

România literară® 28

20 - 26 iulie 2005 (Anul XXXVIII)

Moartea evanghelistului Marcu, AD 64 (Eeghen 662)

Tabletă de Nicolae Manolescu

Inchizitorii și criticii literari

Mario Vargas Llosa se referă în esul lui despre *Adevărul minciunilor* la decizia inchișitorilor spanioli de a interzice importul sau publicarea romanelor în proaspatele colonii, sub cuvânt că minciunile pe care romanele le povestesc ar prejudicia sănătatea morală și spirituală a indienilor. Romancierul declară că și-a dat seama destul de târziu că inchișitorii ar fi înțeles înaintea criticilor și a romancierilor înșiși „natura ficțiunii și tendințele ei răzvrătitoare” (traducere de Luminița Voinea-Răuț). Eu cred că, totuși, dacă au înțeles cu adevărat ceva, inchișitorii au făcut-o într-un mod opus criticilor sau romancierilor: pornind, foarte probabil, ca și aceștia, de la constatarea că oamenii citesc romane din cauză că nu se resemnează să nu trăiască vieți imaginare (formula minunată este a lui Vargas Llosa), Sfântul Oficiu a văzut în romane nu un teritoriu al adevărului minciunilor, ci, din contra, unul al minciunii adevărilor. Noi interpretăm, împreună cu Vargas Llosa, scrințele unor mari cititori de romane, ca Don Quijote sau Madame Bovary, drept o „atitudine care onorează specia umană”, un idealism admirabil în noblețea lui, în vreme ce inchișitorii deplîngeau într-o atare scrințelă a noilor lor supuși o probă de

pierdere a simțului realității și o boală a spiritului. Aici este toată diferența de înțelegere a naturii ficțiunii romanești dintre inchișitori și criticii literari.

O diferență plină de consecințe. Vargas Llosa susține pe bună dreptate că oamenii, care trăiesc în istorie, au nevoie de adevărul minciunilor romanești. Societățile democratice (sau, cum le numește Karl Popper, deschise) cultivă paralelismul dintre adevărul istoric și minciuna ficțiunii, fără să le amestece, în vreme ce societățile totalitare, închise, bazate pe un fundamentalism oarecare, religios ori ideologic, nu disting niciodată planul istoric de acela fictiv, și reglementează imaginația în funcție de dogmă. Dacă însă este așa, Vargas Llosa se înșală într-o privință: inchișitorii și urmașii lor înțeleg pe dos natura romanescului. Confundînd epica din romane cu epica din istorie, ei îi obligă totodată pe romancieri să descrie istoria conform cu o ideologie sau cu o credință. Dar există ceva încă și mai rău, decît vorba lui Vargas Llosa, să oblige istoria să mintă și romanul să propage „adevăruri confecționate” de puterea politică, și anume să treci pur și simplu scrierea istoriei în sarcina romancierilor.

Cînd am recitat romanele românești din anii '50, mi-am dat seama de un lucru uimitor: ele rescriau,

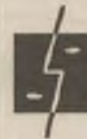
cu patos adesea, și într-un mod mult mai convingător decît ar fi făcut-o istoricii ori politicienii, istoria națională din ultima sută de ani. Se foloseau de prisma concepției marxist-leniniste, cu determinismul și teleologia care o fundamentau. Dar îi adăugau amănuntele, culoarea, senzația de trăit și de firesc specifică romanelor. Toată acea istorie falsă, dar dramatică, loc al unui unic conflict numit luptă de clasă și avîndu-i drept protagoniști pe exploatare și pe exploatați, pe care romancierii îi prezentau în carne și oase, nu este atît opera istoriografiei vremii, dealtfel ca și inexistentă, cît a romanelor publicate și premiate în epocă. Mai mult, falsă istorie va fi propagată prin manualele de liceu în subconștientul generațiilor viitoare. *Cronica de familie*, *Descult*, *Străinul*, *Scrinul negru* și alte romane socotite în era realismului socialist și, din nefericire, și după aceea, capodopere ale genului la noi, se dovedesc purtătoare ale tuturor neadevărurilor istorice de care s-a slujit comunismul în făurirea omului nou, fără memorie, acela din Orwell, dar asemănător și incașului, despre care povestește Vargas Llosa, care își reînvața trecutul de fiecare dată cînd împăratul murea și era îngropat laolaltă cu toți istoricii epocii lui, lăsînd pe seama curtenilor noului suveran să dea istoriei un alt chip. ■

s u m a r

România literară®

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

Director:

NICOLAE MANOLESCU

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director adjunct
ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef
OANA MATEI - secretar general de redacție
ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.
Redactori asociați: **IOANA PÂRVULESCU,**
CRISTIAN TEODORESCU.

Corectură:

CONSTANȚA BUZEA (pag. 4, 6, 8, 10, 25, 30, 31, 32),
SIMONA GALAȚCHI (pag. 2, 3, 9, 12, 13, 22, 24, 28),
ECATERINA IONESCU (pag. 1, 5, 11, 16, 17, 26, 27, 29)
NINA PRUTEANU (pag. 7, 14, 15, 18, 19, 20, 21, 23).

Grafică: **MIHAELA ȘCHIOPU.**

Tema numărului: *Întâmplări cu ochelari (pentru Ioana Pârvulescu)*

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, OANA MATEI.

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU.**

Imprimat la **S.C. ANA-MARIA PRESS**

Administrația: Fundația **România literară**, Calea Victoriei
133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod
71341. Cont în lei: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației,
RO87BRDE445SV13759804450. Cont în valută: B.R.D.-GSG,
sucursala Aviației, RO87BRDE445SV11989444450 (USD) și
RO87BRDE445SV11920914450 (EUR).

CORNELIU IONESCU (director administrativ),
MIRONA LAUDĂ (economist principal),
GHEORGHE VLĂDAN (difuzare, tel. 212.79.86).
Secretariat: **SOFIA VLĂDAN.**

Correspondenți din străinătate: **RODICA BINDER** (Germania),
GABRIELA MELINESCU (Suedia), **LIBUŠE VALENTOVÁ**
(Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro <http://www.romlit.ro>;
tel.: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81

Revista **România literară** este editată de Fundația
România literară cu sprijin de la Fundația „Anonimul”,
Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor.
Sponsorizare de la
Banca Română de Dezvoltare –
Groupe Société Générale.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din
România nu este responsabilă pentru politica editorială a
publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor,
Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut
juristic, recunoscută de către Ministerul Culturii și Cultelor.

ISSN 1220-6318

Cînd s-a înflințat *Societatea Scriitorilor Români* ?
de Victor Durnea - p. 3

CONTRAFORT de Mircea Mihăieș - p. 4
Tăcerea furtunii

LECTURI LA ZI de Tudorel Urian - p. 5
Seniorii ratingului

SEMN DE CARTE de Gheorghe Grigurcu - p. 6

LECTURI LA ZI de Marius Chivu - p. 7
Nea Gligă forever

Poezii de Nicolae Tzone - p. 8

PLECÎND DE LA CĂRȚI de Mihai Zamfir - p. 9
Catehismul liberalismului

CERȘETORUL DE CAFEA de Emil Brumaru - p. 9

LECTURI LA ZI de Simona Vasilache - p. 10
De sec, de fruct, de poftă

CARTEA ROMÂNEASCĂ de Daniel Cristea-Enache - p. 11
Decrețelii (I)

PREPELEAC de Constantin Țoiu - p. 12

PĂCATELE LIMBII de Rodica Zafiu - p. 12

Ieșirea din provincialism de Ion Simuț - p. 13

„Nimic, pentru mine, nu mai înseamnă nimic”
de Dan C. Mihăilescu - pp. 14-15

„Sunt un autor, nu sunt critic literar”
Adrian Marino în dialog cu Mircea Iorgulescu - pp. 16-17

Literatură scrisă la comandă de Alex. Ștefănescu - pp. 18 - 19

CRONICA OPTIMISTEI de Ioana Pârvulescu - p. 21
Un sentiment ciudat de solidaritate

CRONICA FILMULUI de Alexandra Olivotto - p. 23
Cursa de pe circuitul cinema

Întîlnire de gradul trel de Mugur Popovici - p. 24

Ghitară și cultura spaniolă de Dumitru Avakian - p. 24

CRONICA PLASTICĂ de Pavel Șușară - p. 25
Cine este Paula Ribariu

Bruno Schulz, precursorul
de Stan Velea - pp. 26 - 27

Topîrceanu în englezește de Mihaela Mudure - p. 28

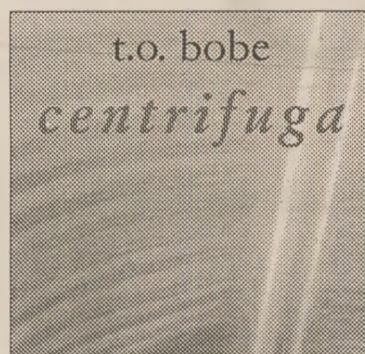
MERIDIANE - p. 29

POST-RESTANT de Constanța Buzea - p. 30

LA MICROSCOP de Cristian Teodorescu - p. 31

CRONICA TV de Dumitru Hurubă - p. 31

OCHIUL MAGIC - p. 32

institute

Mihail Sadoveanu

Cînd s-a înfîințat Societatea Scriitorilor Români?

Emil Gârleanu

Imagina din presa scrisă și vorbită a ultimelor evenimente din Uniunea Scriitorilor mi-a actualizat o constatare mai veche, anume că se cunoaște destul de puțin din trecutul acestei instituții, îndeosebi începuturile ei. Dar chiar în declarațiile făcute de dl Nicolae Manolescu după recenta sa alegere ca președinte s-a strecurat ideea că, în însuși statutul organizației, figurează **neadevărul**, ce ar trebui corectat, că Societatea Scriitorilor Români, pe care Uniunea o continuă, s-a înființat în 1909. Afirmînd acest lucru, dl Manolescu s-a bazat, foarte probabil, pe cercetările mai vechi ale lui Ion Munteanu și ale lui Teodor Vărgolici, reunite nu de mult în volumele *Istoricul societăților scriitorilor români. 1899-1949*, aparținînd celui dintîi¹, și *Istoria Societății Scriitorilor Români (1908-1948)*, iscălită de cel de al doilea², cercetări care susțin teza cu pricina. Punctul lor de plecare se află în articolul *Cînd s-a fondat «Societatea Scriitorilor Români»?*, publicat de Emil Gârleanu în revista „Proza” în 1915. Aici, pornind de la un document „regăsit”, autorul susține tranșant: „E neîndoiebnic, dar că «Societatea Scriitorilor Români» s-a întemeiat la 28 noiembrie 1908³. E adevărat că la 2 septembrie 1909 s-au pus baze mai temeinice societății, dar data *fondării* e cea de sus și trebuie păstrată ca atare.”⁴ O a doua sursă este articolul *Cînd a fost înființată «Societatea Scriitorilor Români»*. *Contribuțiuni la istoricul societății*, inserat, 12 ani mai tîrziu, de Virgil Caraivan, casierul societății înființate în 1908, în revista „Răzeșul”⁵, articol ce pledează pentru aceeași dată, dar corectează o serie de afirmații ale lui Emil Gârleanu. În urmă, alte intervenții au preluat integral sau parțial informațiile, ducîndu-le pînă astăzi.

Autorul volumului *Din lumea celor ce nu cuvîntă* își motiva demersul prin faptul că, astfel, „se face dreptate și acelor adevărați inițiatori ai întemeierii unei societăți a *publiciștilor* români, — pînă atunci cuvîntul scriitor era hărăzit numai copiștilor de pe la autorități”, el însuși fiind cel ce „a stăruit să redăm cuvîntului adevărata lui menire”. Nu mai trebuie, firește, să subliniez că, implicit, erau diminuate meritele celor angajați în acțiunea din 2 septembrie 1909, cînd doar „s-au pus baze mai temeinice societății”.

Însă teza avansată în articol contrazice un act oficial, emis cu numai trei ani mai înainte și, mai mult, tocmai pe cînd Emil Gârleanu era președinte, anume legea ce recunoștea Societății Scriitorilor Români „calitatea de persoană morală”. Iar aici se precizează: „cu drept de a funcționa după statutele ei din 2 septembrie 1909”⁶. Și dacă textul acesta suportă încă interpretări diferite, orice

ambiguitate este eliminată în rapoartele înaintate de comisiile celor două camere, primul „considerent” invocat fiind formulat astfel: „În anul 1909 s-a alcătuit o societate sub denumirea de «Societatea Scriitorilor Români»”⁷.

Dar articolul lui Gârleanu nu contrazicea numai legea aceasta. El pune între paranteze o suită de fapte, ale căror urme erau încă proaspete atunci, în 1915, și pot fi astăzi descoperite cu ușurință.

Eșecul Societății Scriitorilor Români „întemeiată la 28 aprilie 1908”⁸ devenise evident pentru mulți literați în primăvara anului următor, determinînd în consecință reluarea eforturilor. Mai întîi, un *outsider*, Il. Chendi, care, perspicace, avertizase din vreme⁹ asupra drumului greșit apucat (mai ales prin excluderea din principiu a criticilor), publică în mai 1909 articolul *Societățile scriitorilor români*¹⁰, în care, după ce schițează (din nou) „un istoric” al încercărilor precedente, încheiat cu constatarea drastică a eșecului „cele mai noi” („Cea mai nouă încercare de a se constitui în societate a făcut-o o fracțiune de scriitori bucureșteni în anul trecut, proclamîndu-și de președinte pe poetul Cincinat Pavelescu. Organizarea nefiind însă serioasă, s-a desființat după cîteva consfătuiri prealabile.”¹¹), reitere propunerea sa mai veche de a se înființa o societate a scriitorilor, coagulată dacă nu de „înțelegere” și de interese comune, măcar de „cultul pentru mărimile apuse”, în speță de ridicarea unui monument lui Eminescu. Două luni mai tîrziu, doi *insiders*, poeții D. Anghel și St. O. Iosif¹², lansează concomitent două „manifeste”, unul, în formă de articol, apărut sub titlul *Un congres al scriitorilor!*, în paginile ziarului „Minerva”, celălalt, în versuri, intitulat *Congresul literaților* și inserat la rubrica *Cronica veselă* a revistei „Viața românească”. În articol, după ce prezentau, în antiteză întrucîtva șarjată, situația înfloritoare a editurilor și aceea, caracterizată de mizerie materială, a scriitorilor români, după ce înfîrțiau asupra unui eșec notoriu în organizarea breslei scriitoricești¹³ (eșec datorat deturnării de la interesul comun la cel privat, al inițiatorului¹⁴), în final, autorii lansau un patetic apel: „[...] o, tovarăși cari suferim de aceleași răni învedereate, cum nu mai avem nimic de așteptat, nu credeți că ar fi timpul să uităm tot ce ne dezbină, toate nemulțumirile trecătoare și pomirile vrăjmașe dintre noi și să ne apropiem și să ne sfătuim într-un congres, doar am realiza odată o adevărată societate a oamenilor de litere din țara românească?”¹⁵

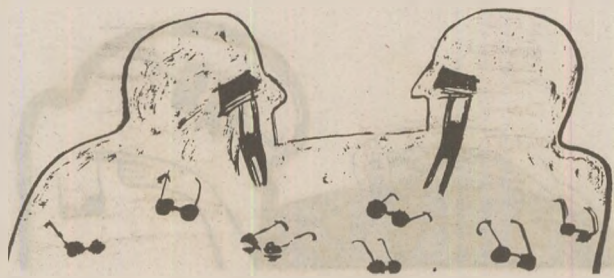
Propunerea lui Chendi nu stîrnește, se pare, nici un ecou (și explicația trebuie căutată în firea criticului). Nu așa se întîmplă cu apelul „dioscurilor”. Astfel, de pildă, el este reprodus în ziarul ieșean „Opinia” (cu un comentariu final mai degrabă detașat-sceptic: „Dacă

literații români sînt așa cum îi zugrăvesc d-nii Anghel și Iosif, șansele de reușită ale «congresului» ni se par foarte slabe. Dar, măcar de curiozitate, am vrea să-i vedem reuniți laolaltă pe toți scriitorii noștri. Măcar o singură zi — fără «invidie și răutate». E oare cu neputință?...”¹⁶). El prilejuiește însă și articolul *Viața literară*¹⁷, al aceluiași Il. Chendi, favorabil ideii.

Preconizatul congres al scriitorilor nu a avut loc, dar obiectivele sale imediate au fost totuși atinse, în parte, printr-o întrunire pregătitoare, ținută la restaurantul Bulevard, în 21 august, la care au participat 16 scriitori¹⁸, mai toți membri ai societății înființate în 1908. În afară de fixarea datei și locului adunării de constituire (2 septembrie, holul Teatrului Național) și a ordinei de zi, se va fi format și un grup pentru a lucra la „statutele” provizorii ale noii societăți, care trebuiau tipărite (în absența altui mijloc de multiplicare) în vederea discutării lor¹⁹. E posibil (așa sugerează unele surse) să se fi stabilit și o listă a celor ce urmau să fie invitați la adunare, deci, a viitorilor membri. (Mai tîrziu, se vor ridica obiecții asupra procedurii „discreționare” a comitetului de inițiativă.) Se va fi luat, totodată, și decizia lansării unei anchete literare, cu care s-a însărcinat Vasile Savel, tînar redactor al ziarului „Minerva”²⁰. Acesta, deși răgazul era foarte scurt, iar vacanța, în toi, a reușit să obțină răspunsuri semnificative la cele trei întrebări formulate: „I. Se simte nevoia înființării unei societăți a scriitorilor? II. Cum s-ar putea ajunge la realizarea acestui scop cît mai curînd? III. Ce foloase reale ar aduce societatea culturalei noastre naționale?”²¹. Astfel, în paginile „Minervei”²² au apărut răspunsurile semnate de C. Rădulescu-Motru, Ioan Adam, Il. Chendi, E. Lovinescu, Mihail Sadoveanu, I. Scurtu, N. N. Beldiceanu, D. Anghel și St. O. Iosif²³, în timp ce acela al lui N. Iorga a văzut lumina zilei în „Neamul românesc”²⁴. Tot răspunsuri la anchetă pot fi considerate, de asemenea, cîteva articole axate pe evenimentul anunțat: *O societate a scriitorilor, [...] Convorbire cu doi scriitori*, de M. Faust²⁵, *Cu privire la „Societatea Scriitorilor Români”*, de C. M. [Corneliu Moldovanu]²⁶, *Literați, literatură și public*, de Alexandrescu-Doma²⁷, *Societatea Scriitorilor*, de S. [Soveja — S. Mehedinți]²⁸, *Istoricul societăților de scriitori români*, al lui D. Teleor²⁹. Într-o majoritate covîrșitoare, participanții la anchetă sînt favorabili inițiativei în legătură cu care fuseseră consultați, mulți exprimînd și opinii interesante referitoare la scopurile ori la mijloacele propuse. Asupra lor nu e momentul să ne oprim aici.

Victor DURNEA

(continuare în pag. 22)

actualitatea

Nici n-a apucat bine Tăriceanu să-și anunțe demisia, că mașinăria de zvonuri a pesedeilor s-a pus în acțiune. Ca treziți din somnul de moarte, bătrânii din fața blocurilor au început să-și ventileze informațiile „în exclusivitate” și viziunile garantate de marea experiență de viață. Câțiva dintre vecinii mei de vârstă a treia au „vazut-o” cu proprii ochi pe Monica Macovei cazând, „beată moartă”, sub masă, alți câțiva știu cu siguranță că Băsescu să pregătească să dea o lovitură de stat și cam toți au ajuns la concluzia că anticipările sunt provocate pentru a ascunde hoțiile liberalilor și abuzurile pedistilor...

Repet: astfel de lucruri le-am auzit la doar câteva ore după ce premierul și-a anunțat intenția de a demisiona. Fără îndoială, nu toți românii au căzut în fandacia zvonisticii de doi bani, dar o bună parte a populației a rămas subjugată de zâmbetul iliescian. Greșeala enormă a actualei puteri, de a surdiza acuzațiile cât se poate de întemeiate aduse lui Ion Ilici, de teama de a nu provoca un scandal internațional, va avea efectul unui bumerang: la fel se procedase pe vremea lui Constantinescu, aceleași înalte considerente „patriotice” au primat în fața adevărului și până la urma au fost dați de-a berbeleacul, cu toate dosarele-beton cu tot.

Nu cred că metoda cea mai bună de a-ți trata adversarii e lichidarea nemiloasă și răzburarea grețoașă. Nici vorbă de așa ceva. Dar prea s-a mers, în ultimii cincisprezece ani, pe ideea mâinilor ce se spală între ele, prea s-a mizat pe reciprocitate și prea s-a generalizat legea lui Ohm („Dacă ești om cu mine, sunt și eu om cu tine”). În felul acesta nu ajungem nicaieri. Amânăm doar deznădămintele și ambalăm în tipa bunelor intenții neputința deja cronicizată.

Dupa șapte luni de guvernare, bilanțul Alianței D.A. nu e nici pozitiv, nici negativ. Ne-am plasat undeva la nivelul guvernării Năstase, cu plusuri în ce privește gradul de onestitate și cu minusuri în privința comunicării intențiilor. Lovitura de imagine dată prin stabilirea impozitelor la șaisprezece la sută a fost repede anulată de inabilitatea de a mobiliza în jurul ei simpatia populară. Rigiditatea personală a premierului a devenit rigiditatea guvernării sale. Mult prea scrobit pentru rolul ce i s-a încredințat, dl. Tăriceanu n-a știut, din păcate, să vândă în interesul guvernării nici măcar realizările indiscutabile.

În lunile următoare, Alianța are de jucat o carte mare. Și anume, încercarea de a scoate definitiv România din ghearele mentalității comuniste. Cu sau fără Iliescu drept far călăuzitor, mare parte din români trag în direcția stângii imobile, încercând să perpetueze iluzoriile avantaje din vremea comunismului. Nu știu dacă politicienii actuali au suficientă determinare pentru a juca o carte atât de

mare. Dacă se vor rezuma doar la a câștiga puterea, riscul l-a care se supun – un risc cât se poate de real – e absolut degeaba.

A provoca alegerile anticipate nu înseamnă că, automat, le și câștigă. Deși mimează indignarea, pesedeii ar trebui, de fapt, să se bucure pentru nesperatul balon de aer ce li s-a oferit. E limpede că în fața primejdiei mari, micile frecșuri din interior vor dispărea. Mai mult, după ce televiziunile și presa i-au cam trecut în uitare, acum vor avea nenumărate ocazii de a-și expune teoriile populist-demagogice la ore de vârf și în cantități suficiente pentru a prosti populația. Chiar dacă reușeau să blocheze administrația și să beneficieze de nenumărate premii de consolare, pesedeii nu reușeau, totuși, să aibă vizibilitatea obligatorie în cazul oricărui partid mare. Așa încât, mâna

întunecat al lui Stolojan are enormă trecere la populație și că el poate fi ideal în vremuri de intensă criză politică – așa cum se anunță vara lui 2005.

Va fi nevoie de-o enormă abilitate din partea Alianței pentru a ține la respect previzibila dezlanțuire de populisme și minciuni sfruntate ale pesedeilor. Ar fi, de asemenea, o greșeală subestimarea potențialului lui Vadim Tudor, capabil să furnizeze surprize mai ales în vremuri de intensă emoționalitate populară. Presa va avea de trecut un nou examen serios, după ce în ultimele luni a pierdut masiv din credibilitate. Dacă în privința posturilor de televiziune din sfera Voiculescu lucrurile sunt limpezi, marea necunoscută rămâne televiziunea publică. Ceea ce am văzut în ultima vreme la „Antena 1” și, mai nou, la „Antena 3” nu anunță nimic bun pentru Alianță.

Reaua-credință a principalilor realizatori de pe statele de plată ale familiei Voiculescu e atât de evidentă, încât atinge culmile ridicolului. Am devenit instantaneu un fan al Elenei Udrea drept reacție la tertipurile jalnice la care se pretează oameni în aparență serioși, doar pentru a da un bobârnac președinției. În loc să admită că doamna cu pricina posedă o capacitate de seducție ieșită din comun (drept dovadă, roii de români și americani ce-i dădeau târcoale la recepția de 4 iulie de la Ambasada S.U.A.), reporterii au căutat s-o discrediteze prin cea mai neinspirată modalitate: insistând asupra rotunjimilor ravisante ale corpului personajului!

Pe lângă înscenările grosolane care vor urma, sexismul respingător de acest tip va fi floare la ureche. L-am invocat doar pentru a atrage atenția asupra potențialului de negativitate ce va fi aruncat iar pe scena publică. Așa cum Alianța joacă o carte mare, la fel PSD-ul știe că riscă să fie măturat din viața politică pentru o lungă perioadă de timp. Fără aportul – cândva substanțial – al lui Iliescu, șansele pesedeilor sunt dramatic diminuate. Echipa Geoană se găsește într-un teribil *embarras de choix*: să apeleze ori nu la sprijinul lui Iliescu? Să-l recheme și, în felul acesta, să-și recunoască înfrângerea simbolică, ori să-l izoleze și mai mult, riscând să și-l transforme într-un adversar redutabil? După logica „partidului mare” ce-și adună apele, Iliescu va fi probabil rugat să dea o mână de ajutor foștilor protejați.

Suficiente dileme, așadar, pentru a nu ne plânge de plictiseală. N-am spus nimic despre rolul pe care-l va juca în toată această înfruntare Traian Băsescu. Până în clipa când scriu acest articol – dimineața lui 10 iulie 2005 – președintele s-a menținut într-o expectativă misterioasă. Ca principal artizan al ideii alegerilor anticipate, el nu va putea să tacă prea mult. E important ca atunci când va vorbi s-o facă pe înțelesul tuturor. Adică în direcția democratizării României. ■

Mircea Mihaies

CONTRAFORT

Tăcerea furtunii

întinsă de Tăriceanu și Băsescu ar putea fi salvatoare pentru echipa post-iliesciană.

Pentru ca astfel de lucruri să nu se întâmple, pentru a nu rata despăducherea morală de care avem nevoie mai mult ca niciodată, cred că e necesar să se întâmple câteva lucruri simple. Primul dintre ele: ar trebui ca Tăriceanu să fie desemnat premier în cele două faze ale investiției / neinvestiției guvernului. După ce guvernele sale – ce pot fi identice cu cele actuale – vor fi căzute, premier interimar ar trebui să fie numit Theodor Stolojan, cu o echipă ministerială întărită în zonele deficitare. În felul acesta s-ar contracara atacurile, deja furibunde, referitoare la lipsa de preocupare a „milionarului” Tăriceanu pentru sărăcimea țării. S-a dovedit în nenumărate ocazii că stilul scrâșnit-

cărți primite

- Hortensia Maschievici-Mișu, *Povestiri mai mult sau mai puțin adevărate*, Editura Anima, București, 2004, 168 p.
- Hortensia Maschievici-Mișu, *Răsfrângeri*, șaptesprezece lucrări inedite de grafică, Editura Anima, București, 2005
- Nicolae Lazăr, *Poveste cu domniță sau Anul Luminii*, poezii, Casa de Editură și Presă Perenna, Sibiu, 2004, 120 pag.
- Nicolae Lazăr, *Poveste cu domniță sau Anul Speranței*, poezii, Casa de Editură și Presă Perenna, Sibiu, 2004, 126 pag.
- Constantin Rusu, *Poesii*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2003, 76 pag.
- Constantin Rusu, *Atât aș zice*, poezii, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2004, 68 pag.
- Constantin Rusu, *La marginea virtuții*, poezii, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2005, 78 pag.
- Constantin Rusu, *Ecouri în cascadă*, poezii, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2005, 256 pag.
- Adriana Paraschiv, *metropolitan-rouge*, poezii, Editura Clusium, Cluj-Napoca, 2005, 70 pag.
- Mariela Rotaru Constantinescu, *poemul ce mi s-a dat*, Editura Pontica, Constanța, 2004, 84 pag.

www.polirom.ro

■ Norman Manea Fericirea obligatorie

■ Mihail Bulgakov Însemnările unui tânăr medic

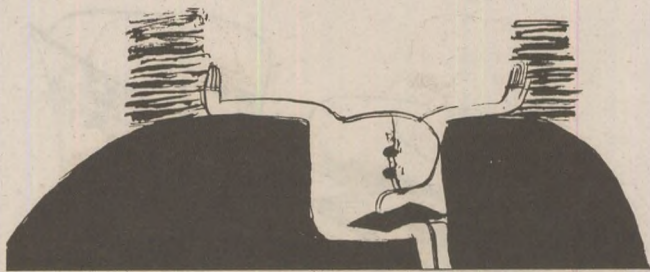
■ Graham Greene Factorul uman

■ Amy Tan Clubul Norocoaselor

Suplimentul
DE CULTURA

Un săptămânal realizat
în colaborare cu Ziarul de Iași

critică literară

Tudorel Urian

LECTURI LA ZI

Seniorii rating-ului

Ce legătură există între Florin Călinescu, Ion Țiriac, Andreea Marin, Adrian Păunescu, Ion Cristoiu, Mircea Dinescu, Toni Greco, Gheorghe Dinică, Tudor Gheorghe și Andrei Pleșu? Toți au trecut prin studioul programului de televiziune Marius Tucă Show, fără ca vreunul dintre ei să fi fost implicat, la vremea respectivă, în viața politică (excepție face, firește, veșnicul senator Adrian Păunescu, dar prezența sa la Marius Tucă Show a avut cu totul altă motivație decât activitatea parlamentară sau de partid). Dacă privim cu atenție această listă (completată, eventual, cu nume precum Cristian Tudor Popescu, Dan Diaconescu, Mircea Radu, Dan Negru, membrii grupului „Vacanța Mare” sau Marius Tucă însuși) observăm că toate personalitățile înscrise pe ea au un numitor comun: sunt aducătoare de rating, funcționează ca o cale sigură de captare și/sau păstrare a interesului pentru emisiune în momentele de acalmie ale unei vieți politice suficient de imprevizibile, precum cea de la noi.

Verde-n față, cartea publicată de Marius Tucă la Editura Polirom este ceea ce s-ar numi o carte de interviuri soft. Din discuție lipsesc mizele majore, aerul este de cozerie relaxată, se vorbește despre tot și despre toate, aparent fără un plan prestabilit. Primul model care vine în minte este cel al interviurilor lui George Arion cu diferența notabilă că acelea sugerau un grad mult mai ridicat de elaborare. La George Arion discuția urmează un plan prestabilit, cu crescendo-uri atent calculate, în vreme ce la Marius Tucă inspirația de moment – și chiar improvizarea – joacă un rol esențial.

Ce rost are să publici în anul 2005 o carte în care se vorbește despre proiectele lui Florin Călinescu la Tele 7 abc (de care s-a ales praful, respectivul post nici măcar nu mai emite în București), un eșec în dragoste al lui Adrian Păunescu, situația sitcom-urilor românești

de televiziune (Toni Greco) sau se fac pronosticuri (complet alături) în legătură cu perspectiva alegerilor de anul trecut?

Cea mai profitabilă lectură a cărții lui Tucă este aceea de studiu de caz. Întrebarea pe care trebuie să și-o pună în permanență cititorul, citind aceste interviuri este ce elemente din discursul acestor vedete ale zilei asigură imensa lor audiență la public.

Dacă la Andrei Pleșu stilistica impecabilă, folosirea permanentă a acordului fin pentru a valorifica la maximum sonoritatea și sensurile fiecărui cuvânt, umorul difuz, vorba de duh, care apare cu deplină natură în discurs, transformă fiecare replică într-o sărbătoare a comunicării, la alții secretul audienței la public este mult mai greu de descifrat.

Replicile Andreei Marin sunt eliptice, uneori monosilabice, lipsite de orice dimensiune spirituală, totul pare o hlizeală lipsită de sens. Este limpede că tot hazul Andreei Marin stă în prezența ei foarte decorativă pe sticlă. Coborâte în paginile unei cărți, replicile divei devin o sinistră chicoteală în fața căreia îți vine să scoți revolverul.

Mircea Dinescu impresionează prin dezinhibarea discursului. Fără complexe de gândire și de limbaj, Dinescu este un soi de *macho* al limbii române. Pentru el limbajul nu are zone tabu. Limba română este, la Dinescu, agresată, remodelată în permanență și împinsă spre zonele sale de expresivitate maximă. În plus unele dintre replicile din prezentul interviu conțin și o zonă de lirism difuz, ceea ce nuanțează semnificativ portretul artistului. Mereu surprinzător, niciodată banal sau plicticos, adesea teribilist, Mircea Dinescu este una dintre rețetele ideale pentru succesul unui talk-show.

Ca stilistică, Adrian Păunescu este exact opusul lui Mircea Dinescu. Ironiei (auto)băscăltoare a lui Dinescu, bardul îi opune un discurs declamatoriu, grav, mereu important, fără nici o fărîmă de umor. Lamentațiile străbunicului abandonat de o tînără iubită sună sinistru (în lexicul său apar la tot pasul cuvinte precum „tragedie”, „moarte”, „suferință”). La un moment dat pune chiar o întrebare care ar putea da de lucru psihanalizatorilor: „Tu (Marius Tucă), dacă ai fi femeie, ți-ar fi ușor să (...) treci de la Adrian Păunescu la variantele pe care le poți găsi pe piață?”

La Ion Țiriac discursul fără prea multe valențe stilistice are un fel de sfătoșenie cvasi-tărănească. El se potrivește de minune cu imaginea omului calculat, rezervat, care prin cumpătare și tenacitate a ajuns milionar în dolari.

Gheorghe Dinică apare ca un impecabil profesionist, conștient de propria sa valoare, care știe perfect rolul pe care trebuie să îl joace la nivelul societății. El nu vrea să își depășească propria condiție, să pară altceva decât este. Ambițiile sale se reduc la nivelul meseriei pe care o face și unde este un veșnic perfecționist. Există în discursul lui Gheorghe Dinică o nuanță de modestie, de bun-simț al valorii așezate, demonstrate cu vîrf și îndesat, care nu se poate să nu impresioneze.

Toni Greco și Florin Călinescu sînt niște *brand-uri* importante în lumea *show-biz*-ului. Ei imită în interviu retorica personajelor care i-au făcut celebri (veșnica veselie a „reporterului” din grupul „Divertis”, la Toni Greco, discursul ironic, pigmentat cu mici trivialități și aluzii sexuale la Florin Călinescu).

Tudor Gheorghe seamănă cu un țaran venit la oraș pe care îl cam strînge costumul de duminică. El vorbește frumos, rar cu dicție, bucuos că poate împărtăși celor din jur ceva din înțelepciunea sa. Este un discurs corect în toate sensurile, perfect cerebral, fără accesorii stilistice. Lipsit de particularități care să-l individualizeze, discursul lui Tudor Gheorghe nu deranjează pe nimeni, dar nici nu are o mare priză la public. De aceea, el nici nu este un răsfațat al dialogurilor televizate fiind, din acest punct de vedere, un fel de intrus între paginile acestei cărți.

În fine, Ion Cristoiu este și el un caz interesant. Excelent povestitor el știe întotdeauna să-și capteze publicul, indiferent de ceea ce spune. Discursul său este unul mucalit, ca la Creangă, plin de pilde excelent adaptate la situația aflată în discuție. Există și în retorica sa o înțelepciune țărănească, dar, spre deosebire de Tudor Gheorghe, Ion Cristoiu nu încearcă să o camufleze în spatele costumului de duminică. Popular în toate sensurile cuvîntului, Ion Cristoiu poate vorbi oricînd, despre orice. Lumea se va

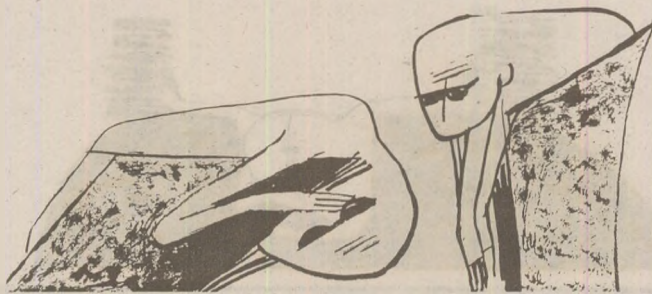
Marius Tucă, Verde-n față. Interviuri, Editura Polirom, Iași, 2005, 246 pag.

îmbulzi să asculte povestea găinii care naște pui vii, dar și profețiile sale politice, adesea paralele cu realitatea. Reproduc discuția dintre Marius Tucă și Ion Cristoiu purtată în preajma alegerilor de anul trecut, tocmai pentru a sublinia calitățile de „analist” ale invitatului: „M.T.: *Candidează Adrian Năstase la președinție?* I.C.: Este obligat, pentru a ajunge Ion Iliescu președinte al PSD. M.T.: *Și dacă nu va câștiga?* I.C. Atunci pierde și partidul, deci va fi obligat să câștige. M.T.: *Cine credeți că va câștiga alegerile parlamentare?* I.C.: PSD, dar nu cu procentajul la care ne-am așteptat. (...) M.T.: *Vedeți posibilă o alianță PD-PNL, cu tandemul Stolojan-Băsescu?* I.C.: Este cea mai mare prostie, din punctul meu de vedere. (...) M.T.: *Care dintre cei doi vi se pare candidatul cel mai bun?* I.C.: Theodor Stolojan. Îmi place pentru că este mai neamț. Traian Băsescu este mai dimbovițean”. (pp. 123-124) Este inutil de spus că toate aceste „profeții” politice ale lui Ion Cristoiu au fost riguros infirmate de evoluțiile politice din ultimul an: PSD a pierdut alegerile, Ion Iliescu a fost, practic, reiectat din partid, alianța PNL-PD a câștigat alegerile, iar Traian Băsescu (nu Theodor Stolojan) a devenit președintele României. Și, totuși, Ion Cristoiu este invitat seară de seară pe la diverse televiziuni pentru a da verdicte și a face previziuni asupra evoluțiilor din politica românească. Iar lumea îl ascultă cu sufletul la gură. Pentru că important este *cum* spune, nu *ce* spune Cristoiu. Discursul său este unul perfect comprehensibil, seducător, amestec de simplitate, înțelepciune și aparentă omniscentă.

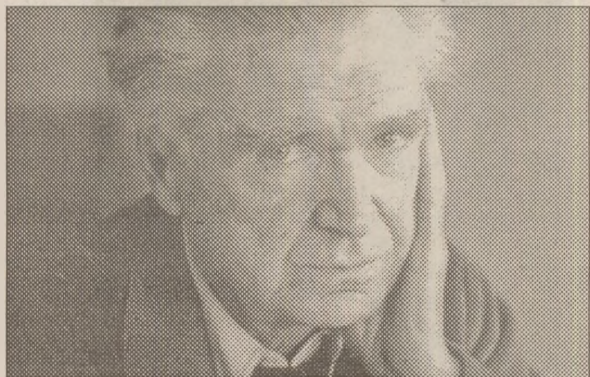
Cartea lui Marius Tucă este o carte de vacanță. Este greu să îi intuiești vreo miză, alta decât aducerea în prim-plan a unor oameni care dovedit succes la public. Niște seniori ai audiențelor care nu trec însă, *in corpore* proba apariției în volum. Citită cu atenție această carte ar putea fi de folos politicianilor și specialiștilor în comunicare din cadrul diferitelor partide. Studiind tipologia discursurilor de succes în România de azi, ei și-ar putea eficientiza propria comunicare, astfel încît mesajul lor electoral să sune cît mai convingător pentru categorii cît mai largi de oameni. ■

Erată:

În numărul 27, la pagina 21 portretul aparține scriitorului Costache Negruzzi și nu fiului său, Iacob Negruzzi, cum a apărut dintr-o eroare de corectură (Ecaterina Ionescu) și a neatenției responsabilului de număr (Nicolae Manolescu).

10 ani de la moarte

Însemnări despre Cioran (III)

Răciocinarea nihilistă a lui Cioran se apropie de marginea sa, de marginea revoltei însăși: „Revolta este un semn de vitalitate și totodată de sărăcie metafizică. O dată ce ai coborât, nu spun în adâncul lucrurilor ci în al unui singur lucru, te mai poți revolta dar nu și crede în revoltă“. Chestiuni pe care și le puneau Breton și Tzara, însă într-o perspectivă a productivității suprarealiste, activă, pe când Cioran se înscrie într-una moralist incredulă, pasivă. Revolta împotriva revoltei...

Ni s-a părut straniu misoginismul lui Cioran. Evita să abordeze subiectul femeilor și-l probozea pe R. Abellio pentru că „acordă prea mare importanță femeilor, atât în sistemul său cât și în viață: dovadă clară că ceva nu e în regulă...“. Spre a generaliza surprinzător: „E drept că oricine devine suspect îndată ce vorbește despre femei, oricare ar fi modalitatea adoptată pentru a le defini. Parcă ar fi un subiect rezervat adolescenților, ramoliților și impotenților de toate vîstelor“. Nu se ascunde aci o frustrare nemărturisită. Sau, mai probabil, un ascetism *sui generis*, un sacrificiu inconștient al celui ce de-atîtea ori ne încredința că-l atrage sfîntenia? Cioran jertfea Erosul măcar efigie...

Coordonatele aparent antinomice ale conștiinței lui Cioran: revolta și scepticismul. Cea dintîi cu o patină a temperamentului, cea de-a doua cu una a intelectului. Elementaritatea și rafinamentul cumpănindu-se, pîndindu-se, urmărind în fond a se suprima: „Scepticul poate fi orice, dar nu și revoluționar. Vreau să spun revoluționar sincer, de bună-credință; într-adevăr, cum să-ți imaginezi un sceptic entuziast?“ Și cu toate acestea Cioran a fost un revoltat sceptic și uneori chiar un „sceptic entuziast“.

Scepticism și revoltă. O compatibilitate între ceea ce pare incompatibil ne propune un autor pe care Cioran nu-l simpatiza cîtuși de puțin, Camus: „Dar nici nu pot vedea de ce faptul că totul e zadarnic trebuie să-mi potolească revolta; vîd în schimb cît se poate de bine în ce măsură o înfrîngă“. Ar fi interesant să urmărim raporturile lui Cioran cu existențialismul pe care se făcea a nu-l băga în seamă.

E de înțeles: Cioran poate face în fața unor comentarii (inclusiv a unuia de foarte bună calitate, Livius Ciocârlie) figura unui *poseur*, a unui histrion, întrucît destinul i-a jucat o festă. Celebritatea i s-a suprapus peste numeroase declarații ce reflectau dorința opusă, a anonimatului. Neajunsurile gloriei au găsit sub pana-i corosivă destule consemnări. Un scriitor n-ar trebui să constituie o proprietate comunitară, așa cum îl obligă fama, ci una privată, a fiecărui cititor în parte: „Dacă un autor este citat prea des, sfîrșești prin a-ți pierde pofta de a-l citi. Tot circulînd pe toate buzele, numele îi este profanat. Prefer să-l citesc pe unul mai puțin cunoscut și chiar mai puțin talentat, măcar pentru că nu aparține tuturor“. Sau, cu o fervoare a unei confidențialități ce ni se pare convingătoare: „Oricum, nu-mi plac decît autorii care-au trăit în umbră, care-au avut puțină influență asupra epocii lor, care n-au fost și nu vor fi *importanți* niciodată, autorii *uitați* care vor avea întotdeauna cititori discreți și pasionați, dar de o pasiune stăpînită, care vor trezi întotdeauna fervoare, dar o fervoare solitară, o adevărată fervoare“. Pentru a înscrie în altă parte o concluzie sarcastică: „Putem fi liniștiți: scriitorii în vogă, cu rare

excepții, vor fi fatalmente uitați *înainte* să moară. Moartea literară e mult mai crudă și mai justă decît moartea propriu-zisă“. Dar, *hēlas*, Cioran n-a cunoscut nici anonimatul, nici „moartea literară“. Destinul l-a sancționat tocmai cu darul pe care-l detesta, cu pedeapsa zeiască a favorii refuzate. De ce l-am învinovăți? E limpede că n-a căutat gloria, că nu s-a străduit s-o obțină pe căile prea obișnuitelor diligente și că, prin urmare, nu i-am putea-o imputa ca o inconsecvență.

Drumul de la involburarea patetică la eleganță, de pe culmile stîlcoase ale „disperării“ la salon. Mai întîi eleganța expresiei, noblețea verbului, elogiata în scrisul lui La Rochefoucauld, cu a cărui „amărăciune“ Cioran se socotea congener: „ce delicatețe în întorsătura frazelor, ce grijă de a înnobila prin formă un venin atît de evident! Nimic nu-mi place mai mult ca amărăciunea *elegantă*“. Apoi eleganța meditației propriu-zise, apreciind (și întrupînd) renunțarea, reducția stoică: „Cîtă modestie la antici! Epictet spune despre Providență: «N-a putut mai mult». Ce teolog creștin ar fi avut onestitatea să spună același lucru despre zeul său?“

Cioran e *sentimental* în dubla accepție a termenului. Ca un produs al civilizației care a înlocuit armonia primitivă (sensul acordat conceptului de Schiller și utilizat de Ion Vartic în titlul volumului d-sale, *Cioran naiv și sentimental*), dar și, elementar, ca individ minat de impulsuri afective, iraționale. Structura sa psihică e cea a tipului de artist romantic, care-și scaldă ideile în marea emoțiilor, care-și desfășoară discursul în temeiul unor experiențe intime, fatidic individualizatoare: „la mine nu-i vorba de o concepție, ci de un sentiment al vieții. Iar sentimentele nu ți le schimbi. Ar însemna să-mi abolesc toate trăirile din trecut. Spre nefericirea mea, cred în ideile mele pentru că le-am trăit, le-am simțit, le-am îndurat pe toate“. De aci cultul fragmentului conținînd stropii de plasmă sufletească neîndatorată prefabricatelor abstracțiunii: „Totul la mine este instantaneu, violent, lipsit de continuitate“. „Sistemul e bestia neagră a lui Cioran, în așa grad încît e urmărit în vederea unei compromiteri istorice: „E foarte justă ideea lui Musil că filosofii sînt niște *Gewalttäter* și că toate marile sisteme au fost întotdeauna contemporane cu regimuri tiranice“. Aristotel, Toma d'Aquino, Hegel n-ar fi fost decît „marii tirani ai spiritului pe care l-au pus în lanțuri“. Ţelul gînditorului nostru? Din spaima unei ştirbiri a autenticității, acela de-a nu avea nici unul precizat: „Misiunea mea e să nu am nici o misiune. Nu degeaba am frecventat un pic budismul. A aspira la Nirvana înseamnă a te elibera“. Încercînd a se elibera de ideea „misiunii“, Cioran voia *de facto* a se despozi de tot ce e „demonic“ într-însa (într-însul!). Amenințat astfel de sterilitate, nu se da în lături a-i elogia pe „sterili“ pentru... autenticitatea lor: „Obîrșia sterilității: întoarcerea gîndirii asupra ei înseși“. Dar nu se poate discuta despre o demonie a sterilității?

Și totuși sîntem dispuși a ne corija. Se poate la fel de bine demonstra că nu există decît iluzoriu doi Cioran. Unul crud, megaloman, fanatic (nietzschean cu virf și indelat), care anunța apariția unei „noi religii“ în Balcani: „Viața mea «intelectuală» a început cu credința în misiunea mea (epoca *Schimbării la față*). La douăzeci și trei de ani eram profet“. Și altul sceptic, care și-a pierdut încrederea în „misiunea“ ce i-ar fi fost

hărăzită: „Tare mă tem (?) că, pînă la urmă, scepticul din mine are cîștig de cauză. Cu vîrsta, am devenit *modest*, adică din ce în ce mai normal. Iar un om cît de cît echilibrat nu poate să-și aroge o misiune, nici să creadă în el însuși cu pasiune“. Trăgînd cu coada ochiului la precursorul german, mai adaugă: „Am urmat exact traseul opus celui parcurs de Nietzsche. Am început cu *...Ecce Homo*. Căci *Pe culmile disperării* asta e: o provocare aruncată lumii. Acum orice provocare mi se pare prea infantilă și sînt prea sceptic ca să mai comit vreuna“. Însă lucrurile nu stau chiar așa. Suficiente „provocări“ țîșnesc din paginile doar parțial calmate, care, dacă le urmărim cu atenție, ne dau înfățișarea unui pat de fahir, prevăzut cu o puzderie de cuie ascuțite: „Dezgustul de sine este o disperare năruită, istovită, lamentabilă“. Sau: „Să te calomniezi e o plăcere cu mult mai mare decît să fii calomniat“. Moralistul lapidar nu e lipsit de o frenezie interiorizată care fierbe ca un cazan cu apă acoperit: „Nimeni n-a fost mai pătruns decît mine de futilitatea a toate cele, și nimeni, de asemeni, nu a luat în tragic atîtea fleacuri. «Nivelul nostru spiritual» este proporțional cu înfrîngerile noastre. Cine spune «*viața launtrică*» spune obligatoriu eșec în «*viață*»“. Substanța moralist-vizionară a lui Cioran e aceeași, din fericire, pentru unitatea operei, căci „domesticirea“ a operat asupra manierei de formulare și nici atunci în toate cazurile. Violenta s-a deghizat și s-a asociat cu perifriza, dar nu s-a epuizat. E în chestiune aci rădăcina rural popească, dîră inclusiv în negativitate, a copilului din Rășinari ce-și găsește cu bucurie afinități: „Ce-mi place la Claudel este violența, violența puternică și sănătoasă. (Nu o găsești nici la Gide, nici la Valéry.) Incredibilă subțirime a poeziei franceze. Partea lui «*țărănească*» l-a ferit pe Claudel de pericolul anemiei“. La fel ca și pe Cioran!

„Inspirat de buna tradiție augustiniană, retractez ce-am scris în 1996 despre – sau mai curînd *împotriva* lui – Emil Cioran. Publicasem atunci un text unde, străduindu-mă cioranian către o expresie impecabilă, arătam de ce nu l-am vizitat pe filosof cîta vreme am studiat în orșaul lui adoptiv. Pe scurt, Cioran – taxat drept «Iuda cochet» - nu era iertat pentru blasfemiile sale. Se poate să nu crezi, preferînd etica paradoxală a «Neantului». Dar de ce să-i rănesc pe cei care cred?“ Atfel scrie Teodor Baconsky. Și tot d-sa, retractîndu-și opinia anterioară, recunoaște că „detracatul credinței“ care a fost Cioran a țintit în fariseismul pe care și Mintuitorul l-a izbit cu biciul: „Cioran vădește afinități cu «nebulii pentru Cristos», acei sfinți, activi la Constantinopol și Moscova, care denunțau – cu prețul unei purtări *iresponsabile* – prostul gust al conștiinței paralizate de certitudini“. Deoarece credința lui Cioran se relevă cuprinsă în viață, nu în extaz, nu e o împietrire într-o adorație extramundană, ci un proces deschis, leal în sfidarea artificului ce cuprinde și secvențe de apostazie: „Ce înseamnă *religios*? Ceva care se adîncește în noi pe seama lumii, înaintarea către o tăcere care cîntă“. Ori: „Paradisul e totul, iar uneori cunosc acest tot“. Ori, atît de tulburător, de dostoevskian: „Am de scris un articol care, așa cum l-am conceput, trebuie să fie anticreștin. Cu toate astea, nu mă pot apuca de el; nu mă simt în stare să-l ponesc nici pe Dumnezeu, nici pe Fiu. Credința este o realitate necuprinsă, și nu vom ști niciodată ce pierdere a suferit omul de cînd a încetat să se mai roage. În fond eram făcuți să ne rugăm, și pentru nimic altceva. Pătimașii și abulicii au, din motive opuse, un fond religios“. Ori în chip de rugăciune expresă: „Puteri ale Cerului! Tînjesc după vremea cînd puteați fi invocate, cînd strigătul nu răsuna în vid, cînd vidul însuși încă nu exista!“ E vorba de-o religie liberă, neîncorsetată în dogme, neinstituționalizată ecleziasc, fortificată tocmai prin erezia prolifică în spațiul central-european din care face parte și Transilvania, locul de obîrșie al gînditorului nostru. O „credință infidelă“, cum zice Teodor Baconsky, a unui om care „ura sincer impostura spirituală, pretenția morală și coerența doctrinară, vinovată de toate crimele“. Spre a urma o întrebare ce-și întinde acolada peste Cioran în integralitatea sa: „Cum să accepți viața dacă-ți pierzi libertatea de-a te contrazice?“

(va urma)

Gheorghe GRIGURCU

critică literară

D

in două motive este importantă, chiar remarcabilă, publicarea acestei cărți. În primul rând pentru că reeditează în cuprinsul ei volumul de poezie **Bucla**, fără îndoială unul dintre cele mai bune debuturi în poezie de după '89, apoi pentru că, deși a mai publicat cărți de poezie română contemporană (Șerban Foarță, Mihai Ursachi, Dorin Tudoran, Mircea Ivănescu, Gellu

Naum, Gabriela Melinescu ș.a.) și după ce realmente a mai dezmoștit literatura contemporană cu colecția de proză a tinerilor scriitori, este prima dată totuși când Editura Polirom se încumetă să publice un poet dacă nu tocmai tânăr, oricum fără prestigiul oficial, canonic, al celor deja menționați. Gestul nu este însă chiar inocent, T.O. Bobe fiind deja publicat de Polirom, ca prozator, cu romanul **Cum mi-am petrecut vacanța de vară**, și printre puținii scriitori cu adevărat interesați de la noi, de la care te poți aștepta oricând să (mai) rupă gura tîrgului. Editura are, astfel, tot interesul să și-l țină aproape.

Centrifuga este, așadar, un fel de antologie. Prima parte, intitulată **Spirala**, este contribuția lui T.O. Bobe la volumul colectiv **Tablou de familie** (Editura Leka-Brîncuș, 1995) și poate că secvențele poetice de aici pierd puțin prin scoaterea din contextul editorial „familiar” inițial. Altfel, poemele **Spiralei** reciclează kitsch-ul și forme poetice variate, prin urmare, avem o formulă minimalist-livrescă, elaborată & rafinată, inter/meta/hipertextuală, cu jocuri de cuvinte și rămășițe interioare, cu schimbări de discurs și perspective bizare, cu desene policrome suprarealiste, gravă și parodică în ton, degajînd deopotrivă nostalgie și lejeritatea ironiei. Materialul poetic eterogen, compozit și construcția pe un principiu anume m-ar îndreptăți chiar să vorbesc despre un minimalism metafizic. „Reciclarea” arată, în primul rând, chipul artificial al lumii și are, fără îndoială, un nivel secund de semnificație. De la realismul casnic dezvoltat cadru cu cadru, detaliu cu detaliu, pînă la rescrierea în cheie absurdă a unei povești, spirala poeziei face ocolul imaginației în mult mai puține cuvinte decît ai fi crezut. Postura romantică a creatorului retras în camera lui recreînd lumea cu/în propria imaginație nu mai este pură dar păstrează posibilitățile infinite ale explorării: „Sînt multe călătorii de povestit, și toate încep la fel, și toate sfîrșesc în același punct, colțul camerei în care se întîlnesc cele patru muchii țese spații întregi cu intrarea ca printr-o armă ghintuită de foc, printr-un coridor de oglinzi îngustîndu-se într-o spirală scînteietoare, logaritmică.”

Stilistic & tehnic vorbind, nu foarte diferit stau lucrurile cu cea de-a doua secțiune a volumului, **Bucla**, o biografie în versuri a unui personaj de cartier, pe cît de fictiv pe atît de memorabil – și care, spre final, se transformă într-o hagiografie minimalistă –, dar și o monografie parțială a umilului său univers de hîrtie. Cu tot artificialul lumii sale reconstruite din resturi și prefabricate, destinul livresc al lui Nea Gică „frizerul cel mai mare din lume” (urmașul unor mopete sau Julien Ospitalierul și contemporan cu Tina, fata din lift) este emoționant. Kitsch-ul, butaforia, peisajul derizoriu al mahalalei (strada, frizeria, stadionul, circul, ospiciul) cu personajele ei pitorești și cu opiniile lor simple, directe și profunde, muzica ei retro (Beatles, Joe Dassin, Edith Piaf, Ella Fitzgerald) și ritmul lent al vieții anonime învaluaie totul în culorile dulci-amare ale melancoliei.

P

entru cei care încă nu l-au cunoscut, îl voi prezenta din fuga cronicii pe nea Gică frizerul, căci, cum să-mi justific resorturile admirației altfel decît povestindu-l!

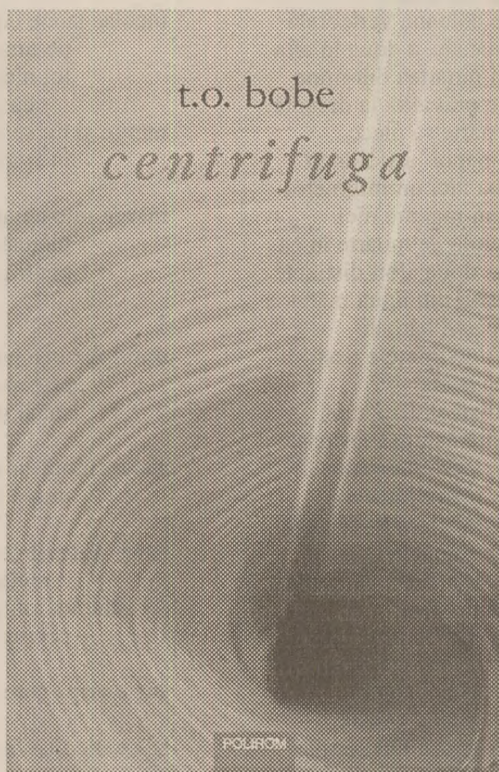
Nea Gică este cel mai mare și cel mai rapid frizer din lume: el tunde, bărbiereste și joacă șah simultan la șase scaune, „deține recordul mondial de

Marius Chivu

LECTURI LA ZI

Nea Gică forever

T.O. Bobe, **Centrifuga**, Editura Polirom, Iași, 2005, 120 p.

viteză la tuns plastic și este triplu campion olimpic la masaj pe ceafă” și poate executa chiar numere de circ cu pieptenul, foarfeca, briciul și sticlă de after-shave; nea Gică este și cel mai „clandestin coafor din lume” realizînd noaptea cele mai complicate coafuri („cochilii logaritmice/ în toate culorile curcubeului/ pagode sprijinindu-și visele unul de altul. Turnuri care își telescopează singurătatea ca un ochean”) pentru soțiile de tenori și fotbaliști pe care tot el îi tunde și îi bărbiereste ziua; confesor și prieten de nădejde al tuturor, este „cel mai bun prieten al omului” și scrie o carte fundamentală, **Vademecum pentru frizeri**; avînd „obiceiul nenorocit de a complica lucrurile” a ratat

o dragoste misterioasă în care acum nu prea mai crede („Iubirea?/ O vorbă de dinșii inventată./ De fotbaliști./ De tenori.”) dar căreia îi închină gîndurile și fanteziile sale cinematografice fără speranță; are un dulap unde adună cu spaimă toți ochelarii uitați de clienții săi; are un cățel pe nume Hanoi și mușchi piloerectori; nea Gică cîntă la pieptenul din plastic **Lucy in the sky with diamonds** și „iubește tot ceea ce crește/ (mai puțin unghiile și părul)”/ patru fecioare gemene, agente secrete, îi percheziționează fără succes frizeria pentru a-i afla „secretul succesului”; deși nu doarme niciodată, nea Gică are pijamale cu dungi late bleu și albastru, cu desene înfățișînd „baistruci, mițifize, jumenei și popilaci”; după moarte, nea Gică, „cel mai mare frizer din lume”, vrea să fie împaiat cu păr de către Vasilescu Dorel, „cel mai mare taxidermist din lume”...

Meseriaș fără cusur, neobosit și dedicat profesiei zi și noapte – căci părul crește chiar și după moarte, nea Gică frizerul fiind varianta de cartier a unui Sisif meșteșugar –, prieten necondiționat al tuturor, poet nostalgic al iubirii pentru o fantezie vie aproape palpabilă, avînd spaima și frustrările lui, nea Gică frizerul este un personaj trist celebrat în frizeria lui precum soldatul necunoscut al imperiului singurătății: „O femeie merge dimineața,/ fumează./ Numele ei poate să fie oricare./ Numele meu traversează tunsorile clienților/ și coafurile nocturne ale doamnelor lor./ Dacă ea ar întoarce capul spre vitrină și ar citi/ FRIZERIE./ dincolo nu ar zări decît o umbră,/ un contur neatent/ și ar trece grăbită mai departe./ Numele ei și numele meu ar putea să fie oricare.” (**Fie numele meu Frizerie**) Dacă iubirea e închipuită în clișeele filmelor de dragoste franțuzești sau rusești, poemele de dragoste ale lui nea Gică închină iubitei pe cît de banale pe atît de îndepărtate („o amintire de jale, o amintire de dor./ Amintirea de dragoste despre tine/ se ascundea mereu după o amintire de înstrăinare”) este un tribut adus parcă lui Florin Iaru și, în general, optzecimului de la care, lucru firesc de altfel, T.O. Bobe a învățat multe: „Treceai pe bulevardul Pache Protopopescu,/ îmbrăcată în două pièces –/ erai doar avantaje,/ erai numai exces./ Aș fi dat pentru tine hațîșerife:/ te-aș fi proclamat/ prototipul/ florilor pictate/ de Georgia O'Keeffe./ Știam că ți-ai vopsit părul./ Primăvara era castanie –/ suflai în creierul meu/ și creierul/ se făcea pădărie/ și puful/ cădea spintecat/ ca de bici/ de accentele muzicii/ lui Goran Bregovic.” (**Lullaby**)

A

rtificialul nu e lipsit de emoție, kitsch-ul e uman, pitorescul ascunde nefericire, reversul derizoriului este drama. Aceasta ar fi lecția destinului lui nea Gică, acest Buster Keaton al frizeriei de carton care îți încurcă emoțiile de nu mai știi dacă să rîzi, să plîngi și să compătimești, dacă să dai pagina mai departe ignorîndu-ți slăbiciunea

sau să rămîi în cuiburile fiecărui vers unde umorul este amar, melancolia sănătoasă, iar delicatețea cinică... Un personaj despre care am scris toate rîndurile de mai sus și de care nu știu cum să mă despart altfel decît lăsîndu-l aici, singur, cu gîndurile sale cele mai intime: „Zilele mele sînt la fel/ și nopțile sînt la fel/ și toată viața mea e o frizerie/ în care îndoi urechile/ ca să rotunjesc pe lîngă ele cu foarfeca/ și toată viața mea e o oglindă/ în care mă văd tînînd de nas un client ca să-i raz mustața./ Toată averea mea începe liniștit pe o măsuță de toaletă/ și toată iubirea mea se mătură cu părul./ Pentru ce?/.../ În curînd o să mor./ Nu mi-e frică de moarte. Mă gîndesc numai/ dacă o să pot suporta muntele de păr/ care o să se ridice deasupra./ Cît de ușor poate fi părul lumii întregi/ ca să-l ducă un singur frizer?/ Cîta spumă îi trebuie/ ca să înmoaie toate bărbile lumii?/ Am să mor./ Și nu de moarte mă tem, ci de frizeria ei...” ■

l i t e r a t u r ă

nicolae tzone

iată iată ce frumos strălucește cuțitul de vînătoare de tauri

singele ca o cămașă fără nasturi ca o pînză de în necusută o pînză imensă
în care dumnezeu stă înfășurat cînd nu umblă cînd nu vede cînd nu vorbește
singele apă bună de băut pentru versurile care nu mor niciodată culcuș
pentru literele care dorm în rîni ca păsările de munte în văzduh
ca bursucii dolofani în miez de pădure

m-am tăiat soră viață cu un cuțit de vînătoare de tauri perfect în două
jumătate de coloană vertebrală la stînga jumătate de coloană vertebrală
la dreapta jumătate de cap într-o parte jumătatea a doua în alta
și durerea e-mpărțită între mine și mine jumătate jumătate și moartea din mine
tot așa jumătate este prăvălită la stînga jumătate este prăvălită la dreapta
se află de aceea într-o derută cumplită nu știe în ce parte să plece
cu toată puterea astfel încît să nu mai rămînă nimic înapoi astfel încît
disparația să fie totală astfel încît viața să nu mai aibă nici un milimetru
de sprijin căci viața nu mai e viață doar atunci cînd nu mai are nici
o fărîmă nici un grăunte nici o celulă de moarte în ea
singele îmi curge din gîtul tăiat în două fluviul unic are acum două albiu distincte
peștii roșii s-au împărțit în două se cheamă unii pe alții din două matci
paralele peștii părinți s-au despărțit de peștii copii peștii bărbați
s-au despărțit de peștii femei iubiții pești s-au rătăcit de iubitele pești
și este în aer un zumzet fără sfîrșit țipetele sînt ascunse însă

cu demnitate între solzii triști și sperați
și ficatul este în două tăiat și fierea cea amară și-a împărțit amărăciunea leșioasă
în două cu un zid de aer cu un zid înalt prin care se vede cît de bine
cît de îndeminatic a fost tăietura făcută

o jumătate de limbă atîrnă într-o jumătate a gurii o altă jumătate atîrnă în cealaltă
jumătate a gurii și fiecare jumătate a limbii și fiecare jumătate a gurii
vede străvede în alt fel orizontul și viața și moartea și întregul și partea
și poemul gîndit și nescris cu o secundă înainte de măcelul meticolos
zadarnic încearcă să le păstreze laolaltă zadarnic încearcă să oprească
de la înstrăinare cuvintele silabele tăiate fără fisură în două
altfel cu totul altfel se organizează jumătatea de poem în jumătatea de gură
în jumătatea de limbă despărțită de matcă dar care e matca și care
e partea înstrăinată care este poemul prim și care este poemul secund
și jumătatea din stînga a capului meu spune la revedere jumătății din dreapta
a capului meu fiecare dintre ele știe că va avea altă biografie alt destin
că va dormi pe o altă pernă într-o altă cămașă de iluzii și sînge
întunericul are două guri are două țeste sexul are două patrii două capitale în care
să se prăvălească precum cozile de balene în oceanul fosforescent
ora are minutul dublu și ea este dublă și timpul este plin de secunde secționate
în două ca fructele ori bivoli în putrefacție de viermii vii și voraci
de altminteri este imposibil de știut dacă pasul este înainte sau înapoi

dacă înaintarea este în trecut sau în viitor
sigur este că stagnarea nu va fi niciodată posibilă că viața va mușca din moarte
fără oprire că moartea va mușca din viață mereu cu o înzecită forță
doamne ce curios ce curios lucru că nu o poate învinge deplin și definitiv
iată iată ce frumos strălucește cuțitul de vînătoare de tauri
pe filele acestea de hîrtie încă albe încă pure încă nevinovate

nicolae tzone scrie un poem poate chiar poemul acesta

nicolae tzone cățarat pe propriul spate ca o liană vara pe ziduri umbroase
scrie un poem pe care vrea să-l bea pe care vrea să-l mănince
pe care vrea să-l dizolve în intestinale sale transparente
sau deopotrivă în creierul nu mai puțin transparent

scrie poate chiar poemul acesta pe care tu întimplător răbdător cititor il citești
în lipsă de ocupație în lipsă de altceva mai bun de făcut
în lipsă de altceva mai intens de trăit

da ornicule care toci secundele ca gloanțele zidurile de cărămidă la tragerile
de după amiază în cazarma din nord-vestul orașului da pajură
care unești vîrfurile de munți din realitate cu vîrfurile de munți
din văile creierului nostru cel de toate nopțile nicolae tzone scrie
cățarat pe umerii lui nicolae tzone la rîndul său cățarat pe umerii
lui nicolae tzone un poem despre căderea și decăderea imperiului vieții
și al morții în haos scrie încet și meticolos scrie atent și direct
fără metafore fără infectele înfloriri care mai mult ascund
decît mărturisesc

iată-l în aceste secunde aparent fără istorie fără urmări în cartea recordurilor
pe nicolae tzone cum se cațără furios cu bocancii de schi înfrunziți
în picioare pe nasul lui nicolae tzone cum nicolae tzone de sub
nicolae tzone în picioare cu temeinicii abia lăudații bocanci
de schi se cațără la rîndul său pe nasul lui nicolae tzone cățarat deja
pe nasul lui nicolae tzone și acesta din urmă scrie cu var pe cer
poemul acesta care chiar acum este citit și memorat

de un cititor cumsecade de un cititor aproape plictisit
poemul plutește prin aer ca un avion cu motorul de pămînt și cu elicea de iarbă
nici nu știe ce este sau cine este sau cine va deveni nu știe încotro
să țîșnească dacă este bine sau nu să se retragă în sine însuși
pînă la dispariție ori dacă să se răstească deodată la bietul om
să-i muște urechile sau poate mîinile să-i răsucească ori nu limba în gură
să-i dezlipească vreun vas de singe din adîncul pieptului

și să-l lase să curgă la vedere pe trup
nicolae tzone cu picioarele pe umerii lui nicolae tzone la rîndul lui cu picioarele
pe umerii lui nicolae tzone la rîndul lui cu picioarele pe umerii
lui nicolae tzone merge pe drumul de litere care se naște concomitent
cu fiecare pas pe care-l face cu fiecare respirație pe care o trădează
merge și nu se împiedică merge și nu cade nu se prăvălește în praf sau firește
în frunze sau firește în cine știe ce apă mai mult sau mai puțin

tumultos curgătoare
merge uite chiar pe vîrfuri un șir întreg de nicolae tzone merge pe vîrfurile
picioarelor și va fi de ajuns undeva înaintea lui doar o pietricică simplă
pentru ca primul nicolae tzone să cadă și concomitent

șirul de nicolae tzone desenați pe înălțime să se risipească
în spațiul orizontal complementar

multiplicarea pe verticală este poate ca un cuțit de oțel în inima plictiselii
este ca o sfidătoare coborîre în sus ca o disperată urcare în jos
susul și josul înaltul și valea fiind altceva decît noțiunile

din dex-ul cuviincios vizibil castrat

sus e cuibul jos e somnul între cuib și somn sînt viața și moartea
împletite împreună ca peste umeri părul infantei

într-o singură și splendidă coadă blondă sau brună

sus e drumul cerului jos e cerul drumului oriunde ai pleca de fapt nu pleci
nicăieri de fapt tot în tine ajungi de fapt de tine nu scapi niciodată

sus sînt neuronii puternici vascularizați jos e singele care vorbește singur cu sine
poemul este unealta cea mai precisă prin care se face transferul

pe verticala imperfectă impură

sus e aripa care se rotește în spirale aiuritoare jos e zborul care avansează

fără să se miște fără să se clintească măcar

sus e nicolae tzone viu și util morții fără întoarcere jos e nicolae tzone mort

și util vieții fără întoarcere

multele picioare așezate în scară și multele capete împletite în trepte

merg și gîdesc imprevizibil cîteodată toate deodată

cîteodată cîte unul sau trei cîte două sau șapte cîte patru sau opt

poemul este astfel singurul care este credibil el este confortabil situat totdeauna

și la suprafață și în adînc și deasupra și jos și în părți și în centru

și în miezul cercului și în marginea cercului

poemul bea și mănîncă viața pentru ca viața să poată încremeni

în cuvinte intraductibile

poemul bea și mănîncă moartea pentru ca moartea să poată înfrunzi

în cuvinte intraductibile

și nicolae tzone cu picioarele pe umerii lui nicolae tzone cu picioarele pe umerii

lui nicolae tzone cu picioarele pe umerii lui nicolae tzone

este o entitate intraductibilă

unul cățarat peste altul unul mergînd deodată cu altul... unul și totdeauna altul

nicolae tzone își înghite moleculă cu moleculă mormîntul

pînă cînd acesta devine pe deplin invizibil

poemul nu cade poemul nu moare poemul un miliard la sută viață

un miliard la sută moarte nu uită niciodată ochii deschiși

nicolae tzone nu coboară nu se înalță nicolae tzone asemeni poemului

un miliard la sută moarte un miliard la sută viață

nu uită însă niciodată ochii închiși ■

l i t e r a t u r ă

Mihai Zamfir

PLECÂND DE LA CĂRȚI

Primul articol pe care l-am publicat sub rubrica *Plecând de la cărți* purta titlul *Economistul de geniu* și era consacrat lui Ludwig von Mises, omul care demonstrase – încă din anii '20 – că sistemul comunist, oriunde s-ar instaura și oricât ar părea de puternic, este sortit, din rațiuni pur economice, unei rapide prăbușiri. Aflat în absolută minoritate față de gândirea oficială, Von Mises n-a fost însă singur în îndepărtata epocă interbelică: cel mai apropiat coleg al său de idei, deși cu vâzeci de ani mai tânăr, era tot un vienez, Friedrich A. Hayek. Însemnările ce urmează ar trebui să se intituleze *Alt economist de geniu*.

Începând din anii '80, cînd falimentul economic al sistemului comunist devenise patent, steaua lui Hayek urcă pînă astăzi spectaculos. Deși principalele sale cărți (toate taxate de economiștii la modă, categoric și definitiv, drept „reacționare”) apăruseră cu decenii în urmă, interesul pentru acest personaj „reacționar” a crescut exponențial. Din fericire, Hayek – dispărut la o vîrstă înaintată, în 1992 – și-a putut vedea confirmate, strălucit și pînă la detaliu, aprecierile și viziunile: a asista la îndeplinirea profețiilor tale, de care lumea la început a ris, reprezintă, probabil, pentru oricare savant, suprema satisfacție. Ce poate fi mai reconfortant decît să constăți că ai avut dreptate contra tuturor?

Marile cărți ale unui secol apar în mod capricios, conduse parcă de hazardul pur, nu de o anumită logică internă. Cartea fundamentală a lui Hayek s-a ivit în 1944, înainte ca secolul XX să fi ajuns la jumătate, dar ea l-a sintetizat în chip magistral, cu o claritate pe care doar genul o poate comanda. Opera în cauză se numește *The Road to Serfdom* (*Drumul către servitute*, în traducerea românească de la Humanitas, 1993) și, la origine, trebuia doar să combată iluziile socialiste cărora tot mai mulți intelectuali englezi le cădeau victime. S-a văzut însă rapid că eventualele elemente conjuncturale au aici o pondere redusă: dorind să ofere soluții problemelor economice curente ale unei Anglii aflate în dezorientare conflictului mondial, autorul – poate fără voia lui – a scris veritabila „biblie a liberalismului” din secolul XX.

Străduindu-se să explice, pur și simplu, ce înseamnă în realitate socialismul, Hayek a radiografiat cu claritate definitivă anatomia acestui sistem, instaurat atunci în doar două țări (Uniunea Sovietică și Germania hitleristă), dar destinat unei lungi și lugubre descendențe.

Catehismul liberalismului

Drumul către servitute a prevăzut cu exactitate tot ceea ce urma să se întîmple, curînd, în numeroase țări din Europa, Asia, America Latină și Africa.

Socialismul a reprezentat inițial doar un proiect utopic. Hayek privește lucrurile, bineînțeles, ca un economist; viziunea lui depășește rapid economia, pentru a descrie structurile adînci și complexe ale societății socialiste. Iată ce ne spune el, în formule sintetice de uimitoare claritate, sub forma unui catehism al liberalismului, despre socialismul visat de milioane de naivi sau rău intenționați.

Mai întîi, ceva despre relația dintre comunism și fascism, entități ce continuau să pară în anii '40 într-o relație antagonică, dar despre care autorul nu nutrește nici o iluzie. Hayek numește ambele forme socio-politice *colectivism* și le descrie împreună. (Citez din ediția românească, deși am uneori rezerve cu privire la calitatea traducerii.)

„Conflictul existent între dreapta național-socialistă și organizațiile de stînga nu-i decît genul de conflict care se naște între organizațiile socialiste rivale. Național-socialismul a izvorît din sinul maselor și nu al claselor crescute în tradiția prusacă și a fost îmbrățișat în primul rînd de către aceste mase” (*op. cit.*, p. 20-21);

„Ceea ce-i unește efectiv pe socialiștii din rîndurile Stîngii și pe cei din rîndurile Drepte este ostilitatea comună îndreptată împotriva concurenței și dorința lor comună de a înlocui competiția cu un sistem de economie dirijată” (*op. cit.*, p. 53-54);

„Diferitele tipuri de colectivism, comunism, fascism etc. se deosebesc între ele prin natura țelului lor. Dar toate se diferențiază de liberalism și de individualism prin dorința de a organiza ansamblul societății și toate resursele ei în vederea atingerii acestui scop unitar. Ei sînt totalitari în sensul deplin al cuvîntului” (*op. cit.*, p. 71-72);

„În Germania și Italia, naziștii și fasciștii nu au avut multe de inventat. Ideea unui partid politic care îndrumă toate activitățile individului, de cînd se naște și pînă moare, care pretinde să-i orienteze opiniile asupra oricărui subiect, a fost pusă mai întîi în practică de socialiști” (*op. cit.*, p. 133).

Era astfel lămurit un prim punct, esențial, cu privire la cele două nenorociri majore care au brăzdat secolul al XX-lea, înșingîrindu-l. ■

(va urma)

Emil Brumaru

CERȘETORUL DE CAFEĂ

Ranchiuna unei nopți de vară

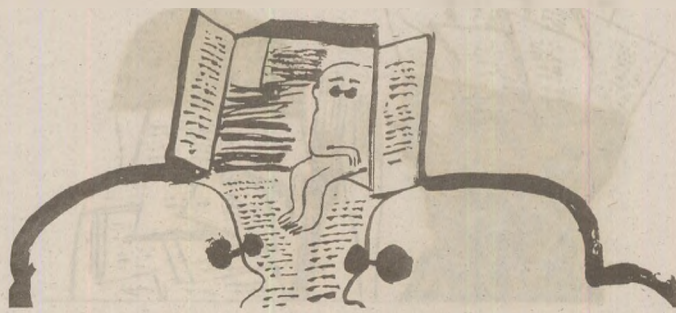
O, va veni o vreme cînd o să trec pe stradă,
Aplaudat de-o șleahță de Doamne dulci, superb
Și indolent în droșcă, prinț gras de mascaradă,
Ținîndu-și mîna-n plușuri și mestecînd zăpadă
În timp ce-n țeasta-i caldă fluturi bezmetici fierb.

Și-atunci c-un deget lenș te-oi cere din mulțime
Să te-mpletești pe roata cupelei ca un lujer,
Tu! cea pe care-odată o răsfațam în rime,
Cerșită pe mătăsuri fără s-o știe nime.
Și vulgu-n piața rondă va izbucni în mugeri!

Ci ridicîndu-ți roba, pe fesele splendide
C-o micșunea voi bate însemnul de Poet!!
Apoi voi sta-ntr-o rînă și piersici voi deschide
Și, savurînd alene grețosele omide,
Voi porunciurgiul să mîie mai încet.

Vei fi atît de tristă și blînd nedumerită
De rînjetul ce-mi joacă pe-obraz, c-o să mă rogi,
Îngenunchind în pulberi, cu tîmpla la copită,
Să te ascult. Degeaba! Sînt Domn ce se irită
Și-ți îmbrîncește trupul, în silă, la bulldogi!

Căci sufletul de-o lună ne-nduplecat și mort e.
Baston de trestioară voi învîrți mereu,
Rîzînd de-acest spectacol ce n-o să-l mai suporte
Nici consului cetății, nici scaltvii din escorte.
Și nasul ți-l va rupe prepelicarul meu!

critică literară

Simona Vasilache

LECTURI LA ZI

De sec, de fruct, de poftă

Prințul ecumenic are a face cu dogmatismul cam cât purced dietele noastre de azi din rețetarele cuhnillor mănăstirești. Sau cât se apară îndărățul canoanelor (excepțiile țin de încălecare timpurilor...) părerile mai noi despre credințe. Încă e, firește, o anume strîmtoare în vorbirea despre cele sfinte dar, totuși, rupînd cadența ajunărilor și-a dezlegărilor la dulce, de religie se poate discuta și cu (sau de) poftă. Că-i așa o arată un studiu recent al Ancăi Manolescu, Europa și întîlnirea religiilor, apărut la Polirom, cu un cuvînt însoțitor semnat de Andrei Pleșu. Un eseu elegant, fără crispări și obtuzități calp-savante, lucrat cu un sol de envie care mai că-ți face-n ciudă. Citîndu-l, îți spul că la fel or fi arătat, în Anglia lui Thomas a Beckett sau la Antîmul Rugului aprins (distanțele de toată mîna contează prea puțin), însemnările pelerinilor. Ale oamenilor care, cită vreme lscodeau, plos, după aflîntăți, nu căutau să se împace, din cuvîlncioasă delăsare, cu datul, ci volau să înțeleagă, drumețînd.

De altfel, cartea de-acum stă, cu un colț măcar, pe-o alta, mai veche cu trei ani, „Locul călătorului”. Simbolica spațiului în Răsăritul creștin, ce a primit, în 2003, premiul pentru debut al **României literare** (pentru care pricină autoarea strecoară, în prefața de la Europa și întîlnirea religiilor, niște mulțumiri tîrzii, dar nu mai puțin plăcute...). Ceea ce „croșetează” Anca Manolescu dintr-o bibliografie exhaustivă și din întrebări puse cînd trebuie aduce a macrameu cu medalioane. Din plasa cu fir strășnic și cu ochiuri rare ies în față Nicolaus Cusanus, René Guénon, Simone Weil și André Scrima. Înainte, însă, de asta, ești poftit să treci prin gîtul unei pîlnii, pe unde se întrec să încapă „vederi” amestecate. Este, în fond, o metodologie acolo, *met’hodos*, care va să-nsemne nu că mergi pe un drum, ci, mai curînd, că i te alături, schimbîndu-l după tine și dîndu-te după el. E vorba, așa, despre a face loc *împreună*. Povestea începe cu policromia Antichității tîrzii, „o lume foarte colorată, în care diversitatea spirituală e vie, scînteietoare, consistentă.” Zidurile cetăților devin poroase, prin ele circula zvonuri și doctrine al căror joc dezinhibat îl aruncă pe individ într-o mreață făcută din independență și instabilitate. Peste ea, ca un soi de clei, a prins, destule secole, creștinismul. Numai că religiile resimt, și ele, schimbările de loc. În partea noastră de lume veche au venit, treptat, comunități musulmane, iar duhurile Răsăritului european au început să jinduiască și la dulceața aromată din Orient.

E starea de lucruri de la care pleacă, sperînd să-i dea de cap, Anca Manolescu. Într-o societate așchiată, din ce în ce mai suplă și mai adaptabilă, religia rămîne, pînă la urmă, o problemă de gust. Dacă se întîmplă să fii un intelectual, cauți să știi cît mai multe despre fiecare credință dintr-o pornire mai degrabă documentară și testezi vreuna *par plaisir*. Cînd, însă, ai chef să-ți mai pui întrebări, anii noștri nu ți le refuză. Doar că ecoul lor este puțin altul într-un spațiu fără boltă, în care ne dăm de-a dura pe o dreaptă pînă alunecăm în vreo fantă. E, altfel spus, o lume funcțională, în care și religiile trebuie să știe o socoteală. Ele, adică, lucrează în beneficiul omului, pentru mîntuire. Una, două, o sută, convergente sau ba, dacă ne servesc interesul, le admitem. Discuția se cuvine, însă, purtată și în termenii *adevărului*, și abia aici încep conflictele. Dacă adevărul nu ni s-a dat, vreodată, în întregime, atunci toate religiile sînt relative. Dar dacă, dimpotrivă, el poate fi întrutotul cunoscut, nimic nu-ți dă voie să-l împarți.

Soluția unei dispute care se înscrie mai degrabă în conturul primei situații este, foarte profan răsălmăcînd învățăturile, antrenamentul. Orice credință trebuie, cu alte cuvinte, practică susținută, fără să ai vreo clipă superbia de-a crede că ai obținut ceva, o dovadă de existență a ceea ce venezi, ori un zapis de bună purtare pe care să-l fluturi în fața celorlalți. Dintr-un asemenea unghi, religiile sînt, mai mult sau mai puțin, egal îndreptățite să spere la desăvîrșire. E, acesta, pluralismul *de facto*, pe care trebuie, fiindcă e acolo, să-l admiți. Anca Manolescu mai aduce în discuție, ca pendant, pluralismul *de jure*, acela care interpretează diversitatea drept normală, corectă, nu doar ca dat inamendabil. Așa o schimbare de perspectivă are nevoie de răsucirea de pe orizontală pe verticală de care, în toate timpurile, doar oameni anumiți au fost în stare. Despre patru dintre ei și despre visele lor călătoare vine vorba mai departe.

Primul de care Anca Manolescu se ocupă este Nicolaus Cusanus, un „strateg” meticulos și atent. El imaginează un univers oarecum în corolă, desfășurat, și totuși învelind un miez. Tot el își închipuie un Dumnezeu-savoare, stîmînd pasiuni care nu-și vor afla, vreodată, sațul: *docta ignorantia*. Înțelegerea, atîta cîtă este, e un dar al zeilor. Și toate privirile în care scripește un licăr de pricepere sînt prinse, ori de unde ar veni, de hipersensibilul ochi ceresc. Așa se împacă religiile... Cinci secole mai tîrziu, René Guénon prinde, pare-se că din aerul timpului (istoria se întoarce...), cîteva raze. Aceleași fascicule pe care, la Cusanus, le împrăștiă o singură sursă. Același Adevăr se drapează, după placul fiecărei tradiții, în straie mai pestrițe ori mai sobre. Însă odată duse *good old times*, schimbul de haine devine o modă, ciocnirile sînt inevitabile și spre ele țintește *critica lumii moderne*. O critică, înclină să creadă Anca Manolescu, autoritară și excesivă, ca tot discursul lui Guénon. E o expunere metafizică, făcută să nu se schimbe, în esență, ci doar să-și rotească punctele de interes. O formulare care se potrivește, de altfel, cu unitatea pe care Guénon o susține riguros. Dă, pe lîngă asta, și rețete de „asimțire” a acestui Unu inexprimat, căutînd căi pe care absolutul se împărtășește fără să se împartă: limbile, cetele de îngeri, culoarele de aer ale spațiului. Recuperarea la care tinde el ține, oricum, mai mult de o nostalgie de eon în declin decît de-un totalitarism revanșard, pus pe „amenzi”.

Cumva pe aceeași potecă înaintează Simone Weil, făcînd din credință un mijloc de slăbire a mecanismelor

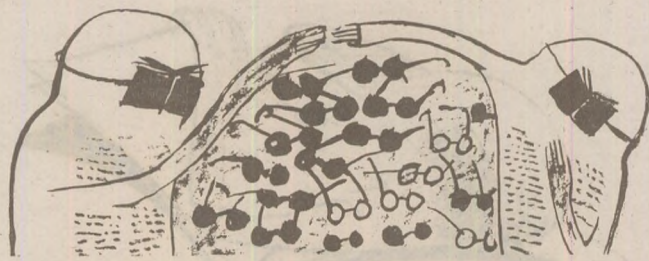
antireflux pe care viața, de bună seamă, le are. Un fel de-a educa, vreau să spun, cerbiciile firești, ca să te poți întoarce, fără împotriviri chinuitoare, la Adevăr. Cunoașterea e, pentru ea, universală, dar pe cont propriu. Este convingerea care a făcut-o să rămînă „creștină pe pragul Bisericii, dar în afara ei”, pe de-o parte mai liberă, pe de alta mai angajată. Felul ei de-a gîndi lucrurile i se pare Ancăi Manolescu viu spre eretic, riscînd să cadă în idiosincrazii și-n excесе. Începi acum, la jumătatea cărții, să-ți dai seama de ce, de fapt, referințele de care cercetătoarea se ocupă nu sînt dintre cele „bătute”. Sînt părerii șocante pentru vremea lor, ieșite mai degrabă din niște intuiții cu stofă de epifanii decît din însăilări de argumente. Oamenii sînt, în teoria Simonei Weil, creația unui Dumnezeu narcisiac. Nenorociți, adică deplin goliți de ei înșiși, ajung, de-abia atunci, vasele de sticlă subțire „prin care trece Iubirea divină a lui Dumnezeu pentru el însuși”. Între cele două foite ale aceluiași Tată stă necesitatea, cea care le mișcă neconținut pe una față de cealaltă. Fiindcă această necesitate, ca și nenorocirea, nu face deosebiri, fiecare religie trebuie să-și asume întreg universul. Aceeași lume li se oferă tuturor și ele pot alege cum s-o arate mai bine.

Frumusețea (pentru că de frumusețe și nu de fundamentalism se face vorbire...) acestor întîlniri necesare se adună, ca trupul sfînt într-o bucată de pîine, într-un pasaj din capitolul despre André Scrima. Acela în care e descrisă minunarea părintelui cînd află că, de-un Paste, la Betleem, liturghia creștină s-a oprit ca să se audă, din minaret, „chemarea muezinului la rugăciune”. Între o cîntare și alta s-a consumat, absorbită egal de amîndouă, o secundă de tăcere. O a treia „voce”, aceea a misterului care stă să se spună. Despre el și despre ospitalitatea cu care trebuie primit, indiferent de unde vine, scrie André Scrima. Despre discipoli și despre fermecătorii „străini” de la care ai de învățat. Sau de amintit.

În concluzii revine, printre rînduri, nevoia de *memento*. Din axa pierdută care ducea în sus au rămas în lume niște cioburi pictate și cu ele s-a alcătuit un mozaic. Privindu-l fără părtinire, dar nu fără pasiuni, poți să-ți dai seama cum era cînd viața noastră stătea pe verticală. E un exercițiu pe care, alături de o călăuză care nu complică niciodată lucrurile mai mult decît e cazul, bine-ar fi să-l faceți. Fiindcă, dacă deodată cu universul, devenit plan, și gîndirea ni s-a culcat, tot ar fi ceva măcar să nu adoarmă... ■

Anca Manolescu, Europa și întîlnirea religiilor. Despre pluralismul religios contemporan, Polirom, Iași, 2005, 270 pag.

critică literară

↑ n contra tezei lui Ion Simuț, expusă și argumentată în volumul *Reabilitarea ficțiunii*, nu pot vedea – oricât m-aș concentra – o „diminuare lentă, dar sigură” a nonfictivului. Chiar dacă romanul a mai recuperat din terenul pierdut în anii '90, e limpede că jurnalele, memorialistica, volumele de corespondență și interviuri ocupă un loc important pe piața noastră de carte și răspund, în continuare, așteptărilor publicului. Acest orizont de așteptare se configurează, la rândul său, într-un mod relevant, integrând nișe temporale tot mai apropiate, până la deplina sincronizare între momentul trăirii și cel al confesiunii. Astfel, dacă imediat după Revoluție au fost publicate masiv jurnalele și memoriile „arestate”, cenzurate, puse la index, recuperându-se editorial un trecut interbelic și un sertar (nu foarte plin) anticomunist, în ultima perioadă asistăm la o veritabilă deplasare înspre roșu. Se scrie despre comunismul suprapus cu însăși viața autorului, intrat în pielea și în respirația acestuia, dificil, dacă nu imposibil de eliminat ca un simplu parazit inaderent la organism. Scade și vârsta memorialiștilor și, implicit, se micșorează distanța dintre referentul scrierii lor și cel al experienței personale. Dispare senzația de lume veche și neverosimilă, frumoasă, dar străină, pe care o desprindeam din cărțile cu parfumul și distincția interbelicului; și apare un sentiment nou, de o intensitate aproape dureroasă: că în filele răsfoite se află chiar copilăria și adolescența noastră. Nu ale copilului universal, cum ar zice G. Călinescu, dar ale copilului Epocii de Aur, membru cu drepturi depline în glorioasa confrerie a *decrețelor*.

Pentru cei, probabil puțini, ce nu cunosc realitatea acoperită de acest simpatic cuvânt, să precizez că e vorba despre copiii născuți în urma și în logica unui decret din 1966, prin care Nicolae Ceaușescu, interzicând avorturile, conta pe un *boom* al natalității. Dacă nu putem avea, cum visa Cioran, o țară cu destinul Franței și populația Chinei, măcar să facem ce stă în puterile noastre, își va fi spus înțeleptul secretar general al Partidului, un supra-Tată ideologic, omnipotent precum zeii vechilor mitologii, intervenind discreționar în viața atâtor familii și modificându-le orbita în funcție de propria megalomanie. E greu de cuantificat suferința adusă de acest stahanovism biologic, considerat și astăzi de unii drept un salutar proiect de fortificare a neamului. Pe lângă miile de femei care au murit crucificate, literalmente, pe masa avorturilor clandestine (mama mea este una dintre ele), drama se întinde și se adâncește cu fiecare forțare a ușii familiale, cu orice violare de domiciliu curat constituțională. Căci, dincolo de aberația planificării într-un spațiu al intimității celei mai gingașe, e ușor să observăm că nu spre un Eden comunist erau încolonați decrețarii, spre o lume a abundenței pe care să o întâmpine cu chiote. Cei mai mulți dintre noi am prins exact perioada cea mai neagră, mai infectă a comunismului național, varianta lui mizerabil-crepusculară din deceniul nouă. Aceasta s-a suprapus cu anii formației noastre, punându-ne sigiliul traumei și lăsându-ne, vorba ceea, amintiri de neșters.

E suficient să-l citești pe Paul Cernat, unul dintre cei patru autori ai volumului memorialistic *O lume dispărută*, pentru a măsura unghiul deformării mentale și sufletești operate de regimul trecut. Directiva partinică și comanda socială echivalează cu un strung funcțional în care individul e prins, fixat, observat și corectat de toate „protuberanțele” lui, făcut să intre într-o serie omogenă, produsă după un anumit șablon de gândire și comportament. În diferențierea schizoidă dintre acestea două (conduita publică și universul lăuntric) stă, în fond, șansa tânărului – ca și a adultului – de a supraviețui în socialism fără a se altera, moral, ireversibil. Salvarea nu e în soluția eroică, ci în aceea stoică. Părinți și copii, vârstnici și școlari își joacă rolurile sociale date, păstrându-și revoltele în forul lor interior sau, cel mult, într-un cerc foarte strâmt, bine verificat. Cu cât nebunia lui Ceaușescu crește, cu atât simpla normalitate, individuală, familială și colectivă, se apreciază, căpătând luciul și valoarea metalului nobil. Și cu cât agresiunile exterioare se întesesc (penuria totală, halucinantă de alimente,

Decrețarii (II)

Paul Cernat, Ion Manolescu, Angelo Mitchievici, Ioan Stanomir, O lume dispărută. Patru istorii personale urmate de un dialog cu H.-R. Patapievici, Editura Polirom, Iași, 2004, 464 p.

întreruperea curentului, căldurii, apei, demolările tot mai „sistematice”), cu atât solidaritatea micro-grupului se întărește, pe deasupra inerentelor diferențe dintre generații. „Cititori” grăbiți și neatenți ai acestor cărți au speculat grațios pe marginea unui așa-zis conflict generaționist, cu contestarea părinților „colaboraționisti” și alte gesticulații de puritate juvenilă. Nici vorba de așa ceva. Ca o formă de ironie la adresa unei asemenea lecturi, în cheie previzibilă, Paul Cernat, Ion Manolescu, Angelo Mitchievici și Ioan Stanomir, adică toți autorii volumului de față, se află în relații foarte strânse cu părinții lor. Tratați deloc condescendent, cu o dragoste nu-numai-filială. Aceasta se vede în primul rând din dedicațiile făcute (Paul Cernat: „Familiei mele și mie însumi, celui de atunci”; Angelo Mitchievici: „Acest text este dedicat părinților mei, Radu și Ioana Mitchievici, pentru sacrificiul și onestitatea lor”; Ioan Stanomir: „Părinților mei, Mihaela și Dumitru Stanomir. Amintirii bunicilor

mei, Constanța și Iordache Hărăbor”); și apoi, din derularea istoriilor personale, în care adolescența, vârsta *critică* la propriu și la figurat, aduce o apropiere pe alte baze decât cele strict biologice. Contează, acum, nu atât legătura de sânge, cât solidarizarea în jurul unor valori comune, pe care părinții le-au indus copiilor într-o pedagogie paralelă cu cea comunistă, oficială. La școală și în lumea exterioară bine controlată de ochiul vigilent al Partidului, educația „permanentă” urmează turnantele înjosirii și îndobitocirii micului cetățean: pe rând, șoim al patriei, pionier, utecist, membru de partid, cadru de nădejde, o rotiță în angrenajul socio-politic. Unii, mai mulți, fac exces în rău prin râvna înregimentării; alții, mai puțini, încearcă să amâne, să temporizeze, să întârzie cumva încolonarea. Dar cursul Istoriei mari e implacabil, aceasta vine, în cercuri concentrice răsturnate, până în dreptul fiecăruia, dându-i rația cuvenită de mizerie și suferință, luându-și tainul, variabil, de angajament cetățenesc și avânt revoluționar. Diferențele, deosebiri, notele proprii, ceea ce dă culoare și consistență lumii formate din indivizi, nu din clone cuminti, se interiorizează, modelează omul pe dinăuntru, în profunzimii ascunse cu grijă. Casa bunicilor (la Paul Cernat, ca și la Ioan Stanomir) e un ultim refugiu, un spațiu intim-ocrotitor tot mai expus excavatoarelor sistematizării urbane; și totodată, o fereastră către o altă lume, o *belle époque* dispărută, care în curând va fi și ea oblonită. Lectura devorantă a cărților de călătorii (Jules Verne e un reper obligatoriu pentru toți), a benzilor desenate din *Pif* (de asemenea, un punct magic în care se intersectează toate cele patru istorii), jocurile „apolitice” ale copilăriei, desfășurate în afara prețioaselor indicații oficiale și departe de Palatul Copiilor care le instituționalizează, discuțiile deschise din sânul familiei, urechile ațintite, la toți cei patru palizi muschetari, către emisiunile *Europei Libere*: toate acestea încorporează o lume fragilă, dar cu atât mai prețioasă, a libertății și speranței. O societate civilă *avant la lettre*, pe care regimul socialismului de stat o strânge tot mai mult în chingi, reducându-i conturul, aducând-o, până la urmă, la profilul bizareriei, excentricității, derapajului moral. Lumea din jur, lumea nouă e atât de frumoasă și de luminoasă (deși, evident, nu este), încât cei care nu o percep ca atare nu pot fi decât niște conștiințe bolnave sau dușmănoase (chiar dacă ei sunt perfect sănătoși mental și moral). Accentele sunt inversate, minciuna se impune, totalitar, ca adevăr unic, iar adevărurile „mărunte”, „subiective”, individuale sunt măturate și aruncate la coșul Istoriei, ca niște zdrențe și gunoaie umane afectând sănătatea organismului social.

Încolo de specificul fiecărei narațiuni memorialistice, de elementele distincte ce compun cursul unor adolescențe în Epoca de Aur (le vom urmări în partea a doua a acestei cronici), sunt de reținut în special *întâlnirile* autorilor, ceea ce unifică, dinăuntru, sentimentele și comportamentele a patru decrețarii prinși în menghina vechiului regim. Ar putea părea simplu să-și extragă, acum, experiențele trăite atunci ca pe niște măsele stricate. Lui Ion Manolescu, matur deja în decembrie 1989, nu îi e atât de greu precum celorlalți, cu câțiva ani mai cruzi și deci mai expuși socialismului real. Dintre toți, cel mai bine dezvăluie această sângerare internă Angelo Mitchievici: „Nu pot anula complet orice emoție, nu pot anula complet kitsch-ul sentimental cu care mă identific pe alocuri, mă pot juca de-a vânătorul de clișee, sunt conștient de mecanismul propagandei, de strategiile ei, dar ceva a rămas, ceva din ce am trăit atunci, fără ură, fără alternativă sau cu o minimă alternativă că aproape nici nu conta. Aș vrea să scriu despre lucrurile care m-au emoționat și nu știu să fac corect tăietura între bine și rău. Organismul vieții mele nu poate fi salvat prin extirpări succesive, prin sângerări repetate nu pot elimina deplin otrava. E ca și cum aș strânge în pumn o lamă de ras veche, în speranța că ea se va rupe, se va dizolva în carnea mea, în timp.” (p. 200).

Câți dintre decrețarii care aveau, la Revoluție, cincisprezece-șaisprezece ani nu subscriu la aceste frământate, răsucite, chinuite afirmații? ■

actualitatea

Constantin Toiu

PREPELEAC

Rondul scriitorilor

Reiau, modificat, încă un articol apărut în vechiul *Cotidian*, miercuri, 30 octombrie 2002, deoarece interesează breasla, de fapt, cheltuiind atunci, cum spusei rândul trecut, ... orzul pe găste...

Domnul Sache, – scriam – pensionarul, juristul vestit, vechiul meu erou, m-a invitat în această toamnă în Cișmigiu, la o plimbare... Unde, ca de obicei, mai facem ceva politică...

În toiul unei dispute, în care era vorba de dl N. Văcăroiu, marele nostru economist, un *Hagi al finanțelor* cu șoșete scurte, a cărui figură dl Sache nu poate s-o suferă, zicându-i *mârlanul cu aspect asiatic*, m-a întrebat din senin *dacă mă strânge...*

Ce să mă strângă, bre? nu înțelegeam. – Ei, te faci că nu știi... – Să mor, na, mă juram țigănește, cunoscând patima dumisale veche pentru etnia respectivă, de când, primul lui amor, la 20 de ani, fata unei ghicitoare renumite, molipsindu-se de la maică-sa, faimoasa Evdochia, îi ghicise așa, într-o zi, după ce se iubiseră cu foc: *mătăluță o să ajungi omu mare de tot și ai să judici pă toți ominii...*

Profeție împlinită, ajungând judecătorul de temut. Fusese prima femeie ce-l făcuse bărbat și pe care avea să o raporteze la toate ființele de sex opus cunoscute de-a lungul vieții.

După multe întortochele, pricepusem: dacă mai păteam ceva cu... cenzura. Ori nu mai avea tinere de minte, 85 de ani, uitând că eram liberi-liberi; ori își închipuia că și acum, cine știe cum, mai eram victimele urăcioasei profesii...

La stăruințele mele că așa ceva nu mai era cu putință, nici vorbă, constatase cu regret, – reproduc:

Ehei, aia viață, când era cenzura pă voi! Că atunci când scăpați de ea, parcă îl apucați pe Dumnezeu de picior; nu ca acum, scrii ce vrei, cum vrei și ce-ți trece prin minte, și nu dai socoteală la nimeni!...

Am stat, am reflectat... Așa era. Eram prin dreptul chioșcului central de sirop. Nici nu puteai să zici că nu-i adevărat...

Dintr-una într-alta, ajunsesem la *Rondul scriitorilor*. Care moțâiau cu toții în front, ca Vlahuță.

Domnul Sache a pus capul în pământ, și-a repezit bastonul de lemn de cireș cu un dinte de fier drept într-o foaie de arțar îngălbenită, căzută pe jos, pe care o ridică în aer, contemplând-o. Apoi, înfigând bastonul la loc, își înalță capul și făcu în văzduh un semn cu mâna cealaltă, cum ai închina un lucru sau cum ai răsuci un comutator...

După mai multe hârâieli, cum se aude la t.v., când se caută să se ia legătura prin satelit cu cine știe ce persoană, se auzi clar o voce bine timbrată, cu un accent de epocă, răsunând ca în Scoția unei scene uriașe:

... Tot ce e perfid și lacom, tot Fanarul, toți ilotii/ Toți se scurseră aicea și formează patriotii/ Încât fonfii și flecarii, găgăuții și gușatii/ Bâlbâiți cu gura strâmbă sunt stăpânii astei nații.

Glăsuț romantic cu ochi de foc și cu plete bogate al înseși Literaturii române...

Marele jurist ascultase cu fruntea în jos până la sfârșit. Apoi, ridicându-și-l, mă privi de departe de tot, ca de pe o cu totul altă lume...

Ceea ce nu mă împiedecă să intervin:
Nene Sache, îi spusei împăciuitoar, ca orișice bun român: acu și dumneata... taman acu, bre, ți-ai găsit, când intrarăm și noi în NATO... ■

Cazul neologismului *mass-media* e bine-cunoscut: cuvântul este un împrumut din engleză, nu tocmai recent, folosit extrem de frecvent în mai multe registre ale limbii și care pune încă destule probleme de adaptare și fixare. Dificultățile de adaptare sunt obiective, produse de un amestec incomod de familiaritate și alteritate, atât în chestiunea raportului dintre scriere și pronunțare, cât și – mai ales – în cea a raportului dintre sens și formă; sursa e o sintagmă din engleză, dar elementele componente sînt latine: *mass* provine indirect din latină, prin intermediul francezei, în vreme ce *media* este chiar un latinism cult. Pronunțarea specific engleză este transpusă, adaptată în grade diferite, deoarece cuvîntul e destul de transparent și permite o lectură potrivit normelor românești ale corespunderei scriere-pronunțare. În uzul românesc actual circula două variante de pronunțare: [*mas'media*] și (mai apropiat de engleză) [*mas'midia*]. Prima formă – cea mai răspîdită, confirmînd asimilarea fonetică a cuvîntului – a fost validată de ediția din 1982 a DOOM și este confirmată de ultima ediție (2005) a dicționarului. Pronunțarea [*midia*] continuă totuși să circule, fapt inevitabil atîta vreme cît tendința culturală actuală este de a păstra termenii de origine străină, mai ales anglicismele, într-o formă cît mai apropiată de cea de origine; pronunțarea *midia* are pentru mulți conotații pozitive, legate de prestigiul cultural al cunoașterii englezei. Din punct de vedere ortografic, scrierea cu cratimă este o îndepărtare de etimon, motivată de faptul că în română elementele componente sînt persepute ca asociate stabil; cratima se explică și prin influența ortografiei franceze, limbă care a servit de intermediar pentru impunerea anglicismului.

Mai complicată este însă chestiunea adaptării morfologice: cuvîntul *mass-media* este un caz tipic de neconcordanță între sens și formă, situație greu tolerabilă în sistemul gramatical al limbii române. Forma este ușor asimilabilă femininului singular articulat (ca și *nutria*); al doilea element al compusului se suprapune perfect, din punct de vedere formal, substantivului românesc *medie*, un împrumut mai vechi din aceeași bază latină. Probabil că în mod spontan cuvîntul s-ar fi asimilat rapid, ca feminin singular. A intervenit însă conștiința etimologică, manifestată în bună măsură prin vocile specialiștilor: asimilarea a fost multă vreme refuzată, în temeiul opțiunii de a nu ne îndepărta de origine. În latina, *media* este un neutru plural (singular: *medium*). Prestigiul latinei – limbă de cultură a Europei timp de secole – a făcut ca în multe limbi latinisme să-și păstreze identitatea și chiar trăsăturile gramaticale (a se vedea și neutrele plurale *varia*, *miscellanea* etc.). Desigur că *mass-media* este un latinism intrat în română prin engleză, dar engleza însăși conservă tradiția cultă. În *The Concise Oxford Dictionary*, 1999, cuvîntul *media* este însoțit de o notă de uz, în care se reamintesc recomandările docte, de folosire a sa ca plural, dar se precizează și că uzul a impus considerarea ca singular colectiv. În engleză, singura dificultate este acordul în număr cu forma verbală predicativă. Marea problemă a adaptării împrumuturilor în română e însă flexiunea și articularea cu articolul hotărât postpus: *mass-media* nu poate primi – din lipsa unor paradigme morfologice – articolul hotărât care ar corespunde sensului gramatical cult: „*mass-media-le*”?! „*mass-media-lor*”?! Așadar, chiar dacă era considerată din punct de vedere etimologic un neutru plural, forma *mass-media* nu putea fi folosită cu ușurință în discurs, lipsind în multe situații posibilitatea de integrare sintactică: *opiniile; conform...* În același timp, dispariția din uz a cuvîntului este exclusă: acesta are avantajul formei scurte – față de parafraza *mijloace de comunicare în masă* –, nefiind de fapt concurat de nici un alt termen cu sens alfit de general. În fine, cuvîntul creează și dificultăți semantice: transparența sa e doar parțială, sinonimia între *mijloace* și *media* nefiind accesibilă tuturor vorbitorilor. Cel mai

cunoscut pleonasm rezultat din această situație – *mijloace mass-media* – a fost destul de criticat și ironizat, ceea ce nu-i împiedică reparația periodică.

Se înțelege așadar în ce dificultate au fost puși vorbitorii limbii române, pentru care orice alegere era destul de dificilă: adaptarea fiind neadmisă și interpretată ca semn de incultură, neadaptarea fiind supărătoare. Dată fiind frecvența cuvîntului, înlocuirea sa prin perifraze e adesea imposibilă sau, oricum, greoaie. Răspunsul practic – l-am urmărit în ultimii ani – a fost în concordanță cu o tendință reală a limbii române actuale: de folosire invariabilă și apozitională a împrumuturilor neadaptate. Fără probleme e, oricum, întrebuițarea cuvîntului la acuzativul plasat după prepoziție, nearticulat, poziție în care orice substantiv își păstrează integral forma: „*imaginile distorsionate prezentate deocamdată de mass-media*” (*Observator cultural* = OC, 173, 2003); „*specialiștii din mass-media*” (*Dilema*, 410, 2000). În rest, cuvîntul a fost foarte mult folosit

Rodica Zafiu

PĂCATELE LIMBII

Mass-media

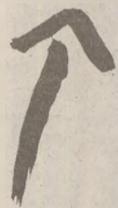
ca invariabil, nearticulat, chiar la genitiv: „lipsa de libertate a *mass-media*” (*Ziua*, 2971, 2004), „neobosiți reprezentanți ai *mass-media*” (*Dilema* 257, 1997), sau înlocuind un genitiv printr-o poziție adjectivală: „toată suflarea *mass-media* a dezlănțuit o furibundă campanie în domeniu” (*LAI* 24, 2002); „toate instituțiile *mass-media* din lume” (*Dilema*, 410, 2000). Acordul adjectivelor arată totuși că substantivul era simțit ca un feminin singular: „altă figură proeminentă a *mass-media* hunedoreană” (*Evenimentul zilei* = EZ, 2313, 2000). Au apărut – din grija de a nu încălca o normă care aduce stigmatul lipsei de cultură – destule construcții nefirești, hibride: „*Mass-media* românești, *vulnerabile* în fața politicului” (EZ 3568, 2003, 15). O căutare pe Internet cu motorul Google demonstrează totuși că, în ciuda recomandărilor oficiale, tratarea ca feminin singular, identificabilă mai ales la genitiv, are mii de atestări în română actuală, chiar în texte standard: „*Ghidul mass-mediei* românești”, „*Puterea mass-mediei*”, „*Eseu asupra mass-mediei*” etc.

Problema nu este doar românească. Și în franceză, italiană, spaniolă etc. apar dificultăți de adaptare a formulei anglo-latine (în franceză și italiană e considerată un masculin plural, cu pronunția *masme'dia*, respectiv *mas'midia*); cu diferența, esențială, că în celelalte limbi romanice articolul e antepus, deci cuvîntul rămîne invariabil.

DOOM 2005 a decis să accepte adaptarea morfologică a termenului, fără a se mai ține cont de etimologia sa: *mass-media* este perceput în română ca un nume abstract sau colectiv, cu sens generic, global, care poate avea în mod foarte firesc formă de feminin singular (intrînd în aceeași serie cu *presa*, *televiziunea*, *publicitatea*). ■

istorie literară

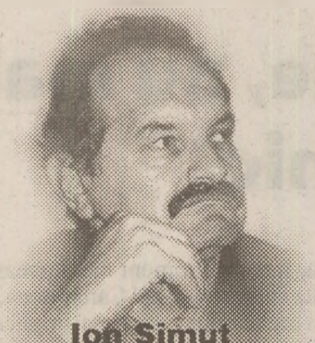
n cele 350 de pagini ale antologiei sale din eseul și critica literară basarabeană (Editura Știința-Arc, Chișinău, 2004), Eugen Lungu distribuie materia pe epoci astfel: 30 de pagini pentru intervalul 1900-1940, unde sunt cuprinși C. Stere (cu două articole), Al. Robot (tot cu două articole), N. Costenco, Bogdan Istru și George Meniuc (cu câte un articol); din

intervalul 1941-1965 nu selectează absolut nimic; din anii 1966-1989 sunt reținute în 28 de pagini abia patru texte: unul de Vasile Coroban despre comic în *Don Quijote* (din 1966), un fragment scurt din jurnalul lui George Meniuc (1967), un text al lui Serafim Saka despre teatrul „Luceafărul” din Chișinău (1986) și un eseu, cu multe locuri comune, de Gheorghe Mazilu, intitulat *Singurătatea și creația* (din 1989); restul volumului, adică aproape 300 de pagini, este ocupat de texte scrise și publicate din 1990 încoace. Aceste disproporții în favoarea deceniului 1990-2000 vorbesc de la sine. Antologia nu face istorie, se înscrie în orizontul stringent al contemporaneității.

Eugen Lungu a vrut să dea o imagine a dezbatelor actuale și a fost interesat mai puțin să reflecte istoria criticii cu texte indiferente astăzi, dacă nu chiar moarte. Și seniorii literaturii basarabene sunt reprezentați tot de texte din ultimii cincisprezece ani. Sumarul este organizat, în mod firesc, pe generații, literatura contemporană beneficiind de partea leului. Din generația cea mai vârstnică figurează prozatorii Vasile Vasilache, Vladimir Beșleagă și Serafim Saka, dintre șaizeciști sunt prezenți criticii Eliza Botezatu, Gheorghe Mazilu, Ion Ciocanu și Mihai Cimpoi, dintre șaptezeciști poeții Nicolae Dabija, Andrei Țurcanu (mai mult critic decât poet), Leo Butnaru și hispanistul Sergiu Pavlicenco, dintre optzeciști își spun opiniile Valentina Tazlăuanu, Arcadie Suceveanu, Ioan Mănăscuță, Alexandru Burlacu, Vasile Gârneț, Nicolae Popa și Constantin Cheianu, dintre nouăzeciști îi cunoaștem pe Maria Șleahțișchi, Nicolae Leahu, Vitalie Ciobanu, Emilian Galaicu-Păun și Iulian Ciocan, iar dintre cei foarte tineri pe Lucia Țurcanu și Dorina Bohanțov. Aceasta este ordinea din sumar, după anul de naștere a autorilor, ordine pe care am reprodus-o pentru a da un tablou al numelor și al generațiilor. Probabil că încadrările ar fi altele, dacă am lua în seamă anii debutului, dar nu vreau să intru în detalii de acest fel, întotdeauna discutabile în funcție de momentul primei afirmări. Cum nu e vorba de o istorie literară, ci de o antologie de texte, putem trece peste aceste eventuale dispute.

Cititorului din România îi sunt cunoscute foarte puține dintre aceste nume. Se va putea întreba de ce lipsesc Grigore Vieru și Leonida Lari, mai cunoscuți la București, din moment ce sunt prezenți atâtia alți scriitori și nu doar critici. Adversarii ai postmodernismului, ei au participat la disputele dintre generații și la controversile pe probleme de actualitate, așa încât ar fi fost firesc să se regăsească în sumar. E un reproș, care nu prea cred că ar putea fi respins cu seninătate. Această ignorare polemică a celor doi e, de altfel, un semn de reconsiderare. Rezistența lor la înnoire și oportunismele i-au făcut antipatici. Poezia lui Grigore Vieru a fost supralicitată în anii '80, în mod similar cu aceea a lui Adrian Păunescu, iar reacția de revizuire din 1990 încoace mi se pare exagerată în sensul diminuării prea drastice a valorii. O răzbunare de același fel înregistrăm și în cazul prozatorului Ion Druță, ignorat. Simptomele negative (rezistențele la schimbare) puteau figura și ele în antologie. Însă Grigore Vieru și Ion Druță sunt victimele unor revizuii tacite (în acest volum) și prea nedrept violente (în publicistica basarabeană). Sunt exagerări peste care nu putem trece cu ușurință, căci fenomenul este regăsit și la noi în atitudinile exclusiviste față de Marin Preda sau Nichita Stănescu. Îl înțelegem, prin comparație, dar nu-l putem considera o simplă curiozitate, ci o nedreptate flagrantă. Critica basarabeană s-a sincronizat și cu metehnele noastre postrevoluționare...

Pot fi detașate cu ușurință două categorii de texte în cuprinsul antologiei lui Eugen Lungu: confesiuni de scriitor, asimilate cu eseul, și articole propriu-zis critice. Proportia este puțin prea mare în favoarea celor dintâi, dar s-a asigurat în acest fel o mai largă arie de cuprindere a fenomenului literar basarabean. Vasile Vasilache glosează despre devastările istoriei. Demn de

Ion Simuț

leșirea din provincialism

Eugen Lungu, *Raftul cu himere*, Editura Știința - Arc, Chișinău, 2004, 220 p.

tot interesul este eseul confesiv al lui Vladimir Beșleagă despre experiența sa cu cenzura. Serafim Saka meditează despre „puterea și slăbiciunile scriitorului în fața puterii”. Arcadie Suceveanu îl evocă pe George Meniuc, considerat unul din marii precursori, un zeu tutelar. Poetul Nicolae Dabija își exprimă credința în „salvarea prin cultură ca șansă a popoarelor sărace”. Sub titlul *Lampa și oglinda*, Leo Butnaru își așază gândurile amare despre soarta literaturii și despre anomaliiile confruntării dintre tradiționaliști și moderniști. Ioan Mănăscuță face succesiv câte un elogiu lui Eminescu și lui Creangă, într-un fel de eseuri lirice. Reflectând la înlocuirea instrumentului de lucru al scriitorului cu unul „de fabricație stalinistă, limba moldovenească”, Nicolae Popa constată „însingurarea scriitorului de limba română” în Republica Moldova.

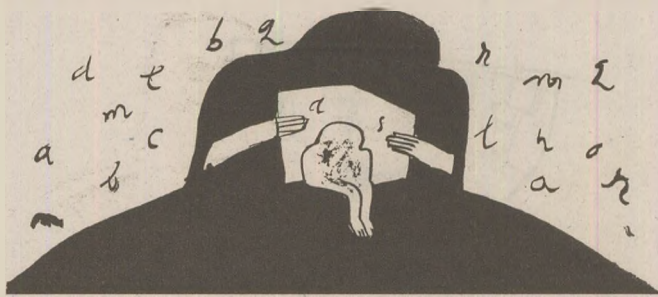
Cea mai mare parte a criticii basarabene – bună sau rea – pare să se fi adăpostit sub acoperișul literei C a alfabetului: Vasile Coroban, Mihai Cimpoi, Ion Ciocanu (prezenți cu pagini substanțiale în antologie), Simion Cibotaru (absent din sumar). Să nu-l uităm pe istoricul literar Ștefan Ciobanu, stabilit în România de dincoace de Prut după 1940, care ar fi meritat pe deplin să fie selectat cu măcar un text. Aici se situează personalitățile cele mai influente ale criticii basarabene. Concurența apreciabilă vine de la B, prin Eliza Botezatu (prezentă cu un studiu

despre ultimul Meniuc) și Alexandru Burlacu (un bun istoric literar și critic exigent al actualității) – și dinspre L, prin Nicolae Leahu (cu excelente glose despre erosul postmodern) și însuși Eugen Lungu (autorul unei foarte pătrunzătoare prefețe la această antologie). Excepții sunt Valentina Tazlăuanu (teatolog de prestigiu) și Andrei Țurcanu, refugiat spre sfârșitul alfabetului, prezent cu unele din cele mai acide considerații despre „captivii semianalfabetismului” și despre „celula suferindă” sub persecuția proastei politici. Autoflagelarea intelectualilor și autotestarea basarabenilor sunt fenomene înrudite cu cele din România. Ne e comună „euforia dezastrului”, cum numea Andrei Pleșu starea generală postdecembristă, reflectată într-o publicistică foarte productivă în alarme și decepții naționale.

Un foarte bun analist politic al stării din Republica Moldova s-a dovedit de-a lungul timpului Vitalie Ciobanu. Eseul său *Frica de diferență* evidențiază cu sagacitate sursele separatismului basarabean de azi, efectele înstrăinării de România, dislocarea identității naționale, adoptarea modelului rusesc de comportament. Diagnosticul este foarte sever: „sub ocupație rusească, moldoveanul nu a dorit respectul, el a râvnit mereu *indulgența* celuilalt” (p. 352), fapt ce i-a afectat pe termen lung demnitatea, considerată mai puțin rentabilă decât „echilibristica adaptării” (p. 353). Există însă o speranță, pe care Vitalie Ciobanu o formulează foarte clar: „*intelectualul basarabean își poate învinge handicapul marginalității, cultivându-și o autentică vocație europeană*” (p. 360). Și Vasile Gârneț este de părere că „opțiunea pentru Occident este o chestiune vitală pentru Basarabia” (p. 289). La românofobia basarabenilor se impune cu greu ca alternativă „*integrarea culturală românească*” sau, și mai bine, „*un pluralism cultural românesc*” care să țină cont de specificul regional (p. 293-294). În postfață, Ion Bogdan Lefter remarcă pe bună dreptate sincronizarea firească a tinerilor din noul val (Maria Șleahțișchi, Nicolae Leahu, Emilian Galaicu-Păun, Iulian Ciocan, Lucia Țurcanu, Dorina Bohanțov), care discută fără nici un fel de complexe și cu o foarte bună cunoaștere a reperelor: romanul optzecist, erosul postmodern, noua poezie, canonul, avatarurile livrescului – cu o bibliografie românească și europeană actualizată și natural asimilată.

Eugen Lungu a reușit să pună foarte bine în valoare ideile înnoitoare și personalitățile basarabene cu deschidere spre dialog. Între timp, și-a publicat primul volum de critică, *Raftul cu himere*, la Editura Știința din Chișinău, prezentat de poetul și editorul Mircea V. Ciobanu, care îl apreciază superlativ ca pe un explorator al bibliotecii. A dovedit-o până acum în trei antologii bine gândite, argumentate și documentate: *Poeți de pe vremea lui Eminescu* (1991), *Portret de grup*, o antologie a poeziei optzeciste basarabene (1995) și antologia criticii, despre care tocmai am vorbit. Volumul *Raftul cu himere* ne relevă un eseist savuros, scriind atractiv despre boemă, negativism, moara ca topos, relicvele islamice în cultura română, absintul în poezie și arte, literatura licențioasă, cenzură – subiecte care nu sunt la îndemâna oricui. Dintre critici, alege trei modele, pe care le analizează cu sentimentul afinităților: Adrian Marino, Nicolae Manolescu și Mihai Cimpoi. O secțiune finală este consacrată unor articole de altitudine, păstrate însă în zona literarului. Eugen Lungu este un speculativ cu umorul ideii și aciditatea observației. Studiul său despre spiritul basarabean ar fi meritat să figureze în antologia pe care a realizat-o. Rețin numai câteva propoziții corozive: „*Basarabenii sunt cei mai mioritici dintre români. Naivi, folclorici, cantonați într-o ideologie sămănătoristă, ei sunt prea puțin <jmecheri> pentru a fi și balcanici. Un Mitică basarabean (...) e mai greu de închipuit. (...) Chirița, pe un fond străin slav, e mai aproape ca model: nițică pricopseală, nițică fudulie, o cultură aproximativă*” (p. 38). Poate că, totuși, noile generații vor fi altfel. Proiectul european, oricât de îndepărtat, lucrează benefic.

Criticii basarabene îi e mai ușor să se integreze în cultura română decât îi e literaturii basarabene, care a făcut și ea progrese semnificative. Prin ce au mai bun, critica și literatura din Basarabia au ieșit din provincialism. Aceste metamorfoze nu vor putea fi oprite, chiar dacă nu știm deocamdată ce se va întâmpla cu Republica Moldova. Ca întotdeauna, politica se află în urma literaturii. ■

critică literară

„Nimic, pentru mine, nu mai înseamnă nimic”

↑ mi promiseseam încă demult să nu mă pronunț public despre cel de-al doilea volum al *Jurnalului* lui Mircea Cărtărescu. Prea m-au hărțuit & probowitz prietenii cu ocazia recenziei la primul volum, publicată în „Ziarul de duminică”, 22 iun. 2001 și reluată în *Literatura română în postceaușism*, p. 448 ș.u. Pe urmă, eleganța cu care Mircea Cărtărescu a știut să treacă peste „incident”, nu doar în dedicații pe volume ulterioare, dar mai ales în felul prietenesc în care a acceptat colaborarea ca editorialist la suplimentul „Litere, arte & idei” în 2003 a avut darul să mă culpabilizeze o dată mai mult.

În fine, a trebuit să capitulez în fața pozițiilor noastre antipodice. Mircea Cărtărescu declară că „motivul principal pentru care m-am hotărât să public *Jurnalul* (care este de fapt coloana vertebrală a scrisului meu) este unul pur estetic: pentru expresivitatea lui literară”. Or, interesul meu de lectură este – dimpotrivă – unul istorico-literar, de sociopsihologie a epocii. Este, prin urmare, absolut nedrept să citești un jurnal redactat kafkian cu lentilele aburite de plăcerea cu care citești jurnale gen Argetoianu, Monica Lovinescu, Mircea Zăciu etc.

A trecut vremea, Mircea a trecut și el de la „LA&I” la „Elle”, apoi la „Jurnalul național”, i-am recenzat cu plăcere *Pururi tânăr, înfășurat în pixeli* (ZD, 8 aug. 2003) și *De ce iubim femeile* (ZD, 28 ian. 2005), redactând între timp capitolul Mircea Cărtărescu din *Dicționarul General al Literaturii Române*. Nici un ecou la cele favorabile: ca, de altfel, 90% din scriitorimea noastră, și Cărtărescu vede din șvțaiter exclusiv găurile, niciodată cașcavalul. Așa se face că, din toată analiza din DGLR, care nu ocolea nici cuvântul „geniu”, nici calificativul „capodoperă” ș.a.m.d., el a extras numai judecata negativă la *Jurnal*. Mai mult: o consideră croită cu tăietură pamfletară, ceea ce mi s-a părut inadmisibil. Și întristător, dată fiind marea mea admirație pentru autorul și marea afecțiune pentru omul Cărtărescu. De aici și decizia de a redacta „întâmpinarea” de față. Ca să ne deslușim, s-o luăm, cu voia dumneavoastră, pe îndelete.

Jurnalul, „e cartea mea cea mai adevărată și nu mă miră că a fost cel mai prost primită de critică”, îi spune Mircea Cărtărescu Emiliei Chiscop în interviul publicat în ediția specială a «Suplimentului de cultură», 1-5 iun. crt. Mi-a fost vestejită, pe un ton pamfletar, chiar și într-un dicționar academic, unde tonul ar trebui să fie echilibrat. Dar este cartea pe care, spre doosebire de celelalte, mi-o voi apăra din toate puterile...”

Deci „vestejită pe un ton pamfletar”, să reținem formula. Miercuri 15 iunie, în interviul acordat în „Jurnalul național” lui Marius Tucă și Mihaelei Suciu, oful cu pricina revine: „Nici nu mai țin minte dacă m-a amuzat sau m-a amărât, acum câțiva ani, un critic literar care, discutându-mi *Jurnalul*, a spus că pe mine nu mă preocupă ceea ce i-a durut pe toți românii în ultimii 15 ani. În orice caz, mi s-a părut nedrept, pentru că, deși în *Jurnal* nu se vede acest lucru, eu sunt departe de a fi un apolitic...”

După numai două zile, vineri 17 iunie, în „Evenimentul zilei”, în interviul realizat de Simona Chițan, alături de unele lămuriri interesante („jurnalul e o terapie, are funcția fatică de care vorbea Jakobson: păstrează mereu deschis canalul de comunicare între eul meu conștient și entitatea mult mai vastă în care el locuiește, celălalt eu al meu, care e personajul și peisajul în același timp al scrierilor mele”) hop și acuzația cunoscută, cu deosebire că, acum, rezervele față de primul volum al *Jurnalului* sunt cuplate ca într-o campanie demolatoare cu atacurile la care a fost supusă *Postmodernismul românesc*: „Într-adevăr, primul volum din *Jurnal* a fost primit

prost de critică, într-un moment când aceasta a crezut că poate demonta definitiv «cazul Cărtărescu». Demolarea n-a reușit însă în acel moment, care mai implica și volumul *Postmodernismul românesc*. Ambele cărți tăiesc bine-mersi și azi, au adepții lor și sunt citite de multă lume”.

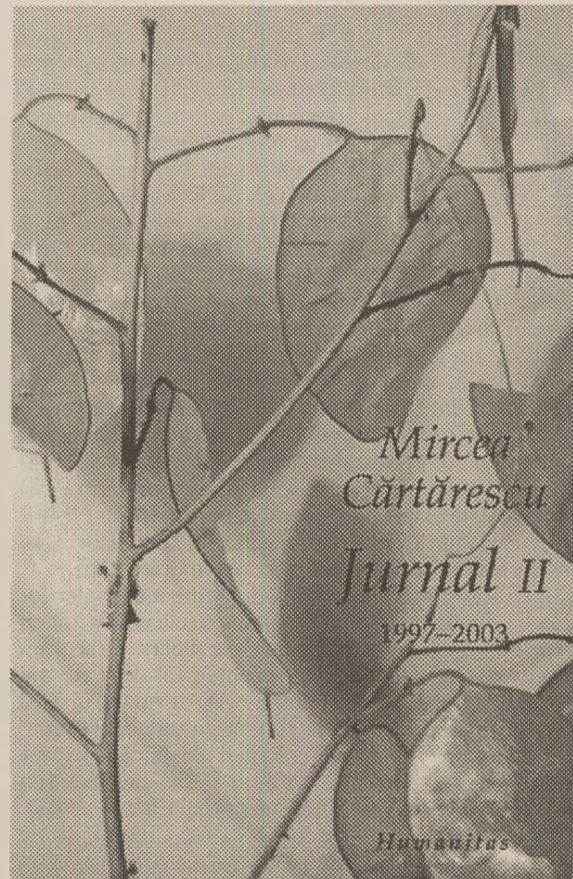
În sfârșit, în aceeași zi, în „Dilema veche” nr. 74/17-23 iun., interviu Marius Chivu – Mircea Cărtărescu. Dacă până acum mă încruntașem resemnat, aici chestiunea m-a urzicat. „Dintre multele reproșuri pe care Dan C. Mihăilescu le-a făcut dezgustătorului meu jurnal (și pe care le-a reprodus *tale quale* și în *Dicționarul academic al Scriitorilor Români*, ca blamul să rămână etern) două erau mai simpatice...”

E nevoie, deci, să vedem pasajul dedicat *Jurnalului* în DGLR și care, în treacăt fie zis, e cam depărtător de-a fi fost reprodus *tale quale* din gazetă: „Între primul și cel de-al doilea volum din *Orbitor*, C. a considerat oportun să publice, în 2001, *Jurnal*, operă dezamăgitoare, de self-agent literar, de un egoism etans, nu o dată pigmentat megalomaniac și meschin...” și urmează citatele de susținere. Unde, păcatele mele, devine pamflet aici? Am făcut oare precum sulfurosul verb argheziean vreun apel la „trânjii” ori la gușa endemică a cutărui politician interbelic? Am scris ca Nicolae Iliescu despre Andrei Pleșu ca „butoi cu barbă” sau despre faptul că Dan C. Mihăilescu „are mintea bălbăită”? L-am făcut pe Cărtărescu „elefant cu breton” sau „piticul utecilă” așa cum a scris C.V. Tudor de Alex Ștefănescu, respectiv Ion Cristoiu? L-am „tratat” cu „fă” precum Cristoiu pe Gabriela Adameșteanu, ori în formule de genul „babă utecistă”, preferate de Dan Petrescu? Ș.a.m.d.

C e să înțeleg? Că, dacă voi extrage din volumul doi al *Jurnalului* autocaracterizările de tipul: „marea de nepăsare care a fost mai toată viața mea. Marea de nesimțire față de părinți, de mine, de mulți din cei, totuși, dragi”; „*Orbitor* e deocamdată un fel de borătură diafană pe care doar porcii obișnuiți cu mărgăritare ar putea-o adulmea fără să cârnească răturile într-o parte”; „E de necrezut cât de ușor basculez de la încredere la disperare și paranoia”; „În mocirla minții mele se acumulează nebunia”; „Gura mea e acum cârnoasă, cu un fel de rictus pe jumătate sceptic, pe jumătate impertinent, un fel de înfumurare feminină și cam prostească. Într-un cuvânt, când am masochismul să mă uit în oglindă, încep să mă îndoiesc că mai sunt puștiul care mă simt (noroc că narcisismul ăsta întors pe dos mă apucă rar, așa că iluzia se conservă)”; „Cred că sunt singurul prozator pe care nu-l interesează oamenii (privesc un om cum aș privi un peisaj)”; „...au început și problemele mele, paranoia patologică, pentru care-ar trebui să mă tratez. Sunt nebun, nu pot crede altceva. Și cu ce plăcere masochistă...” – etalând, repet, un atare decupaj voi fi acuzat că eu însumi sunt cel care a redactat crudele verdicte ale unei existențe literare autonarate în termeni de patologie pură?

În fond, ce face farmecul frisonant al *Jurnalului* cărtărescian este tocmai *cruzimea masochistă a ecorșului narcisiac*. Paradoxul egofiliei autodisolutive. Eul se regenerează din, tocmai, postularea obsesivă, a propriei nimicnii, precum plinul depinde tocmai de intensitatea pe care i-o stabilește... vidul, autopustiirea. Incredibila cantitate de lamentații, ipostazierea de Iov ciumat pe ruine, se desfoliază direct proporțional cu triumfurile, cu plinătatea reușitelor, chiar dacă, faptic, jurnalul acoperă (la propriu și la figurat), adică ascunde, un divorț, cu tot ce ține de asta, avataruri imobiliare, tracasări demestice etc.

De-o parte, călătoriile de studii, bursele, participările

la târguri internaționale de carte, respirații la Stockholm, Washington, Frankfurt, Paris, Berlin, New York etc., iar de cealaltă: „tot mai mult mi se scurge vitalitatea, tot mai puțin îmi regăsesc reflexele de prădător psihic. Dimpotrivă, devin victimă, jengoasă și meschină, nici măcar demnă de vreo agresiune”; „Nu se trezește și nu adoarme nimic în mine. Totul în mine e defensiv și contemplă nimicul, tot ce e sincer în mine”; „Nu voi înnebuni niciodată (n-am decât în mod mediocru vocația vomei și a urletului), sunt pustiitor de trist în vise”. Am ales aproape la întâmplare câteva mostre de masochism, din 1997. Speri că-i vorba de o pasă trecătoare. Dar nu, în 1998, la început de an, se consideră „un universitar” tot mai autist, un scriitor care nu mai are de ales decât dubiosul prestigiu local. „Probabil că la 60 de ani or să-mi dea vreun premiu special al Uniunii Scriitorilor, n-o să am vreodată acces la «succesul internațional»”. Iar în toamnă: „... m-am falsificat. Ce măscărici împruțit sunt, ce zâmbet «afabil», de vopsea, am pe față. Cui i-ar păsa dacă n-aș mai gândi, simți, trăi, iubi și scrie niciodată în bruma de viață pe care o mai am?”

În 2000: „... mi-e scârba de mine. Mi-e rușine de mine. Sunt ca o coajă de ou golită de lichidele dense dinauntru”. În 2001: „M-am învățat vreo oră în jurul jurnalului, nehotărât dacă să-l murdăresc cu jegul din mine și din afară (...) Nu am fost invitat la două festivaluri de literatură, la care au fost toți invitați. Nimeni, nimeni nu vrea să mă impună ca autor respectabil. Plătesc aici, și peste tot, pentru faptul că vin din țara din care vin (țara lui pește), că fac parte dintr-o cultură așa cum e (...) Viața mea se ruinează și nimic nu mai înseamnă ceva. Nu mai cred în mine ca un posibil om central (...) Am rămas sărac și fără prieteni într-o lume în care toți miștii culturali își fac vile și-o țin în chefură...”

Repet, n-am ales decât câteva eșantioane.

În aceeași polaritate absolut paradoxal tensionată se înscrie mulțimea semnelor de recunoaștere internațională, paralel cu ceea ce, ultrasugestiv – valorizând o sugestie schilleriană – Ion Vartic a numit, la Cioran, Ionesco sau Petru Dumitriu, „complexul lui Fiesco”. Cioran și generația sa, cu vârfuri insolite, potențial europene, stau sub semnul unui paradox nefericit, iritant, spune Vartic. Ei „se nasc cu o sete demiurgică într-o cultură de calibru miniatural, ce răsfrânge o țară liliputană”. La complexul persecuției care-i ofilește tot mai accentuat narcisismul, Cărtărescu adaugă – repet, paradoxul – direct

critică literară

proporțional cu semnele reușitelor internaționale – și complexul lui Fiesco. România, scria Cioran în *Mon pays*, „nu rezista orgoliului meu, era oricum *prea mică* pentru exigențele mele“ (v. subtilul excurs al lui Ion Vartic în vol. *Cioran naiv și sentimental*, Biblioteca Apostrof, 2000, p. 83 ș.u.). Cum ar veni, ceva între formula ucigătoare a lui Fundoianu (literatura română ca o colonie a culturii franceze) și cea de Moise tunător jupiterian a lui... Ceaușescu: „nu mă meritați“!

În cazul de față, notații precum: „am refuzat să fiu publicat în Franța la o editură mică. De la Gallimard, Actes Sud și Plon n-o să cobor, brusc, la...“; „mai am un an de trăit în satul asta de ciment și sticle goale și voi începe, dacă îmi vor ieși pasiențele – Budapesta, Berlin, poate Washington. Oriunde numai aici nu“; „*Nostalgia*, în norvegiană, o să-mi aducă 1000 de dolari (din Italia, doar 400), *Orbitor* în curând în maghiară, în spaniolă, poate...“; „Codrescu (Andrei, n.n.) despre mine, într-un interviu. Mă pune alături de Márquez, Nabokov și Borges, e foarte, foarte emoționant“; „încă vreo 2-3 contracte de traduceri: USA, Polonia, sper Germania sau Austria (...) Suhrkamp ar intenționa să publice *Nostalgia* în poche și *Orbitor* în întregime“; „*Orbitor* ar apărea în Suedia...“ etc. etc. – astfel de notații se intersectează cu pasaje frisonante prin antinomie, precum acestea: „Nu voi fi, bineînțeles, decât din ce în ce mai singur. Cu nimic nu te-ai ales din viața ta întreagă. Mi-e frică de ei, de primirea viitoarelor mele cărți, de faptul că s-ar putea ca în câțiva ani să nu mai fiu nimic pentru nimeni“; „Nu m-aș mai întoarce dac-aș putea, și e prima dată când gândesc așa. La București nu mai e nimic pentru mine. Pe cine sau ce mai am eu acolo?“; „Mă gândesc tot mai serios la o plecare în America, *for good*. Dacă aș avea șanse concrete, dac-aș avea acolo o casă a mea și o slujbă, aș pleca imediat. La noi, e o cauză pierdută“; „Deprimarea și lipsa mea de noimă continuă ca o boală cronică. De când m-am întors în țară, n-am făcut absolut nimic decât să ascult cum timpul freacă și distruge totul (...) Nu mă văd în lumea românească. Sentimentul meu e că am fost uitat, că nu mai interesez. Abia dacă îmi mai apare numele prin reviste, nu mă sună și nu mă caută nimeni. E într-un fel izolarea pe care mi-am dorit-o, dar mă și sperie...“; „Nu sună nimeni, sunt cu totul absent din reviste, nu exist în gândurile și planurile nimănui. Nici o singurătate nu e mai oribilă decât cea trăită în propria țară. Aici simt exilul, aici sunt printre străini. Nu vreau decât să dispar cu adevărat, să mă șterg din amintirea lor. Așa ați făcut mereu, așa o să faceți întotdeauna“.

Grele – și cumplit de nedrepte și neîntemeiate – cuvinte! Ca un epitaf. Ți-aduc aminte de copilul oprit de părinți de la cea de-a zecea prăjitură și refugiat în lacrimi în camera lui, unde-și închipuie sinuciderea, urmată de jalea generală a celor care l-au „chinuit“. Altminteri spus, un Narcis ros până spre autodisoluție de complexul persecuției, de coșmarul conspirației cvasigenerale a mediocrității întru distrugerea sa.

Până și registrul lecturilor e grăitor din această perspectivă de Yahveh atoatebiciuitor. Abia dacă, parțial, Dostoievski, Kafka, Pynchon sau Musil sunt obiect de admirație, plus un Llosa („*Mătușa Julia și condeierul*“). Cartea-i minunată, dar de ce să scrii asemenea cărți?“ și copilul fiert în mămăligă al Aglayei Veteranyi. În rest, Márquez e „somnolent“, orbii lui Sábato „cam out-of-fashion“, Tournier din *Regele arinilor* „mă scârbește“, Céline – o „bălmăjeală senilă“, „submediocra felie de viață“ din *Tropicul capricornului*, Milan Kundera devine un „nul“ autor de „vodeviluri grațioase, cu minte de vrăbiuță“, Wittgenstein are „însemnări de amator“ iar *În mers de rac* a lui Günther Grass este „o carte slabă, o poveste cusută cu ață roz, ratată cu desăvârșire“.

Criza devastatoare a bărbatului la 40 de ani și a scriitorului după ce și-a dat marea operă, un soi de *post-capodopera tristae*, cam așa se autodefinesc autorul. Altfel zis, viziunea fulgurantă a eșuării în plin succes fulminant. Metaforele nimicniciei descifrate îndărătul fiecărei senzații de rânduială, împlinire, confort psihic.

Un programatism, sau inconștient impuls de-a scrie cu negru, uriaș, pe peretele alb: „memento mori“, odată cu fiecare rază de lumină. Refuzul la fel de sistematic al binelui întâmplat, refuzul de-a cuantifica reușitele, paralel cu supralicitarea rezervelor critice, sila provocată de onoruri și laude și sadica lor probozire, odată cu plăcerea masochistă de a-ți inventaria neînțelegerile.

Cum s-a observat (G. Liiceanu, N. Manolescu, Ioana Pârvulescu, Dan Stanca ș.a.) există, din fericire, o *Mania* mai tare ca masochismul și egofilia, în cazul *Jurnalului* cärtărescian, și anume mania scrisului. Din acest punct de vedere, jurnalul este pentru autorul *Gemenilor* exact ce semnifica, în fapt, corespondența pentru Cioran: un substitut de creativitate pură, un leac pentru sterilitate, sfântă caucionare a lenei și-a senzației de inutilitate. O pagină de jurnal, ca și o scrisoare bine încheiată, constituie vindecătoarea amăgire că ți-ai umplut cu folos vidul zilei de azi. Scrisul ca rupere a tuturor legăturilor cu lumea, exclamă Cărtărescu. „Refaci un uter în jurul tău. Închizi pleoapele și aștepti. E ca în hipnoză. Atunci ești tu însuși, când vocea vorbește limpede în tine, iar tu stenografiezi înfrigurat“. „Sunt sătul de mine. Nu mai am ce stoarce. Și sângele, și sperma, și măduva din oase mi le-am pus în scris“.

Da, „în primul rând de mine aș vrea să scap, după aceea de toți ceilalți. Să trăiesc ca Hölderlin, într-o odaie la etaj, până la adânci bătrâneți, ieșind doar uneori printre holde arse de soare și prin vii cu struguri copti. Să nu mai știu, nu numai că am scris ceva vreodată, dar nici măcar că prin mintea bolnavă a cuiva a trecut vreodată ideea monstruoasă de-a scrie. Să văd cărți acolo, să privesc literele și să-ncep să plâng. Și pe patul de agonie, să agonizez decent și onorabil. Să fie ora prânzului, să fie neutru și senin“.

În scutul aurit al unor astfel de pagini se tocesc, să recunoaștem, până și cele mai ascuțite vârfuri de lance critică.

↑ În rest, păstrându-mi verdictele (deloc pamfletare!), stupefacția și insatisfacțiile, găsesc în *Jurnal*, la 14. sept. 2003, un context cu care simpatizez voluptuos, dorindu-i-l cât mai intens perpetuat și autorului: „Dimineață liniștită, miros de fum, lumină rece de toamnă. Nu vreau să lucrez nimic, încerc doar să mă bucur de viață. Sunt, uneori, foarte luminos. Sunt uneori atât de fericit încât încep să-mi doresc să trăiesc mai departe“.

Dan C. MIHĂILESCU

Fototeca României literare

Mircea Horia Simionescu, Mircea Ciobanu – 1981

Foto: Ion Căciuc

Mircea Iorgulescu

↑
nregistrată la București și difuzată la 10 mai 1997, în emisiunea săptămânală „Oameni, destine, istorie” pe care o făceam pe atunci la Radio Europa liberă, convorbirea cu Adrian Marino, publicată acum de **România literară**, a fost transcrisă prin amabilitatea redacției. Textul a fost verificat și, pe alocuri, revizuit stilistic de mine, prin eliminarea unor elemente de oralitate, la locul lor într-o emisiune radiofonică, nelalocul lor în forma scrisă.

A fost prima și, dar atunci nu aveam cum ști, ultima oară când l-am întâlnit pe Adrian Marino după anul 1989.

(M.I.)

Mircea Iorgulescu: Invitatul emisiunii de astăzi este Adrian Marino. E unul dintre marii intelectuali români de astăzi, autor al unui impresionant șir de cărți fundamentale. Unele, multe!, dintre studiile lui au fost traduse în numeroase țări, din Franța până în Statele Unite, ba chiar și în Japonia. Un cârturar nerecunoscut, este drept, de Academia Română, al cărei membru **nu este**.

Adrian Marino aparține acelei serii de intelectuali români, nu tocmai bogat reprezentată totuși, pentru care Europa nu este o aspirație lirică, este o realitate asimilată individual și realizabilă faptic.

Postul deținut politic — a stat opt ani în pușcăriile comuniste —, teoreticianul și criticul literar incomod, enciclopedistul ideilor culturale, Adrian Marino este astăzi unul dintre cei mai fervenți militanți pentru aducerea Europei în România. Un singuratic, un insurgent, un adversar al obtuzității, al provincialismului, al mimetismelor și snobismelor. Să-l ascultăm.

— Ați refuzat, domnule Adrian Marino, un refuz făcut public, să vă integrați, să vă înscrieți în curentul confesiv-memorialistic atât de puternic, atât de larg după 1989. Deși materie biografică aveți. Ați fost deținut politic, ați cunoscut bine lumea culturală și literară românească din ultimii 50-60 de ani, și totuși nu ați îngroșat rândurile autorilor de literatură confesivă și memorialistică. Provine, oare, acest comportament atipic dintr-o reticență față de confesiuni, ori există altă explicație?

Adrian Marino: Domnule Iorgulescu, în primul rând eu nu sunt chiar așa de rezistent la ideea de confesiune, fiindcă, vă fac o confesiune acum, eu am scris deja confesiunile mele. Sunt intitulate *Viața unui om singur*. E un volum imens, de vreo 1400 de pagini, care trebuie puțin redus și rescris, în sensul că vreau să-l modific spre o autobiografie pur intelectuală, ideologică și culturală. În prima versiune este prea anecdotic, prea istoric, prea factologic. Și nu-mi place. Asta ar fi una.

Doi: nu sunt de acord cu confesiuni prea imediate, pentru motivul că trebuie o anumită distanță în timp pentru a vedea lucrurile exact, pentru ca asperitățile să se atenueze, animozitățile să dispară, resentimentele să se estompeze. Nu vreau să repet ceea ce se vede în presa noastră, cu diverse cazuri cvasi-similare sau identice. Este nevoie de o generație pentru a putea evalua exact unele situații.

În al treilea rând, cum să vă spun, pușcăria eroizează foarte mult. Au fost și fenomene eroice în pușcărie, dar au fost și fenomene neeroice. Au fost tot felul de cazuri: au fost partizani, dar au fost și frontieriști, au fost și sioniști, au fost și țărani care au refuzat colectivizarea, au fost și preoți, uniți... Vă dați seama că imaginea care se cultivă este cam unilaterală și pot să spun, după o anumită experiență de opt ani, că lucrurile

au fost... La un moment dat era întreaga Centrală sionistă, într-altul era întreaga Centrală, ca să spun așa, masonică... teroarea unor masoni români, nu le mai citez acum numele, în Jilava, când li s-au luat *les lettres patentes*, diplomele... Vă dați seama, pentru ei era drama lor, era, cum să spun, era rațiunea existenței lor și erau absolut înnebuniți. Erau oameni fanatizați în felul lor. Pușcăria a fost mult mai variată, și imaginea, zic eu, ar trebui mai nuanțată. Dar momentan nu se poate demonstra pe larg și calm toate aceste realități. Deci, mă abțin și sper că, în timp, să ne putem exprima. Cu istoria literară și cu istoria rezistenței române ne aranjăm noi pe parcurs, nu?!

Deocamdată să ne păstrăm spiritul calm și obiectiv, și să nu dăm exemple de supralicitare, de punere în valoare, de eroizare, de literatură pe marginea unei suferințe umane. Asta îmi repugnă fundamental. Suferința a fost atroce și noi facem literatură, imagini, stil frumos pe o realitate sufletească teribilă. Acest lucru, conștiința mea, nu numai etică, ci și estetică, respinge în mod categoric.

M.I.: Domnule Marino, regăsesc în confesiunea dumneavoastră de acum, pentru că este totuși o confesiune, și este și un anunț pentru ascultători despre această scriere autobiografică, *Viața unui om singur*, regăsesc accente pe care tânărul, foarte tânărul Adrian Marino, la jumătatea anilor '40, le folosea într-un articol despre vocația criticului tânăr, a apărut în *Revista Fundațiilor Regale*, dacă nu mă înșel...

A.M.: Da, exact. Domnule Iorgulescu, eu nu reneg deloc acel articol, dar aș sublinia că, în cazul meu, s-a produs, cum să vă spun, o anumită deviere, o anumită transformare involuntară. „Vocația” mea, între ghilimele, dați-mi voie să vă precizez acest lucru, nu este de critic literar, vocația mea este, *verbi gratia*, ideologică. Eu am fost deviat de regim spre teoria literaturii, spre critica ideilor literare și a concepțiilor estetice, fiindcă nu puteam să fac critica ideilor ideologice, politice, sociale, din motivele pe care le cunoașteți. Deci, eu sunt un autor deviat, și vreau ca în ultimii ani ai vieții mele să mă restitui și să public lucrări de ideologie, cam în sensul acestor lucrări publicate după '89.

Eu nu sunt un critic literar. Aici este o chestiune fundamentală. Sunt, dacă vreți, un ideolog, și planul meu de acțiune a fost cultural, ideologic.

De asta eu nu m-am împăcat foarte bine cu colegii critici, nu că aș avea ceva cu ei. Oamenii sunt de talent, fără discuție, dar avem preocupări deosebite și, cum să vă spun, am dreptul să optez pentru orientarea mea. Asta nu înseamnă că eu disprețuiesc cronicile literare. Am scris cronici literare, dacă le-aș aduna într-un volum aș mai avea vreo două în plus. Dar esențialul este o critică de ordin cultural cu orientare spre iluminism-paşoptism. Adică lucrări fundamentale, de început, care să instituie în cultura română o anumită tradiție.

Fiindcă eu susțin că o cultură cum este a noastră are nevoie și de propriile sale lucrări de referință. De pildă, recent, ați primit și dumneavoastră cartea, vol. IV din *Bibliografia ideii de literatură*, ei bine, în momentul de față lucrez la volumul V; aceste cinci volume, plus *Hermeneutica ideii de literatură*, formează prima enciclopedie literară românească. Imperfectă, cu anumite lacune, corectabile. Totuși este prima. Un început de la care generația următoare, sau cine se va interesa de astfel de probleme, să poată să continue. Eu nu sunt de acord că o critică literară românească trebuie să fie numaidecât sucursala arondismului 6 al Parisului, a lui Roland Barthes sau așa mai departe. De altfel, eu mi-am diversificat puțin raza de acțiune, deși am publicat la Paris, cum știți, am publicat și în Italia acum trei ani, și, foarte recent, am publicat o carte la New York.

M.I.: Și chiar în Japonia!

A.M.: Și în Japonia. Suntem într-o fază care nu mai seamănă cu faza Lovinescu-Călinescu. Este o fază, n-aș putea spune superioară, dar am intrat pe un alt sistem de relații culturale. La ora actuală, din cauza mutațiilor ideologice și culturale ale epocii, apare o nouă identitate, a unui scriitor care este în același timp român, italian, și european, și internațional. Sunt scriitori cu dublă identitate. Deci eu în primul rând sunt scriitor, evident, sînt autor român dar, prin aceste deschideri, caut și o deschidere spre universalitate, fără a-mi renega câtuși de puțin rădăcinile și orientările.

Este o formulă de sinteză care acum 50 de ani nici nu se putea imagina. Cum vă puteți dumneavoastră închipui că o critică foarte importantă, Lovinescu, Călinescu, ei n-au nici o carte publicată în străinătate, vă dați seama! Este cartea lui Dragomirescu, *La science de la littérature*, care datează din 1926, și, prin cercetările în bibliotecă, am aflat că în perioada ceașistă s-au mai tradus *Problemele metaforei* și

int

Adrian Marino: „Sunt un autor nu sunt critic lit

o con

MIRCEA IORGULESCU
difuzată de Radio I

Sensul metaforei ale lui Vianu, la o editură universitară sud-americană. Eu nu am văzut acest volum, dar l-am văzut citat. Operațiile acestea sunt de pionierat, de început de drum, de pašoptism întârziat, de iluminism, cum vreți să-i spuneți.

M.I.: Din E. Lovinescu s-ar fi putut însă traduce, dacă ar fi avut și în țară mai multă susținere, s-ar fi putut traduce nu cărțile de literatură sau de critică literară, ci *Istoria civilizației române moderne*.

A.M.: Ei bine, aveți perfectă dreptate și, culmea! culmea! a și fost un proiect pus în mișcare. Eu am citit un interviu din 1930 al lui Lovinescu, în care el este întrebant: „Ce se aude cu proiectul dumneavoastră de traducere la Hachette a *Istoriei civilizației române*? Nu știu din ce motive acest proiect nu a fost realizat, dar a existat. Deci, aveți perfectă dreptate. Și memoria cred că nu mă-nșeală — cred că am pe undeva și o fișă —, a existat această preocupare.

M.I.: Așa cum tot de la Paris, înainte de Primul Război Mondial, apăruse cartea lui Pompiliu Eliade, despre influența spiritului francez asupra spiritului public din România.

A.M.: Exact, exact.

M.I.: Cărțile de idei au trecut, au avut trecere și au continuat trecere. Nenorocirea este că sunt puține.

A.M.: Da, sunt foarte puține. Și a doua dramă a criticii românești este că în fond ea a fost dominată de doi literați de doi romancieri. În cazul lui Lovinescu un romancier pot spune ratat, îmi pare rău că folosesc acest termen brutal, în cazul lui Călinescu un romancier realizat în bună parte.

Iată că a noastră critică literară stă sub semnul a doi romancieri. Este literară. Critica de idei practic nu prea a existat sau a fost marginalizată — nici acum nu este luată în serios. Cu mine, dacă vreți, „toutes proportions gardées”, mă rog, începe altceva. Eu sunt în situația incomodă de a începe, de a veni peste o tradiție bine consolidată și de a fi, cum să vă spun, subiect, nu de ironii, dar de neînțelegere deși văd că au început să apară tot mai multe articole... „dom’le parcă ar fi ceva aicea... uite, este”... Apar articole, mai ale ultimele cărți de ideologie care mă restituie pe mine identități adevărate, au început să fie luate în serios. Dar de cine? și asta e foarte interesant. Nu de critica de autoritate care tronează la București, ci de o critică marginală, de provincie, de independenți, de debutanți... Schimbarea aceasta de paradigmă o simt deocamdată în mod intuitiv. Dar o simt. Au aparut multe articole. Și acum, recent, revista *Contrapunct*, unde iarăși, se ocupă de aceste lucruri..., dar sunt reviste oarecum de importanță secundară. Nu este vorba de marile reviste românești.

M.I.: Însă modelul iluminist, modelul pašoptist de la care vă revendicați în sensul enciclopedismului proiectelor, a lucrărilor fundamentale, nu este puțin cam depășit?

A.M.: Puteți să mă provocați oricât! Chiar îmi place să mă provocați, fiindcă asta mă încită să fiu cât mai precis posibil.

Nu e deloc depășit, fiindcă, încă o dată vă spun, cultur

u

iat,

ESCU liberă (1997)

ne nevoie de propriile sale instrumente de lucru și referință. Domnule Iorgulescu, avem o mie de i, o mie și o sută de poezi, avem două mii de cronicari, m niște lucrări esențiale. Gândiți-vă dumneavoastră, de *Dictionar al Academiei* a început din secolul al 19-lea, sdeu l-a continuat, nici acum nu este terminat. Nu *Enciclopedia a României*. Până de curând n-am năcar o *Istorie a României*. După '89 au scris-o doi și acum, foarte recent, văd că Florin Constantiniu t o istorie a românilor. Noi nu avem o istorie a niei ca lumea. Nu ne place *Histoire de la Transylvanie* Budapesta, de acord. Dar să facem una mai bună! Noi avem nevoie de aceste lucrări de referință. nten în la acest nivel, cultural. Vă repet încă o dată, i o pretenție de critică literară, dar de critic cultural că m-aș revendica. Și cred că am dreptate, fiindcă se bazează pe astfel de lucrări fundamentale. Nu *Enciclopedia a României* și să nu uităm că ungurii ouă de la începutul secolului. Noi suntem mereu calaj de publicistică și de poezi și așa mai departe. nt de acord cu această orientare și, evident, nu pot popular. Acum douăzeci-treizeci de ani mă afecta u. Acuma am ajuns la, hai să-i spunem așa, la un telepciune, blazare, distanțare și, zic eu, că nt pe calea cea bună și continuă. Cu istoria literară, u, ne aranjăm noi pe parcurs, vedem noi cine are

Pledoariile dumneavoastră pentru Europa, ca să r un titlu din anii de după '89, militantismul pro- nu v-au făcut totuși să fiți șeful, conducătorul unei unei tendințe. Nu faceți parte din nici un partid, iceți o mișcare, un grup, o asociație, un club va, acolo, nu, sunteți de unul singur mereu.

Da, într-adevăr. E o observație foarte exactă și, spune că este cel mai mare compliment pe care . De ce? Există în primul rând un decalaj de generație. am că eu aparțin unei alte generații. Când am închisoare aveam deja 28 de ani, eram format, ?! Când am revenit în actualitate am întâlnit o formată sub Ceaușescu, cu alde Ivașcu, cu alte u alte orientări. Asta ar fi un motiv. lea motiv este orientarea de care v-am spus. Critica a hiperliterarizată, eu veneam cu ideologia mea, pe uteam manifesta, din cauza constrângerilor, în d. Pe urmă eram încă oarecum „naiv”, între ghilimele, ram că nu eram înțeles sau că ideile mele nu erau Polemizam uneori nestudiat, și asta mi-a atras ti. Și, în felul acesta, s-a ajuns la această singurătate, i văd că începe să fie recuperată, văd reviste care mere omagiale și, în sfârșit... parcă, parcă, o altă care vine acum, după '89, începe să-și deie seama ra română este nevoie și de un astfel de tip, care n tăcere și care pune carte după carte, și până la rile încep să se aranjeze. Mi s-a spus că la facultățile ră, la catedrele de teoria literaturii, se predă, se dau obligatorii de consultat, cărțile mele. Începe să se a și un astfel de efort.

u înseamnă că îi elimin pe alții, dar o cultură trebuie

să fie cât mai bogată, cât mai diversificată, cât mai variată în tendințe. Dacă suntem pentru pluralism, domnule Iorgulescu, în ordinea politică, de ce n-am fi și în ordinea culturală și ideologică și critică, nu?! Cred că am dreptate.

M.I.: Sunt câteva săptămâni, domnule Marino, când am găsit o revistă proaspăt apărută la București – era primul număr –, revista se numea *Stânga*. Erați prezent acolo cu un interviu despre importanța unei stângi moderne și puternice. Nu v-ați temut să susțineți necesitatea unei stângi?

A.M.: Nu, nu. Eu am combătut în acest interviu, dacă ați citit atent, toate tezele stângii. Le-am combătut punct cu punct, țineți minte. Dar mi-am zis că o stângă autentic social-democrată, în definitiv, de ce n-ar fi, dacă suntem democrați! Să fie însă o stângă, cum să vă spun, autentică, nu compilativă, nu marxizantă. Este vorba de stângă, tradiția veche, aceea pe care-o cunoașteți foarte bine, care are o anumită tradiție în România, care a fost ocultată de fenomenul comunist.

M.I.: Ocultată, falsificată și, într-un fel confiscată și manipulată...

A.M.: Și complet desființată, ce mai încoace-încolo! Nu, nu, eu nu sunt un om deloc de stângă. Sunt un om de dreapta.

M.I.: Știu asta. Dar era punctul de vedere al unui ideolog și al unui observator al peisajelor politice din Occident, iar interviul dumneavoastră denota o mare libertate interioară și o nesupunere la conformismele de gândire care, totuși, există în România, în ciuda pluralismului.

A.M.: Eu, cum să vă spun, eu nu răspund decât de afirmațiile mele, și așa fi fericit dacă ar exista în România lucrări de sinteză autentice, de orientare fie de dreapta, fie de stângă, fie de centru, fie liberale. Eu voi lucra în sensul ideologiei liberale. Vreau să scriu o carte, de pildă, despre libertatea spiritului critic, care să combată *Führerprinzip*-ul în gândire, tipul *guru*, *Capitanul filozofic* și așa mai departe. Eu cred că orice autor cade sub critică. Noi doi și mulți, mulți alții și așa mai departe. Însă dacă eu îmi recunosc acest drept, eu, care sunt un democrat și cred în acest lucru, cred că și alte opinii, la stângă mea și chiar la dreapta mea se pot exprima, fiindcă de asta ne-am bătut și am suferit: pentru libertatea de expresie. Dacă venim din nou cu constrângeri, progresul nu este foarte mare.

M.I.: La sfârșitul anilor '30, domnule Marino, când ați debutat, erați extrem de tânăr. Erați interesat și atunci de ideile politice, de politică, de ideologii?

A.M.: Da. Să nu uitați că articolul meu de debut este consacrat unui critic ideolog, este vorba de Sanielevici. Poate că nu e chiar întâmplător.

Dar am cele mai proaste amintiri despre acest articol. Profesorul de română m-a întrebat dacă eu sunt autorul și probabil că i-am răspuns cu o anumită infatuare juvenilă, cu anumită *jactanță*, iar rezultatul știți care a fost?! Mi-a tras două perechi de palme de m-a doborât pe bancă!

Așa am debutat în literatură: palmuit.

M.I.: E un semn al destinului?!

A.M.: Mă tem că da.

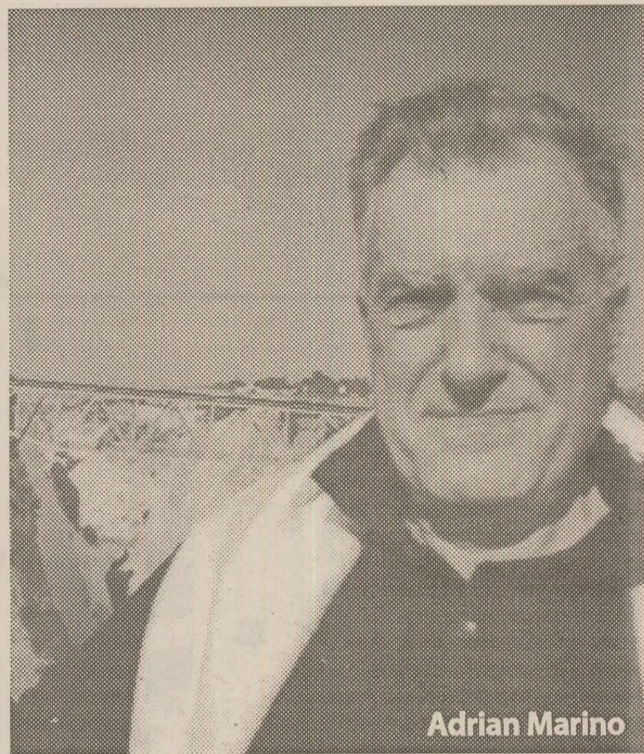
M.I.: Mai erați încă elev la liceul militar, domnule Marino?

A.M.: Nu, nu mai eram. Terminasem aventura aceea de mult. Eram la liceul-seminar pedagogic din Iași, unde am avut profesori foarte buni. Erau toți profesori universitari, care veneau și făceau lecții și la seminarul pedagogic. Am avut profesori foarte, foarte buni: Popa la franceză, Oțetea la istorie, Petru Andrei la sociologie și așa mai departe. Erau foarte buni profesori.

M-am pus în grevă, nu m-am dus la liceu trei zile, iar tatăl meu, care era pe vremea aceea și el un fel de mic personaj local – era directorul Regionalei CFR –, a tratat cu directorul liceului o convenție: eu primesc zece din oficiu până la sfârșitul anului, nu mai sunt examinat nici o dată, și în felul asta se evită contactul direct cu acel examinator. Nu-i dau numele, fiindcă fiul său este profesor la Iași și este o familie cunoscută. Dar pentru mine este un lucru absolut odios să fiu bătut pentru că am scris un articol, pentru că am debutat, pentru că am ieșit din rând. Mi-aduc aminte și de stupoarea clasei, când a auzit că un coleg...

Vă dați seama că eu sunt singur încă din clasa a opta! O reacțiune care poate fi și psihanalizată, eventual, și așa mai departe.

M.I.: Am impresia că un sentiment asemănător l-ați avut și în momentul în care ați fost arestat și ați remarcat atitudinea

Adrian Marino

colegilor sau a mentorilor dumneavoastră, cel puțin a lui G. Călinescu.

A.M.: Domnule Iorgulescu, deschideți iarăși un capitol extrem de penibil. Iată de ce nu îmi public eu amintirile. Fiindcă dacă aș scrie acum toată experiența mea călinesciană ar fi teribil. Eu am încercat mari decepții cu acest personaj, decepții de ordin moral, decepții de ordin ideologic și, poate că asta e cel mai important, de ordin ideologic-teoretic. Capul meu nu era spre metafore critice, ci spre sisteme, pe idei clare și distincte. La un moment dat m-a apostrofat: „de ce nu te-ai făcut inginer?” Nu m-am făcut inginer fiindcă nu sunt inginer. Dar cred că în critică este loc și pentru idei clare, nu numai pentru metafore de tipul, să zicem: „Conachi este un Petrarca ras în cap” sau „Ion Ghica este un muzeu «Carnavalet» al literaturii române”.... Cine știe în România ce e muzeul „Carnavalet”, de pildă?! și așa mai departe. Deci, stilul acesta metaforic, care face mari efecte în România, eu nu-l prizam. Călinescu era un om subțire și perspicace. Simțea reticența mea. Nu făceam parte din această familie de spirite. Regret sincer această colaborare, care mi-a provocat mari supărări și m-a aruncat unde m-a aruncat. Nu vreau să vorbesc despre pușcărie, fiindcă, v-am spus, nu am intenția să eroizez, să-mi acord merite și așa mai departe.

M.I.: După 1964 ați venit la Cluj. Cum v-ați adaptat la ambianța culturală clujeană? Dumneavoastră erați totuși ieșean.

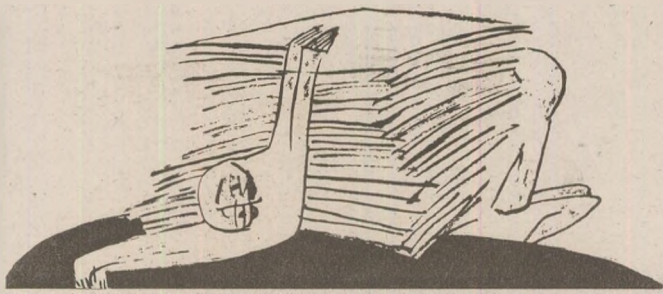
A.M.: Nu m-am adaptat deloc. Pentru mine Clujul a însemnat al doilea domiciliu obligatoriu. Eu am devenit clujean dintr-o întâmplare, între timp familia mea s-a stabilit la Cluj. Dacă s-ar fi stabilit la Călărași, m-aș fi dus la Călărași. Dar s-au dus la Cluj.

Acolo erau ierarhiile locale. Am venit în contact cu ierarhiile locale și cu un fenomen care încă mai dănuie. Este un anumit provincialism și un anumit regionalism. Vine asta de unde vine, ne dă nouă lecții și așa mai departe. Nici acum nu sunt bine integrat Clujului. Din fericire, am o serie de relații în toată țara, și chiar internaționale. Dar pe plan local nu am avut posibilitatea să colaborez. Acolo erau școli locale, eu ridicam din umeri. Eram un personaj turbulent, antipatic, bineînțeles, și am avut numai supărări. Domnule Iorgulescu, dacă n-ați fi dumneavoastră cred că aceste convorbiri nici n-ar fi avut loc. Fiindcă dumneavoastră îmi aduceți în amintire tot felul de... , ce mai, tot felul de neplăceri. Dar așa-i viața, nu?! Nu este o jubilație continuă, și nu este deloc o plăcere...

M.I.: Aceste neplăceri, pentru că totuși sunteți locuitor al orașului Cluj de atâtea decenii, v-au obligat însă într-un fel să fiți împotriva Clujului. Ceea ce ați făcut, ați făcut, poate, și demonstrând că reușiți să rezistați într-o ambianță ostilă, într-o ambianță neprietenească, într-o lipsă de legături cu cei din jur, într-un refuz al celorlalți. Nu numai ei vă refuzau pe dumneavoastră, ci și dumneavoastră îi refuzați pe ei, de fapt.

A.M.: E foarte adevărat ce spuneți. Și în felul acesta, având o anumită tărie, hai să-i spun personală, îmi dau și eu note bune, până la urmă a fost un *match* nul. Fiecare și-a văzut de treaba lui, am fost lăsat în apele mele, și oamenii și-au făcut cariera lor mai departe, se laudau între ei... și-acuma sunt metode de acest gen, însă între timp a mai apărut o generație nouă. Este *Echinox*, este *Apostrof*, acolo sunt oameni care au o altă percepție a mea. și nu numai a mea, ci a orientării generale în literatură, iar vechile școli locale, nu mai dau nume, au început să pălească.

(continuare în numărul următor)

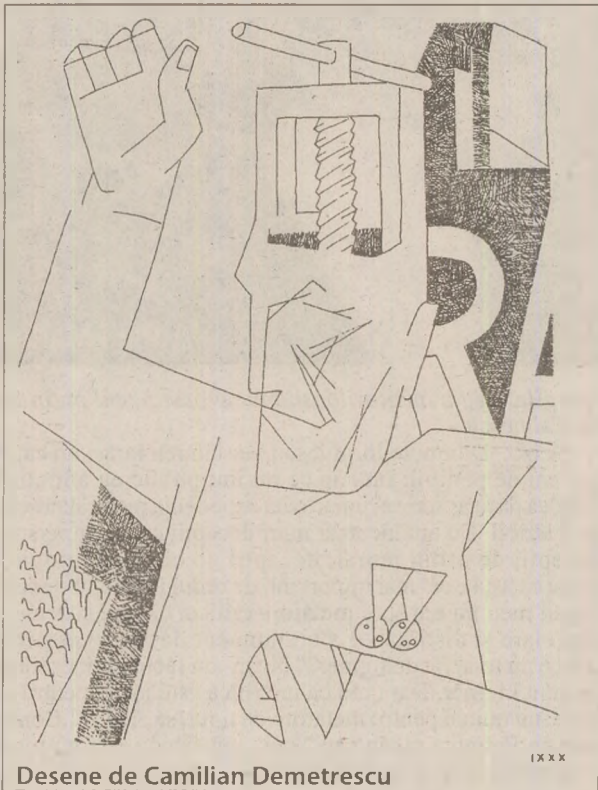

istorie literară

Alex. Ștefănescu

Literatură scrisă la comandă

(urmare din numărul trecut)

Desene de Camilian Demetrescu

Sărim peste cinci ani și ajungem în 1957, ca să constatăm că mașinăria anchetelor de Anul Nou funcționează la fel. În *Gazeta literară* din 3 ianuarie 1957 sunt reproduse răspunsurile mai multor scriitori la întrebarea *La ce veți lucra în 1957?*

Eugen Barbu: „În primele luni ale anului 1957 va apare [sic!] la ESPLA «Groapa». După aceasta, tot ESPLA va scoate de sub tipar volumul «Patria». Editura Tineretului îmi va publica până la sfârșitul anului următor volumul de nuvele «Treptele mării». În prima jumătate a lui ianuarie voi depune la ESPLA două piese de teatru: «Sfântul» și «Să nu-ți faci prăvălie cu scară». Tot în anul 1957 sper să termin romanul «Calea negustorilor», continuare la «Groapa».”

Petru Dumitriu: „Aș vrea să izbutesc a scrie în anii următori o colecție de «Biografii contemporane» care să reprezinte pentru generația care are acum între treizeci și cincizeci sau cincizeci și ceva de ani ceea ce reprezintă «Cronică de familie» pentru clasa dominantă din România dintre 1860 și 1950. Această generație are o istorie care trebuie scrisă.”

Eugen Jebeleanu: „Voi lucra în 1957 un poem închinat Marii Revoluții Socialiste din Octombrie cu prilejul celei de-a 40-a aniversări. Un altul care e inspirat din cele văzute în Japonia și care poartă provizoriu titlul «Hiroșima» va apărea, cred, chiar la începutul anului.”

Singurul care încearcă să evite limba de lemn este Tudor Arghezi, dar și el se exprimă neinspirat sau (poate) cifrat:

„În 1957 trebuie să mă căznesc să scriu mai bine și mai frumos, dacă bineînțeles apuc primăvara viitoare ce dacă am cerneală mai gustoasă; încolo nu știu exact ce să fac. Doresc cititorilor mei ani mulți și să se gândească bine la ce gândesc.”

*

Sunt și ani marcați în întregime, încă de la 1 ianuarie, de o anumită aniversare căruia partidul comunist vrea să-i dea o importanță supremă. În această situație se află anul 1959, colorat în roșu de perspectiva împlinirii, la 23 august, a cincisprezece ani de la „eliberare”. În *Gazeta literară*, chiar din primul ei număr pe 1959, datat 1 ianuarie, se inaugurează rubrica „Scriu pentru 23 August”.

Nina Cassian (care în realitate, după cum reiese din jurnalul ei intim, publicat după 1989, era absorbită în această perioadă de flirturi multiple cu scriitori ca Marin Preda, Al. I. Ștefănescu și Ov. S. Crohmălniceanu) adoptă o poză de militantă comunistă înflăcărată și scrie în cadrul acestei rubrici: „nădăjduiesc că voi putea termina, în cinstea aniversării a 15 ani de la Eliberarea patriei noastre, amplul poem *Spectacol în aer liber*, închinat frumuseții complexe

a acestor ani. De asemenea, pe lângă o serie de proiecte mai puțin certe, voi încheia un ciclu de muzică și versuri, compus împotriva ororilor războiului de cotoșire și spre slava unei păci creatoare.”

Iată și alte declarații:

A.E. Baconsky: „Scriu versuri lirice pe care le voi aduna probabil într-un volum. Când va apărea, e o problemă de viitor. În orice caz 23 August 1959 va fi pentru mine termenul ideal și dacă aș reuși să public cartea în cinstea acestei zile aș încerca sentimentul unei depline participări la marea sărbătoare a poporului nostru.”

Mihai Gafița: „Mai întâi mă gândesc la articolele curente, pe care le-aș putea publica în periodicele noastre. Ca lucrări mai de greutate consider că voi tipări anul acesta primul meu volum de critică consacrat în întregime realismului socialist și alcătuit după o formulă pe care o cred oarecum diferită de a altor volume de acest fel apărute. În acest an va apărea ediția Duiliu Zamfirescu anunțată pentru 1958. Și revenind la ceea ce am spus la început, articolele curente în presă, pentru că aceasta e o sarcină principală a criticii literare.”

Dumitru Radu Popescu: „Am predat Editurii tineretului *Zilele săptămânii*. În cinstea lui 23 August, intenționez să scriu câteva schițe cu tematică actuală și câteva despre evenimentele petrecute acum cincisprezece ani.”

Petru Dumitriu: „În cinstea lui 23 August 1959, mă voi strădui să duc la bun sfârșit publicarea primelor două volume din *Biografiile contemporane*. 23 August e o dată importantă și încerc să tipăresc în cinstea ei o lucrare în care să dau tot ce pot mai bun.”

După cum se vede, de Anul Nou toată lumea vorbește despre 23 august. Alunecare în absurd care, în această perioadă, nu miră pe nimeni. [Citatele din *Gazeta literară* nr. 1/1959 au fost preluate din lucrarea Anei Selejan, *Literatura în totalitarism 1959-1960*, Buc., CR, 2000.]

*

Alt prilej de de instruire a scriitorilor și de aducere la ordine a aceloră dintre ei care se sustrag obligațiilor de propagandiști ai partidului îl constituie congresele și conferințele naționale ale UR, plenarele CC al PMR, sedințele organizațiilor de partid din diverse instituții etc.

A intrat în istoria literaturii române, ca un moment nefast al ei, Congresul Scriitorilor din 18-23 iunie 1956, când creația literară, care dăduse semne de insubordonare, a fost așezată brutal în patul lui Procust al exigențelor propagandei de partid și ajustată din nou de autoritățile comuniste, cu o furie abia reținută. Nervozitatea ideologilor se explică prin faptul că la Consfătuirea tinerilor scriitori din 20-22 martie 1956 unii vorbitori pledaseră pentru reprezentarea de către literatură a „adevărului integral” (Radu Cosașu, Nicolae Țic) sau protestaseră împotriva tăierii sau modificării unor texte literare în vederea publicării lor (Marin Ioniță).

Lucrările congresului au început cu citirea unui mesaj din partea Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român. Nu era vorba de o convențională urare de succes, ci de un apel autoritar la scrierea unei literaturi realist-socialiste, însoțit de instrucțiuni riguroase:

„Scriitorii sunt chemați să înfățișeze în cărțile lor oameni care, biruind greutatea și neajunsurile, înfruntând natura, schimbă înfățișarea țării noastre și îi înmulțesc bogățiile, să dezvăluie forțele morale care-i îndeamnă la fapte eroice, să zugrăvească procesul de creștere a conștiinței oamenilor muncii care, transformând societatea, se transformă pe ei înșiși, eliberându-se de înrâurirea vechilor deprinderi și moravuri. Numai astfel literatura va putea să-și exercite marea ei acțiune educativă, înnoitoare și să îndeplinească rolul activ pe care trebuie să-l aibă în lupta pentru lichidarea influențelor capitalismului în conștiința oamenilor. [...] Realismul socialist asigură cea mai deplină respectare a adevărului obiectiv. El nu are nimic comun cu atitudinea

obiectiv-burgheză față de realitate a așa-zisei teorii «adevărului integral».

Partidul educa pe scriitori în spiritul dezvăluirii înfățișării adevărului vieții în lucrările lor. Cu cât mai c și mai conștient se situează scriitorul de talent în crea sa de partea forțelor înaintate ale societății, cu atât n adânc va reuși să descopere și să redea în toată complexita lui adevărul despre realitatea noastră. Realism socialist cere creatorului să participe activ la transformarea realității, inspirând cititorilor săi optimismul revoluționar și dându-le claritatea țelului și perspectivei, nestramuț încredere în victoria marilor idealuri ale umanității. Pentru ca aceste sarcini să fie îndeplinite este necesară studierea și cunoașterea profundă a vieții de către scriitor, contact permanent cu oamenii muncii, o participare activă la viața obștească.”

De la directive privind activitatea de creație, se trece la stabilirea modului în care un scriitor trebuie să-și trăiască viața și să se formeze ca intelectual:

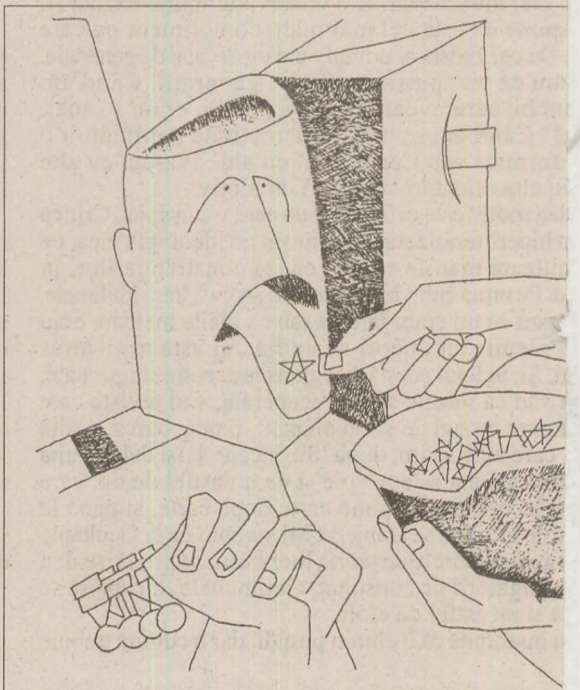
„Nimic nu poate dauna mai mult creației unui scriitor decât lipsa de contact cu realitatea, cu munca eroică a viața de toate zilele a muncitorilor și țăranilor, de închiderea scriitorului într-un cerc strâmt de așa-zise interese «pur literare».

Cetățean al patriei sale socialiste, purtător al ideilor înaintate ale timpului său, scriitorul este partaș activ marea luptă pentru triumful deplin al ideologiei claselor muncitoare. La unii scriitori se manifestă confuzii ideologice alimentate de existența în țara noastră a rămășițelor claselor exploatare, cât și de influențe ale ideologiei claselor exploatare din afară. Conștienți de marea însemnătate a literaturii în lupta ideologică, scriitorii trebuie să combată cu maximă hotărâre tendințele de liberalism față de naționalism, față de recidivele de decadentism și apolitism.

Este necesară o mai intensă muncă de însușire, aprofundare de către scriitori și critici a învățăturii marxiste și în special a teoriei marxist-leniniste a cunoașterii însușirea temeinică a obiectivelor partidului, a liniei sale generale, pentru a putea mobiliza prin creațiile lor oamenii muncii la înfăptuirea politicii partidului.”

De pe aceeași poziție imperativă este tratată critica literară:

„Un rol de seamă în lupta pentru înflorirea literaturii îi revine criticii literare. Literatura noastră are nevoie

istorie literară

o critică combativă, care să analizeze în spirit partinic probleme literare apărute, să susțină cu tărie tot ceea ce e nou și înaintat, să descopere și să combată cu fermitate tendințele de cocoloșire a lipsurilor de care suferă unele cărți în ce privește conținutul lor de idei și nivelul de măiestrie artistică. Criticii literari au sarcina de a contribui la aprofundarea și dezvoltarea principiilor esteticii marxist-leniniste, de a aborda cu curaj problemele reflectării adevărului vieții, ale tipicului și individualizării artistice, ale măiestriei, de a analiza și sintetiza cu competență experiența drumului rodnic parcurs de literatura noastră în anii de la eliberarea țării”.

Toate aceste indicații sunt, bineînțeles, aberante, neavând nici o legătură cu natura diafană și inclassificabilă a literaturii, cu modul capricios în care ea își exercită influența asupra conștiinței cititorilor sau cu esența criticii literare, care este mai curând un joc literar secund, decât o instanță de orientare a literaturii. Se remarcă, încă o dată, prozaismul dezolant al gândirii marxist-leniniste, incompatibilitatea sa structurală, iremediabilă cu tot ce iese din raza producției de bunuri materiale. Ideologii partidului comunist pleacă de la premisa, falsă, că există o similitudine între producția de bunuri materiale și creația literară, atribuindu-le scriitorilor „sarcini”, dându-le „indicații”, obligându-i să-și „planifice” activitatea. (În mod curios, societatea de consum din Occident va ajunge să practice, din alte motive, aceeași confuzie de planuri, promovând o literatură comercială standardizată, planificată și supusă principiilor de marketing ca o marfă oarecare.)

Chiar dacă n-ar fi, însă, aberante, chiar dacă i-ar avea ca autori pe Benedetto Croce sau Martin Heidegger și ar reprezenta o sinteză a tot ceea ce a gândit omenirea mai elevat în materie de estetică, frazele din mesajul CC PCR tot ar fi inoportune, tocmai prin faptul că figurează într-un mesaj al CC al PCR. Orice imixtiune a autorităților în creația literară, care are o splendoare fragilă, nu face decât să spulbere vraja. Rezultă, inevitabil, o literatură falsă, ceea ce înseamnă implicit o falsă literatură.

Scriitorii care participă la congres nu protestează împotriva amestecului unui for politic în treburile interne ale literaturii. În prezența lor balonul de săpun al artei literare este împuns și spart de degetul autoritar al partidului, dar ei urmează un ritual al obedienței care legitimează actul de vandalism. Mihail Sadoveanu însuși, președintele de onoare al USSR, cere scriitorilor să dea dovadă de „sinceritate, credință și devotament în lupta la care sunt chemați să participe”. El le amintește, cu un cinism involuntar, că sunt bine răsplătiți pentru aservirea lor: „Scriitorul de astăzi are la îndemână Fondul Literar pentru ajutoare, împrumuturi și pensii; are case de creație și de odihnă. Scriitorilor de astăzi le sunt deschise în chip firesc situații importante de munci de răspundere potrivite cu însușirile lor, la Academie, în Marea Adunare Națională, în ministere. Scriitorii de astăzi au pentru operele lor tiraje pe care

înaintașii noștri n-au îndrăznit a le imagina.”

Vorbitorul nu precizează că de aceste avantaje se bucură numai scriitorii care au acceptat să coopereze cu noua putere, în timp ce ceilalți se află în închisori sau în dizgrație, indiferent de meritele lor literare. În prezidiul congresului mai sunt instalați – în afară de Mihail Sadoveanu – Tudor Arghezi, Asztalos Istvan, Alexandru Balaci, Maria Banuș, Aurel Baranga, Mihail Beniuc (președinte al USSR), Geo Bogza, Demostene Botez, Anton Breitenhoffer, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Vladimir Ciocov, Ov. S. Crohmălniceanu, Mihail Davidoglu, Dan Deșliu, Petru Dumitriu, Paul Georgescu, Eugen Jebeleanu, Kovacs Gyorgy, Aurel Mihale, Nagy Istvan, Ion Pas, Cezar Petrescu, Mihail Sorbul, Zaharia Stancu, Cicerone Theodorescu, dar nici unul nu respinge în mod explicit sacrilegiul săvârșit prin tratarea literaturii ca instrument de propagandă. Această lipsă de reacție este, desigur, condamnabilă, dar și mai condamnabilă este acțiunea de lungă durată care i-a făcut pe scriitorii areactivi: este vorba de acțiunea de intimidare și, complementar, de cumpărare a lor desfășurată de partidul comunist și de poliția politică încă din primii ani ai preluării puterii în România.

În cuvântul său, rostit la același Congres al Scriitorilor din 1956, Mihail Beniuc prezintă ca pe o victorie a realismului socialist modul cum a fost concepută valorificarea moștenirii literare rămase de la Mihail Eminescu și Ion Luca Caragiale, cu prilejul sărbătorii centenarului nașterii lor, în 1950 și, respectiv, 1952. Este vorba, de fapt, de două episoade rușinoase din istoria criticii noastre literare, care a devenit, la comandă, un fel de chirurgie rudimentară, pentru a schimba, prin mutilare, fizionomia literară a doi mari clasici.

Până azi persistă, chiar și în rândul unor intelectuali, ideea falsă că poemul *Împărat și proletar* al lui Eminescu constituie un îndemn la luptă împotriva „regimului burghezo-moșieresc”. La originea acestei prejudecăți grotești se află o minciună prin omisiune: în manualele școlare din epocă era reprodus, din poem, doar discursul proletarului (nu și monologul împăratului sau reflecțiile finale ale poetului).

Merită conspectată, pentru a înțelege mai bine cum anume a fost contrafăcută imaginea poetului, prefața lui Nicolae Moraru, cunoscut critic „de îndrumare” (născut la Tighina, în Basarabia, la 1 august 1912) la volumul Mihail [așa se scria, „Mihail”, după modelul onomasticii rusești] Eminescu, *Poezii*, EPLA, 1950:

„Poetul era nemulțumit de superficialitatea în general a criticii burgheze, steapă și mioapă.”;

„Sub înrăurirea criticii burgheze se căuta promovarea doar a acelei părți – presupus «consacrată» – din opera poetului, în care latura socială, cea mai legată de viață, și cea mai răscolitoare, este înlăturată.”;

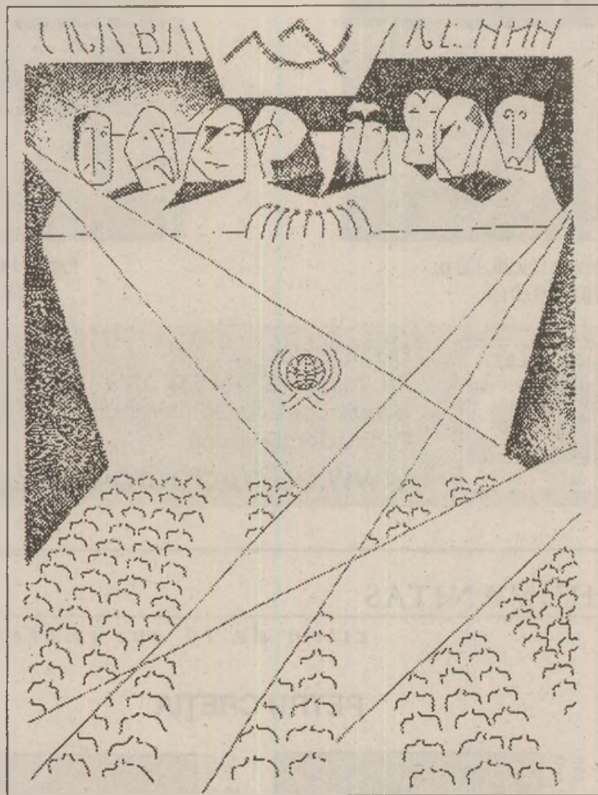
„Azi când poporul nostru în frunte cu clasa muncitoare, sub conducerea Partidului Muncitoresc Român, construiește socialismul, sărbătorirea centenarului nașterii lui Eminescu coincide cu desfășurarea unei munci vaste pentru proiectarea luminii adevărului asupra întregului nostru patrimoniu cultural, asupra moștenirii lăsate de generațiile luptătorilor pentru libertate, reflectate în atâtea opere de artă valoroase către care regimul de exploatare burghezo-moșieresc a îndreptat lentilele lui deformatoare.”;

„În opera sa răsună suferințele maselor, dragostea de patrie, dragostea de munții și câmpiile, fluviile și pădurile țării noastre; în cântecele lui se zbate [sic!] jalea și revolta maselor.”;

„Dar dacă în opera sa găsim revolta împotriva asupritorilor, solidaritatea cu cei asupriți [...] în ea se întâlnesc și idei confuze, teze greșite, semănând resemnarea, neîncrederea și resemnarea în fața răului.”;

„Poezia lui Eminescu este puternică în ura și disprețul față de asupritori. Dar ea este slabă în găsirea soluțiilor.”

În același stil se „sărbătorește”, în 1952, împlinirea a 100 de ani de la nașterea lui I. L. Caragiale. Dar ce anume s-ar putea valorifica din Caragiale, din punctul de vedere al partidului comunist? El nu „cântă” nimic. Nu proslăvește clasa muncitoare, nu salută cu anticipație, ca un vizionar, „zorii roșii”. Doar ironizează, doar persiflează, doar satirizează. Se pune însă întrebarea pe cine anume incriminează el cu râsul lui caustic. Răspunsul la această întrebare este soluția problemei „reconsiderării” sale. Caragiale îi critică pe reprezentanții burghezo-moșierimii,

pe dușmanii muncitorilor și țăranilor! El nu se amuză pe seama lui Mitică, ci pe seama stilului de viață burghez, el vede o comedie nu în parada formelor fără fond, ci în imitarea snoabă a Occidentului. Chestiune de accent.

G. Călinescu ține o conferință la Sala Dalles, cu tema *Caragiale despre alegerile din trecut în țara noastră*. Textul conferinței este publicat cu promptitudine, într-o broșură de 40 de pagini, de ESPLA.

La rândul lui, Camil Petrescu radicalizează ideea, în articolul *Realismul operei dramatice a lui Caragiale*, publicat în *Contemporanul*:

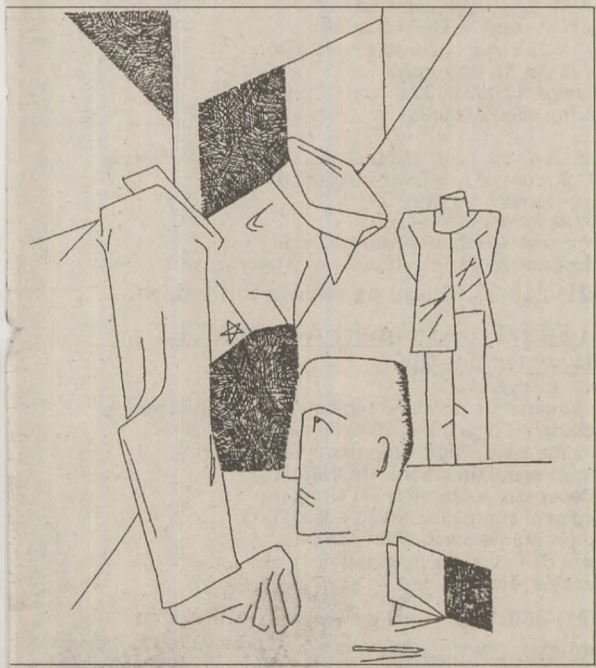
„Poporul muncitor își recunoaște în Caragiale un neprețuit tovarăș de luptă în trecut, împotriva clasei exploatare de până ieri. Astăzi ne dăm seama că opera lui a fost una dintre armele de nimicire în lupta împotriva mentalității și procedeele exploatare și a fost într-adevăr o necruțătoare oglindire critică a realității.

În trecut muncitorimea a iubit pe Caragiale ca pe un tovarăș de luptă, azi ea îl sărbătorește cu strălucire ca pe un tovarăș de biruință, care-i îngăduie să vadă ceea ce a făcut-o ieri să sufere și mai ales o împiedică să uite această suferință.”

Camil Petrescu are, când scrie aceste rânduri, înaltul titlu de academician. Fiind academician, poate influența mai mult decât alții opinia publică. Un tânăr care nu l-a citit încă pe Caragiale, dar citește ce scrie despre el Camil Petrescu, își poate închipui că autorul seninelor “momente și schițe” este un Garibaldi al scrisului românesc din secolul nouăsprezece.

Pentru coordonarea manifestărilor consacrate marelui scriitor din secolul nouăsprezece se înființează și un comitet: „Comitetul Național pentru Sărbătorirea Centenarului lui I. L. Caragiale”. Stenograma unei cuvântări rostite de Mihail Sadoveanu la una din ședințele comitetului este reprodusă fără întârziere în revista *Contemporanul*. Cunoscutul prozator, întruchipare maiestruoasă a stilului de viață burghezo-moșieresc dinaintea instaurării comunismului, susține și el că I. L. Caragiale a înfierat burghezo-moșierimea: „În opera lui se oglindește mizeria morală a clasei aceleia care trebuia să dispară și suferința poporului exploatat.” Întrucât *Căldură mare* sau *Lanțul slăbiciunilor* nu ilustrează convingător „suferința poporului exploatat”, se valorifică pe larg, ca sursă de citate, broșura 1907 din primăvară până în toamnă.

Interpretarea operei lui Caragiale ca o critică „acerbă” a capitalismului va face carieră. Într-o monografie scrisă de Ion Roman și publicată în 1964, încă va persista ideea că scriitorul a criticat „moravurile unei societăți rău alcătuite” și că din cauza aceasta „a trebuit să suporte grave sancțiuni morale și chiar materiale”. ■

Iulia Alexandra Roman
Lecția de machiaj

format 14 x 20, 130 p.,
170.000/17.0 lei

Robert Morse
Să trăim sănătos
fără toxine

format 14 x 20, 546 p.,
260.000/26.0 lei

COMENZI la:
tel./fax: 0248 - 214 533; 0248 - 631 492
e-mail: comenzi@edituraparelela45.ro
Pentru detalii vizitați:
www.edituraparelela45.ro

Editura AULA

Roman

Ovidiu Verdeș	Muzici și faze	384 p. 159.000 (15,9) lei
Ioan Groșan		
O sută de ani de zile la Porțile Orientului		240 p. 99.000 (9,9) lei
Epopeea spațială 2084*Planeta mediocrilor		144 p. 89.000 (8,9) lei
Județul Vaslui în N.A.T.O.		160 p. 89.000 (8,9) lei
Oana Tănase	Filo, meserie!	208 p. 89.000 (8,9) lei
Alexandru Vakulovski	Pizdeț	128 p. 69.000 (6,9) lei
Ștefan Baștovoi	Iepurii nu mor	160 p. 69.000 (6,9) lei

Teatru. Eseu. Proză. Poezie

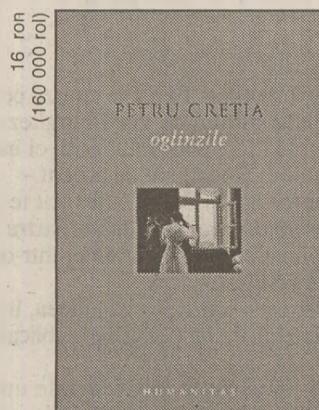
Matei Vișniec	Istoria comunismului...	176 p. 109.000 (10,9) lei
Daniel Vighi	Personajul istoric în literatura...	112 p. 59.000 (5,9) lei
Nicoleta Sălcudeanu	Patria de hârtie	240 p. 79.000 (7,9) lei
Alexandru Mușina	Sinapse	224 p. 99.000 (9,9) lei
Andrei Grigor	Romanele lui Marin Preda	160p. 49.000 (4,9) lei
Mircea Moș	Titu Maiorescu	128 p. 49.000 (4,9) lei
Patrick Călinescu	Textul dintre texte	144 p. 59.000 (5,9) lei
Alexandru Mușina	Hinterland	48 p. 30.000 (3) lei
Doina Ioanid	E vremea să porți cercei	40 p. 30.000 (3) lei
Romulus Bucur	Cărtică pentru pisică	32 p. 49.000 (4,9) lei
Claudiu Mitan	Să curgă această memorie	64p. 40.000 (4) lei
Mihai Ignat	Kleinpoeme	48p. 40.000 (4) lei

Cărțile pot fi comandate la:
Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro
Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

HUMANITAS

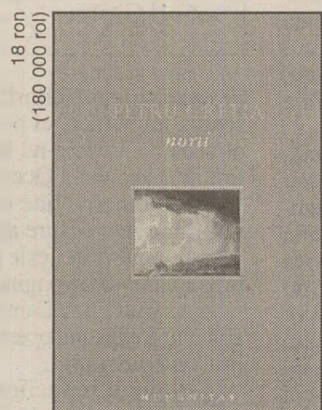
citim de 15 ani împreună

PETRU CREȚIA

PETRU CREȚIA
Oglinzile

www.humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

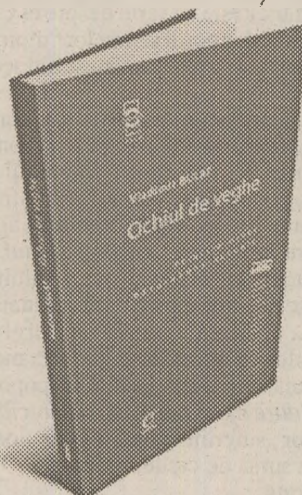

PETRU CREȚIA
Norii

<http://autori.humanitas.ro>
www.humanitasrights.ro

CARTIER începe de la caracter

Ochiul
de veghe

Pliurile artei
basarabene
actuale

de Vladimir BULAT

208 pag. Broșat

În colecția ROTONDA au mai apărut:

Cubul de zahăr de Nicolae POPA
Politică și geopolitică de Oleg SEREBRIAN

Difuzare: S.C. "CODEX 2000", Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București.
Tel/fax.: 210 80 51. E-mail: codexcartier@go.ro

FUNDATIA ANONIMVL

Evenimentele anului 2005, Sfântu Gheorghe, Delta Dunării

* Festivalul de poezie PROMETHEVS (17 - 26 iunie 2005) *

Participă 12 tineri poeți. Înscrieri până la data de 30 aprilie 2005.

Preselecția în perioada 01 - 15 mai 2005.

Programul festivalului:

- 17 iunie - sosirea la Sf. Gheorghe, cazarea
- 18 - 21 iunie - program de lucru și excursii în Delta Dunării
- 22 - 24 iunie - prezentarea poeziilor în concurs
- 25 iunie - deliberarea juriului / publicului, decernarea premiilor
- 26 iunie - plecarea din Sf. Gheorghe
- premiul I: 20.000.000 lei; premiul II: 15.000.000 lei; premiul III: 10.000.000 lei
- Presedinte Juriu: Florian Pittis

* Tabăra de sculptură PROMETHEVS (01 - 10 iulie 2005) *

Participă 12 tineri sculptori. Înscrieri până la data de 15 mai 2005.

Selecția participanților în urma participării la expoziții de grup în CLVBVL PROMETHEVS, în perioada 01 - 08 iunie 2005.

Programul taberei:

- 01 iulie - sosirea la Sf. Gheorghe, cazarea
- 02 - 08 iulie - program de lucru și excursii în Delta Dunării
- 09 iulie - deliberarea juriului / publicului, decernarea premiilor
- 10 iulie - plecarea din Sf. Gheorghe
- Lucrările de sculptură vor fi expuse permanent la Sf. Gheorghe.
- premiul I: 20.000.000 lei; premiul II: 15.000.000 lei; premiul III: 10.000.000 lei
- Presedinte Juriu: Mihai Oroveanu

Căștigătorii premiului I la Festivalul de Poezie și Tabăra de Sculptură vor fi nominalizați pentru Secțiunea Opera Prima a Marior Premii Prometheus, ediția 2005.

* Festivalul de muzică tânără PROMETHEVS (15 - 24 iulie 2005) *

Participă 7 tineri soliști sau formații. Înscrieri până la data de 15 iunie 2005.

Selecția participanților pe baza a 3 piese înregistrate.

Programul festivalului:

- 15 iulie - sosirea la Sf. Gheorghe, cazarea
- 16 - 22 iulie - concurs și excursii în Delta Dunării
- 23 iulie - deliberarea juriului / publicului, decernarea premiilor;
- 24 iulie - plecarea din Sf. Gheorghe
- premiul publicului: 10.000.000 lei
- Presedinte Juriu: Nicu Alifantis

La preselecție sunt admisi tineri cu vârsta maximă 25 de ani, care trimit la adresa Fundației ANONIMVL B-dul Primăverii nr. 12, sector 1, București sau la office@anonimul.ro lucrările necesare înscrierii, respectiv:

- * Secțiunea poezie - CV, fotografie și trei poezii;
- * Secțiunea sculptură - CV, fotografie și fotografii a căreia lucrări;
- * Secțiunea muzică tânără - CV, fotografie și CD / casetă audio cu 3 piese.

Detalii suplimentare la telefon: (021) 230.23.59 sau pe www.anonimul.ro.

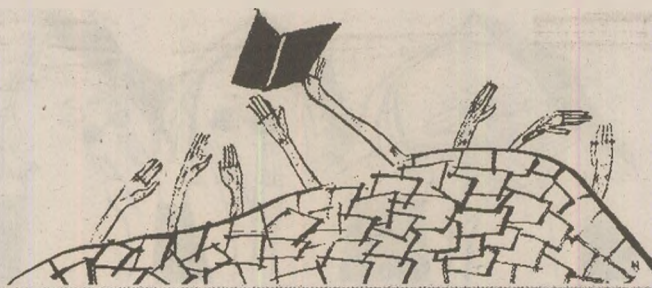
* Festivalul Internațional de Film Independent ANONIMVL *

(01 August - 04 septembrie 2005) *

Programul festivalului:

- 01 - 14 august - retrospectiva Ediției I, 2004: lungmetraj, documentar, scurtmetraj (în camping)
- 16 august - Festivitatea de Deschidere Ediția a II-a, 2005 (în camping)
- 17 - 19 august - proiectii competiție Ediția a II-a, 2005: lungmetraj (în camping); lungmetraj, documentar, scurtmetraj (în tabăra ANONIMVL)
- 20 august - Festivitatea de Decernare a premiilor (în camping)
- 21 august - 03 septembrie - proiectii competiție Ediția a II-a, 2005: scurtmetraj, documentar și programe paralele (în camping)
- 04 septembrie - petrecere de închidere (în camping)
- Presedinte Festival: Marcel Iures

Detalii suplimentare la telefon: (021) 230.16.93 sau pe www.anonimul.ro.

literatură

După 1990, când, în fine, se putea vorbi liber la televizor, la una din emisiunile lui Iosif Sava a apărut Petru Creția. Invitatul avea ceva în plus față de alții, și mi-a trebuit un timp să-mi dau seama despre ce e vorba: era spectacolul unui om care spune exact ce gândește, care se dezvăluie fără nici un fel de calcul, de conștiință a ochiului public sau de opreliști interioare. Era ca și cum ar fi fost o discuție intimă, între prieteni care se știu de o viață sau ca și cum oaspetele ar fi vorbit cu sine însuși. Televiziunea nu favorizează exerciții de tipul *mon coeur mis à nu*: Ai o anumită răspundere atunci când vorbești unui public numeros și cred că o minimă cenzură e, în cele mai multe cazuri, binevenită. Petru Creția se livra generos, dezlegat de firele invizibile care, orice s-ar spune, ne permit, în lume, numai anumite mișcări și numai anumite cuvinte. Am aflat mai târziu de unde venea acea calmă splendoare confesivă a lui Petru Creția: el nu vorbea în fața unui public, nu vorbea în fața unor camere de filmat, vorbea în fața morții. Se știa grav bolnav și, ca-ntr-un vers din Eluard, în fața ei nu mai putea câștiga sau pierde.

Dacă evoc aici figura unui om pe care nu l-am întâlnit niciodată în realitate este însă din alt motiv. Ce mi-a rămas în amintire din imaginea lui de la acea „serată muzicală” este un anumit fel de a lua o carte în mână, de a o răsfoi, de a se opri la un paragraf și de a-l parcurge cu ochii dintr-o dată. Era în gesturile lui elegante un întreg trecut, o întreagă bibliotecă citită, toate manuscrisele eminesciene, o lungă dragoste de cititor fin, de om care a căutat să înțeleagă. Sunt lucruri care nu se pot mima, sunt gesturi care nu înșală. Din felul în care deschide un om o carte îți poți da seama mai sigur decât dacă l-ai așeza la un detector de minciuni cât a citit și mai ales cum a citit. Cât se pricepe la cărți și ce înseamnă ele pentru el. Ca în orice altă dragoste, și în cea pentru cărți o simplă mângâiere, fie ea numai cu privirea, un simplu zâmbet, fie el numai interior, îl trădează pe îndrăgostitul adevărat.

Specialiștii în alcooluri literare sunt la fel ca degustătorii de vinuri. Un profan înghite ce i se dă și cum i se dă, abia dacă distinge un vin dulce de unul sec, iar vinul contrafăcut nu-l simte decât în durerea de cap ulterioară. Bea cu o anumită plăcere, poate, dar fără să descopere delicia sau viciile băuturii din pahar. Specialistul, în schimb, are un întreg ritual: umple numai pe sfert un pahar încăpător, cu rotunjimi care dau dulceață optică licorii, studiindu-i undele colorate și așteptând ca restul cupei goale să se umple de arome olfactive. Ridică încet paharul, îl rotește cu o mișcare îndelung exersată, îi inspiră buchetul, abia apoi gustă câțiva stropi, fără să înghită imediat și lasându-și papilele să se desfete. Recunoaște imediat valoarea sau defectele, cere un vin dintr-un anumit an pentru că a fost bun pentru struguri, iar delicia pe care le simte sunt sporite de tot acest ritual și de tot ce știe despre toate vinurile lumii.

Când o cunoști de aproape, îți dai seama că breasla literaților nu formează cea mai inocentă societate, și nici măcar cea mai plăcută. Dacă e să-i înșiri defectele, începând cu vanitatea niciodată potolită, de care nimeni dintre noi nu scapă, nu mai termini lista. Cu toate acestea, cred că există o solidaritate de adâncime între scriitori (care adesea sunt și mari cititori), o

Ioana Pârvulescu

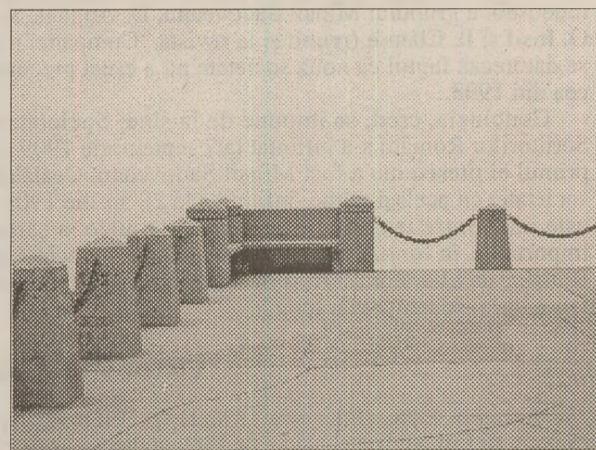
Un ciudat sentiment de solidaritate

rudenie între iubitorii de carte, care nu se manifestă nici prin petiții semnate de toată lumea, nici prin apariții mediatizate, nici prin declarații publice. Există o legătură de adâncime, o înconștientă solidaritate comportamentală pe care am simțit-o când l-am văzut pe Petru Creția luând în mână o carte și pe care, acum, încerc s-o conștientizez. E vorba de detalii.

De câte ori se petrec, de pildă, „întîmplări cu ochelari” mă simt la locul meu în lume. Îmi amintesc, de un asemenea moment de solidaritate, când, într-o excursie cu doi colegi din echipa cu care am lucrat la manualele de literatură română, am ajuns la o cafenea, ne-am așezat la masă și, într-un gest reflex perfect sincronizat, ne-am scos toți trei ochelarii și i-am pus pe masă. Cele trei perechi de lentile s-au aranjat într-un soi de triunghi de sticlă, o emblemă comună sub care, fără să ne dăm seama, ne

așezasem încă de la începutul drumului. Același lucru îl simt când văd mica cochetărie a oricărui coleg într-ale scrisului sau a oricărui împătimit al cititului când, la o fotografie de grup, își scoate ochelarii. Sau când e mîndru de ramele noi, de noile lentile anti-reflex. Sau când e negru de supărare că și-a spart ochelarii sau atunci când îi caută în casă și nu știe unde i-a pus. Când mă simt solidară cu scriitorimea și optimistă îmi închipui un portret de grup frumos, cu podoabe și accesorii de hârtie și de sticlă.

Mă simt solidară cu toți cei care au ca problemă biblioteca, niciodată suficient de mare. Cărțile cresc în casă ca vrejul de fasole sau ca gogoșa din poveste. Oricât le aranjezi și le triezi, oricât de selectiv ai fi, la un moment dat biblioteca devine neîncăpătoare. Mă simt solidară cu cei al căror vis este să aibă cărțile așezate pe un singur rând, adică cu toate cotoarele la vedere. Mă simt solidară cu toți cei care au teancuri de cărți lângă perete, într-un echilibru instabil și, atunci când scot o carte de la mijlocul șirului fac adevărate exerciții de prestidigitatie ca să mențină echilibrul. Cu toți cei care primesc un pachet de cărți de care se bucură, dar ajunși acasă încep să fie îngrijorați că n-au unde să le mai plaseze. Cu toți cei care au cărți pe noptiere adevărate sau improvizate. Cu toți cei care se miră când într-o casă nu sunt cărți și nu exclamă niciodată „Ce multe cărți aveți!” atunci când sunt. Cu toți cei care în casa lor nu știu precis decât locul cărților. Cu toți cei care, când stau mai prost cu banii, nu rezistă ispitei de a cumpăra o carte pe care și-au dorit-o. Cu toți cei care au ritualuri legate de citit sau locuri preferate. Cu toți cei care degustă alcoolurile tari dintre coperte. Cu toți cei care se simt bine și la adăpost în librării. Mă simt solidară cu cei care, atunci când citesc la biblioteca publică nu o fac cu telefonul mobil alături. Mă simt cel mai bine atunci când literați pe care nimic nu-i leagă se împrietenesc cu aceeași carte. ■

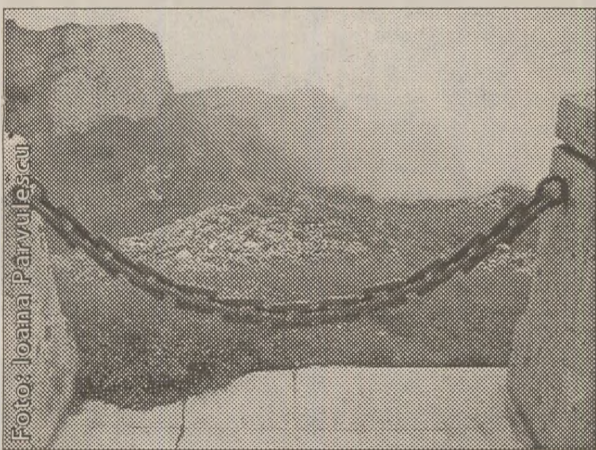
Ana Blandiana la Bienala de la Veneția

Premiul literar „Giuseppe Acerbi” pentru proză (ediția a XIII-a) a fost acordat, sâmbătă 2 iulie, lui Mircea Cărtărescu, pentru volumul *Nostalgia* (traducere italiană de Bruno Mazzoni, Roma, Editura Voland, 2003). Cu aceeași ocazie, Ana Blandiana a primit, pentru întreaga sa operă, Premiul special pentru poezie. Ana Blandiana va mai fi prezentă în Italia cu ocazia unor festivaluri de poezie.

În cadrul celei de-a 51-a ediții a Bienalei de Artă de la Veneția, care se desfășoară în acest an între 9 iunie și 15 septembrie, cunoscutul sculptor italian Marco Nereo Rotelli a inițiat un amplu proiect intitulat *Isola della poesia*, construind din versurile a 12 poeți din Orient și din Occident o instalație luminoasă dedicată omagierii poeziei universale. Cele 12 nume alese să reprezinte poezia lumii sunt: Andrea Zanzotto, Edoardo Sanguineti (Italia), Fawzi Al Delmi (Irak), Tadeusz Rozewicz (Polonia), Ana Blandiana (România), Adonis (Siria), Kikuo Takano (Japonia), Xi Chuan (China), Anatolij Naiman (Rusia), Nasos Vaghenas (Grecia), Roly Opalka (Nigeria), Carlos Nejar (Brazilia), Jack Hirschman (SUA).

Realizată pe insula venețiană San Secondo, opera plastică va reprezenta fundalul pe care în noaptea de 21 iulie, până la orele 4 dimineața, va avea loc amplă manifestare *Noaptea poezilor*, când cei 12 mari poeți invitați vor citi „în cele mai frumoase palate și grădini ale Veneției”. Sau, cum se spune în programul manifestării, „poezia materializată în lumină pe insula San Secondo se va difuza în Cetatea Dogilor prin cuvintele poezilor”. Recitalul Anei Blandiana, intitulat *Noapte bună, Noapte*, va fi găzduit de Palazzo Correr între orele 23-24. Întreaga manifestare, gândită ca o întâlnire între culturi prin celebrarea poeziei, se va desfășura sub înaltul patronaj al Președintelui Italiei.

Tot în acest an, activitatea poetică a Anei Blandiana, care s-a făcut și mai cunoscută în Italia grație volumului *Un tempo gli alberi avevano occhi* (Roma, Donzelli, 2004, în traducere italiană datorată poetei Biancamaria Frabotta și lui Bruno Mazzoni), va fi distinsă cu Premiul internațional de poezie „Carnegie”, care i se va decerna pe 17 septembrie în orașul cu același nume din Versilia, în Toscana. (Red.)

i n s t i t u Ț i i

(urmare din pag. 3)

Adunarea de constituire a Societății Scriitorilor Români are loc, în amfiteatrul Liceului "Gh. Lazăr", nu în holul Teatrului Național, la data programată și se desfășoară conform ordinii stabilite. Participanții au fost în număr de 25, alți 25 dându-și adeziunea prin procură. (Numele nu le mai dau, fiind iarăși cunoscute). Se cuvine menționat însă că evenimentul este oglindit pe larg de mai toate ziarele și revistele vremii și că în toate relatările se întâlnesc termenii **înființare, constituire, întemeiere**¹⁰. Din aceste dări de seamă, rețin aici un singur fapt lămuritor pentru subiectul abordat – demisia președintelui societății înființate în 1908. În versiunea "Voinței naționale": "D. Cincinat Pavelescu, fostul președinte al efemerei societăți constituite anul trecut, declară că aderă cu inima în noua societate, demițându-se din onoarea pe care de altfel nici n-a avut ocazia s-o facă să corespundă unei activități reale." Gestul nu poate avea altă motivare decât dorința poetului de a lăsa la latitudinea membrilor societății al cărei președinte fusese ales în 1908 să activeze mai departe în ea ori să se înscrie în cea nouă.

Afuit pe durata pregătirii adunării de constituire, cât și după aceasta, nimeni din comitetul fostei societăți și nici un membru de rând al ei nu a adus în presă acuzații de ilegalitate ori de imoralitate (de preluare ilicită a numelui și a statutelor). Ceea ce nu înseamnă că noua societate nu a fost o vreme ținta unor puternice atacuri. În stil de pamflet, a atacat-o Caion, membru al Societății Române de Literatură și Artă¹¹. Venind din partea compromisului detractor al lui Caragiale, atacul nu era de natură să pună în primejdie existența tinerei societăți. Și el nici nu a primit vreo ripostă. În schimb, alte atacuri au făcut ca, în intervalul septembrie 1909 – martie 1910, comitetul de conducere al SSR să se angajeze în dispute înverșunate. Prezentarea lor nu-și are locul aici, dar se cuvine spus că tocmai acțiunii acestui comitet, îndeosebi a grupului Mihail Sadoveanu, D. Anghel, St. O. Iosif și Il. Chendi (reunit și la revista "Cumpăna"), i se datorează faptul că noua societate nu a eșuat precum cea din 1908.

Concluzia, cred, se impune de la sine: Societatea Scriitorilor Români s-a înființat la 2 septembrie 1909 și primul ei președinte a fost Mihail Sadoveanu. Cealaltă societate, cu același nume, înființată la 28 aprilie 1908, este una dintre tentativele precedente eșuate, a cărei importanță, în fond, este mai mică decât cea a Societății Române de Literatură și Artă, ce a izbutit să se legalizeze și a avut o existență mai lungă.

Victor DURNEA

¹ București, Editura Eminescu, 1998, 118 p. Cele mai multe capitole au fost publicate înainte de 1989 în diverse reviste. Astfel, un documentar, intitulat *Societatea Scriitorilor Români* 75, apare în **România literară** din 21 aprilie 1983 (nr. 16, p. 12-13). Probabil că autorul, stins din viață în 1992, nu și-a mai revăzut lucrarea.

² București, Editura 100+1 Gramar, 2002, 154 p. Publicată, inițial, în **România literară** și în "Adevărul literar și artistic".

Cînd s-a înființat S.S.R.?

³ Lapsus calami? "Procesul verbal" e datat 28 aprilie 1909.

⁴ În "Proza", an I, nr. 2, p. 20.

⁵ "Răzeșul", an I, nr. 2, februarie 1926. A fost tipărit, în 1939, ca "extras revăzut și adăugit".

⁶ "Monitorul Oficial", 1911-1912, p. 1338.

⁷ "Monitorul Oficial", Dezbaterile Senatului, ședința din 20 ianuarie 1912, p. 529.

⁸ Sintagma figura pe ștampila societății.

⁹ *Fără critici*, în "Viața literară și artistică", an II, nr. 12, din 23 martie 1912.

¹⁰ "Noua revistă română", vol. VI, nr. 6, din 17 mai 1909, p. 91.

¹¹ La fel de drastic se va pronunța ceva mai târziu și I. Scurtu: "Se știe, anume, că astă toamnă [sic], o inițiativă foarte tinăra a izbutit să creeze numai aparențele unei societăți a oamenilor de litere. Ambițiuni pripite și nejustificate, jigniri mai mult ori mai puțin explicabile și alte asemenea mici păcate au provocat moartea timpurie a plăpîndei și subredei societăți. Astăzi, mulți nici nu mai știu dacă a murit, pentru că nu apucaseră să afle vestea nașterea sale destul de tainice..." ("Sămănătorul", an VIII, nr. 35, din 30 august 1909, p. 729.)

¹² Cel dintîi fusese ales în aprilie 1908, vicepreședinte, cel de-al doilea, bibliotecar.

¹³ Este vorba de Societatea Română de Literatură și Artă, înființată ceva mai înainte și recunoscută ca persoană morală în 1904. Cei doi s-au sfîit, din motive lesne de înțeles, să vorbească și despre eșecul recent.

¹⁴ "Dioscurii" făceau aluzie la N. Petrașcu, membru în "comitetul" Societății Române de Literatură și Artă sau "director" al ei.

¹⁵ În "Minerva", an I, nr. 206, din 12 iulie 1909, p. 1; reproduc în D. Anghel și St. O. Iosif, *Scrieri*, ediție îngrijită, studiu introductiv și comentarii de Ion Roman, vol. II, București, Ed. Minerva, 1982, p. 404-406.

¹⁶ An VI, nr. 775, din 17 iulie 1909, p. 1-2.

¹⁷ În "țara noastră", an III, nr. 30, din 26 iulie/8 august 1909, p. 237-238.

¹⁸ Numele acestora este în general cunoscut, motiv pentru care nu le reproduc aici.

¹⁹ Despre acestea, Emil Gârleanu spune în articolul citat că sînt cele din 1908 "cu mici modificări" și că "se datoresc, în întregime, nefericitului și neuitatului Il. Chendi", care "s-a călăuzit după cele ale Societății ungare *Petoff*". După Virgil Caraivan, statutele din 1908 au fost alcătuite de un grup din care nu făcea parte Chendi (care nici nu fusese admis în societate, întrucît era critic), modelul fiind statutele Societății Oamenilor de Litere din Franța, precum și cele ale Societății generale a artiștilor plastici din România, fondată în ianuarie 1908. Identitatea statutelor din 1908 și 1909 nu poate fi astăzi verificată, nemaexistînd nici un exemplar din cel dintîi. O dovadă a ei pare să fie însuși numele societății, care figurează în primele articole. Dar "preluarea" numelui SSR în 1909 poate să ateste și faptul că organizația cu acest nume nu mai exista în fapt. Este, de asemenea, foarte probabil ca "modificările mici" admise de Gârleanu și de Caraivan să fi fost ceva mai mari. Desigur, în mod relativ,

căci, în cele din urmă, statutele tuturor societăților scriitorice seamănă în multe puncte.

²⁰ Era în relații foarte bune cu ieșenii: fusese elevul lui G. Ibraileanu, iar mai târziu va fi "secretar" lui D. Anghel.

²¹ În "Minerva", an I, nr. 251, din 26 august 1909, p. 1.

²² În "Minerva", an I, numerele 252, 254, 256, 259, din 27 august – 3 septembrie 1909.

²³ Spicuiesc dintr-o scrisoare adresată de V. Savel lui G. Ibraileanu: "V-am trimis o invitație prin care vă rugam să-mi răspundeți la cîteva întrebări relativ la Societatea scriitorilor. Aceeași invitație am trimis-o și d-lui Stere și d-nei Sadoveanu (invitația a fost trimisă la vreo 20 de scriitori și profesori univ.) Cred că veți bine[voi] să-mi răspundeți și să stăruți și pe lîngă d. St. și d-na Sad. ca să răspundă. Aș fi foarte vexat dacă nu aș putea fi onorat cu răspunsurile dv, care ar avea o deosebită importanță. [...] Ar fi foarte bine să le pot avea înainte de 2 sept. cînd Anghel, Iosif, Sadoveanu vor să facă această societate." (*Scrisori Ibraileanu*, III, 384.) Criticul de la Iași fusese deja informat de M. Sadoveanu cu privire la inițiativă. Într-o epistolă trimisă la 16 august, de la Falticeni, prozatorul preciza felul și rosturile societății, într-o formă foarte apropiată de ceea ce va fi răspunsul său la anchetă, și adăuga, strecurînd în rugămintele tonuri cvsiimperative: "Te rog să aderezi și d-ta și să faci și pe Patrașcanu să adereze și pe cine vei mai crede de cuviință. Faceți să găsească la București, Bulevardul Academiei 3, în ziua de 2 septembrie, scrisorile dv. de aderare, care vor fi procuri pentru mine. În ziua aceea constituim legal societatea. Nu te da în lături." (*Idem*, I, p. 245.)

²⁴ N. Iorga, "Societatea scriitorilor români?", în "Neamul românesc", an IV, nr. 96, din 28 august 1909, p. 1529-1530.

²⁵ În "Dimineața", an VI, nr. 1516, 23 august 1909.

²⁶ În "Convorbiri critice", an III, nr. 7 și 8, din 25 august 1909, p. 571-572.

²⁷ În "Universul literar", an XXVI, nr. 36, din 31 august 1909, p. 2, reproduc și în "Universul", an XXVII, nr. 239, din 1 septembrie 1909, p. 1.

²⁸ În "Convorbiri literare", an XLIII, nr. 9 septembrie 1909, p. 1011-1014.

²⁹ În "Minerva", an I, nr. 263, 7 septembrie 1909, p. 4.

³⁰ D., *Constituirea societății scriitorilor români*, în "Minerva", an I, nr. 260, din 4 septembrie 1909, p. 1; Z., *Constituirea societății scriitorilor români*, în "Universul", an XXVI, nr. 242, din 4 septembrie 1909, p. 3; ***, *Societatea scriitorilor români*, în "Voința națională", an XXVI, nr. 7251, din 4 septembrie 1909; ***, *Societatea scriitorilor români*, în "Viitorul", an III, nr. 649, din 4 septembrie 1909, p. 2; ***, *Constituirea societății scriitorilor români*, în "Ordinea", an II, nr. 513, din 4 septembrie 1909, p. 2; Reporter, *Constituirea societății scriitorilor români*, în "Dimineața", an VI, nr. 1988, din 4 septembrie 1909, p. 1; I. Scurtu, *Societatea Scriitorilor Români*, "Sămănătorul", an VIII, nr. 37, din 13 septembrie 1909, p. 751-752. Scurte note au apărut și în "Viața românească", "Luceafărul" ș.a.

³¹ Liber, *Epiloguri: Oamenii de litere români*, în "Românul literar și politic", tom VIII, serie nouă, nr. 1, din 20 septembrie 1909, p. 6. Rețin, drept probă, un pasaj: "Noua societate alcătuită din tot felul de declasați: militari cari și-au parăsit cariera înlocuind vîrtraiul prin pana de gîscă; foști casieri de la cooperativele alcoolice din Ardeal, copişti de prefectură, paracliseri și foști rîndași pe la judecătoriile de pace, transformați în oameni de litere prin ironia lui Macedonski, prin năvingia lui Mihalache sau prin răutatea lui Iorga, s-au adunat și au luat numele unei societăți care există și este alcătuită din scriitori respectabili. Cu Hert, Kendich, Ivăciuk, Demetrius, este sigur că noua societate va desființa pe cea veche, în care întâlnim oameni respectabili ca A. D. Xenopol, Riria, N. Petrașcu, Pompiliu Eliade, Gr. Tocilescu etc."

calendar

25.06.1920 - s-a născut Bogdan Căuș (m. 2000)
25.06.1922 - s-a născut Ion Stan Arieșanu (m. 1945)
25.06.1988 - a murit Șerban Cioculescu (n. 1902)
25.06.1998 - a murit George Mihalache-Buzău (n. 1921)

26.06.1886 - a murit Alecu Leonard (n. 1804)
26.06.1904 - s-a născut Petre-Pandrea (m. 1968)
26.06.1925 - s-a născut Mira Preda
26.06.1925 - s-a născut Al. Simion
26.06.1927 - a murit Vasile Pârvan (n. 1882)
26.06.1936 - a murit Constantin Stere (n. 1865)
26.06.1940 - s-a născut Ion V. Strătescu

26.06.2001 - a murit Teofil Bălaj (n. 1937)

27.06.1840 - s-a născut Samson Bodnărescu (m. 1902)
27.06.1887 - s-a născut Emanoil Bucuța (m. 1946)
27.06.1968 - a murit Const. Ignătescu (n. 1887)
27.06.1976 - a murit Ion Dumitrescu (n. 1914)
27.06.1992 - a murit Corneliu Sturzu (n. 1935)

28.06.1919 - s-a născut Ion D. Sirbu (m. 1992)
28.06.1951 - s-a născut Virgil Mihaiu
28.06.2000 - a murit Andriana Fianu (n. 1928)

29.06.1819 - s-a născut Nicolae Bălcescu (m. 1852)
29.06.1837 - s-a născut P.P.Carp (m. 1919)
29.06.1913 - s-a născut Lola Stere Chiracu (m. 1984)
29.06.1922 - s-a născut Petre Gheorghe Bârlea

29.06.1922 - s-a născut Ioan Dăn

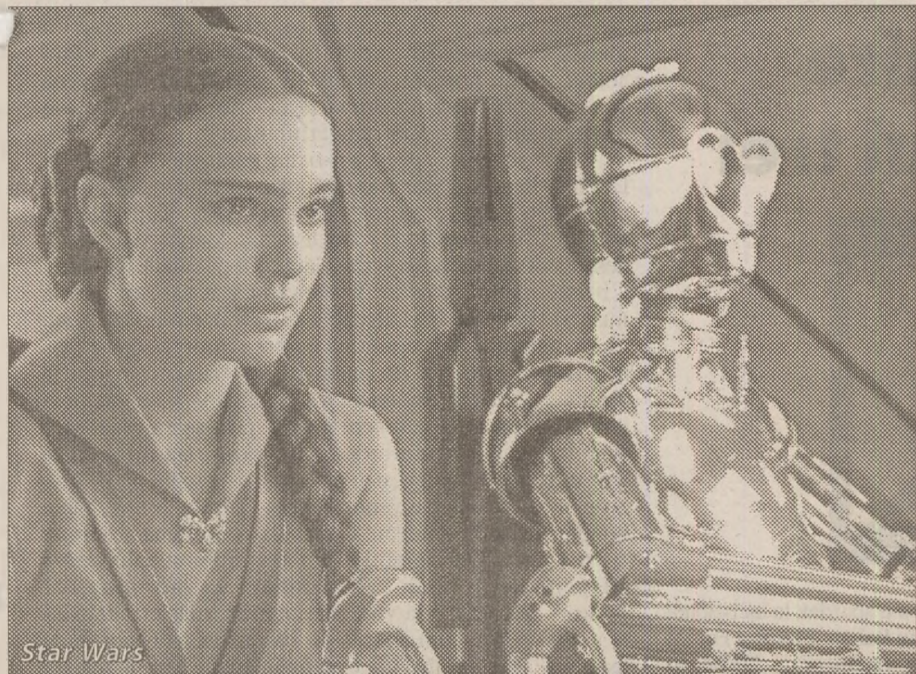
29.06.1991 - a murit Vasile Zamfir (n. 1932)

30.06.1945 - s-a născut Dorin Tudoran
30.06.1962 - a murit B. Jordan (n. 1903)
30.06.1981 - a murit Alexandru Grigore (n. 1941)
30.06.1994 - a murit Adrian Beldeanu (n. 1935)

1.07.1864 - s-a născut Iosif Blaga (m. 1937)
1.07.1917 - a murit Titu Maiorescu (n. 1840)
1.07.1921 - s-a născut Ion Mihăileanu
1.07.1925 - s-a născut Ion Maxim (m. 1980)
1.07.1929 - s-a născut Costache Olăreanu (m. 2000)
1.07.1941 - s-a născut Ion Pop
1.07.1951 - s-a născut Viorel Mihail
1.07.1972 - a murit Bazil Munteanu (n. 1897)

arte

Star Wars

Războiul lumilor

Pentru că e vară, programele s-au relaxat semnificativ și filmele au scăzut în greutate. Tocmai de aceea, și pentru că până acum am tot dedicat pagini unui singur lungmetraj, vă propun să tragem o fugă bachică și o ocheadă superficială asupra ofertei de pelicule de pe marile ecrane.

Ghidul autostopistului galactic e un film pe care îl așteptam demult. E accesibil și celor care nu sunt fani ai trilogiei de patru volume a lui Douglas Adams. Partea bună e că scenariul lungmetrajului e semnat tot de el și că regizorul Garth Jennings i-a respectat și litera, și spiritul. Inventivitatea acestui autor se materializează în obiecte: pușca punctului de vedere (cel lovit de „glonț” vede lucrurile din perspectiva trăgătorului) sau peștele Babel (care, odată inserat în ureche, îți permite să înțelegi orice limbă). Evident, peste consecințele descoperirii acestui traducător universal se trece rapid, în scenariu nementionându-se – ca în carte – că cele mai sângeroase războaie din istorie au fost începute din vina respectivului pește. Tempoul peliculei e alert, stimulat și de inserturile animate din bestesellerul intergalactic care dă titlul filmului. Mi-a părut însă rău de Stephen Fry, Hellen Mirren și Alan Rickman, actori excelenți care au o apariție exclusiv vocală. Atât de mult și-au dorit să participe la proiect...

Alejandro Amenabar atacă în forță subiectul eutanasiei în *Marea dinlăuntru* și reușește să fenteze latura politică a chestiunii axându-se pe personaj (interpretarea lui Bardem e deja un „highlight”, o bornă în evoluția filmului european). Ca și *Nu te mișca*, această peliculă se încadrează într-un gen de care am mai vorbit, neo-melodramatic, care îți ține plexul emoțional fără multe fasoane. Semnificativ mi se pare că acest regizor cu înclinații fantastice (*Ceilați*, *Deschide ochii* rebotezat *Vanilla Sky*) reușește să facă aici muncă de filigran minimalist, să comunice prin intermediul unor detalii minuscule și să creeze atmosferă din ele. Din supranaturalul care îl fascina atât pe Amenabar au rămas doar câteva secvențe onirice, în care regizorul utilizează expert steadicam. Doar ilustrarea sonoră cu arhi-folositul „Nessun dorma” strică puțin imaginile.

H.G. Wells a avut parte la naștere de niște ursitoare prost dispuse. Ultimele ecranizări (americane) ale prozei lui ricoșează din bară în bară, vezi *Mașina Timpului*, iar acum *Războiul Lumilor*. Poate e din cauza „upgradării” protagoniștilor, care nu au nimic în comun cu cei originali cărora le cam lipsea stoffa de eroi. Filmul cu Tom Cruise nu se mulțumește să strice doar personajul, ci și inamicul, stereotipizându-l în *extremis*: extraterestrii sunt răi, le-a luat mult timp să planifice invadarea Terrei (nu se știe de ce), și, când ea s-a produs, au observat cu stupeoare că strategia de-acasă nu se potrivește cu cea din târg și că aceasta e oricum incompetentă. Ironia e că marșienii (tripozi) și-au păstrat aspectul original: ei corespund ilustrațiilor originale din romanul lui Wells și mașinilor descrise în 1938 de Orson Welles. Dar nici asta nu ajută,

pentru că filmul e foarte inegal din punct de vedere vizual, ca să încerc o formulare forțată: tripoziții țin de o lume, iar efectele speciale reușite, de alta.

În ceea ce privește *Star Wars* încep să cred că va exista întotdeauna o prăpastie între criticii de film și fani. Primii au recunoscut că ultimul din noua serie, *Războiul Sith*, e mai bun decât precedentele. Atât și nimic mai mult, remarcând în rest că e totuși prost. Fanii s-au extaziat în schimb. Sigur că din punct de vedere al efectelor speciale filmul „te prinde”. Dar, dacă te uiți la prestația actorilor, ei participă la această peliculă doar nominal. *Războiul Sith* are la activ și câteva nume mari, dar irosește talentul thespian pe care îl are la dispoziție. Bine, nici actorii, buni altminteri ca Natalie Portman sau Samuel L. Jackson, nu se dau peste cap să joace, dar îi înțelegi:

Alexandra Olivetto

CRONICA FILMULUI

Cursa de pe circuitul cinema

replicile sunt atât de fade că nici Laurence Olivier nu le-ar fi putut conferi realism. Atunci când depășesc statutul de platitudine, cad în absurd ca în cazul următoarei discuții dintre cavalerul Jedi interpretat de Samuel L. Jackson și lordul Sith, alias cancelarul Palpatine. Primul afirmă „Cancelare, sunteți arestat”, la care i se dă o replică interogativă: „Mă ameninți?”. Nici nu mai citez în totalitate dialogurile geniale din timpul duelului final, de genul „Te iubeam ca un frate”, „Ba eu te urăsc”.

Thriller politic, Sydney Pollack, Sean Penn și Nicole Kidman. Din start, patru motive care te fac să crezi că filmul *Traducătoarea* o să fie într-adevăr o vizionare plăcută. Ei, nu e, pentru simplul motiv că trama e tarată de ilogică, iar personajele sunt la fel de plauzibile ca Moș Craciun. Agențiile de spionaj americane arată ca și „conjurația imbecililor”. S-a făcut mult tam-tam pe baza faptului că acesta e prima peliculă filmată în interiorul clădirii ONU, dar mie altceva mi se pare interesant: apariția limbii Ku, limbă inventată numai pentru acest film. Iar realismul lingvistic merge până acolo unde Kidman nu vorbește engleză normal, ci cu accent Ku! Nu mai vorbesc de condescendența arătată Africii și de clișeele aferente. Replicile sunt inepte, iar modul de filmare nu are absolut nimic original: trebuie să mă fac ecoul unui critic britanic care observa că Pollack introduce în film cea mai des utilizată imagine cu puțință: cea cu New Yorkul și cu acoperișurile lui filmate de sus.

Să revenim la filmele ceva mai răsărite, pentru că ultimul a fost suficient de penibil ca să îi dărâme reputația lui Pollack. În schimb, un regizor care a avut mai mult de-a face cu televiziunea decât cu marele ecran ca Bill Condon livrează un film bun: *Kinsey*. Regizorul e conformist în sensul că se integrează în trendul predominant al biografiilor (care au invadat Oscarurile). Dar, dincolo de asta, filmul te confruntă cu un amestec bizar de tragic și umor brutal. „De-abia îmi văd soțul de când s-a apucat de sex” e una dintre numeroasele replici savuroase ale peliculei, care beneficiază și de serviciile umorului de situație – vezi scena când, pe fondul unei mese în familie, fostul zoolog le explică fetelor sale cum să își piardă virginitatea. Condon vine cu un artificiu pentru a spune povestea: Kinsey răspunzând la chestionarul pe care el însuși l-a folosit pentru interviuarea a 18.000 de americani. Obsesia metodologică a personajului intră sub microscopul regizorului, iar ce reiese e un paradox: Kinsey abordează sexul cu curaj, doar e cuantificabil, ceea ce evită și îl face timid este dragostea, pentru care nu prea are unități de măsură. De remarcat monologul final al lui Lynn Redgrave.

Din SUA înapoi în Europa cu *Fereastra din față*. O melodramă italiană care începe ca un Hitchcock – nu va spuneam că e o modă? – regizată de un turc, Ferzan Ozpetek. Scenariul nu e lipsit de originalitate: o căsnicie pe sponci, un vecin voyeuristic, și, știm bine, voyeurismul e o boală care se ia ușor în lumea filmului, un bătrân amnezic care se dovedește un supraviețuitor al lagărelor din Al Doilea Război Mondial, o pasiune culinară, două relații, una în trecut, uitată, alta în prezent, prima stimulând-o pe a doua. Partea interesantă e că cea mai incitantă relație din film nu e cea dintre femeie și sot/amant, ci dintre ea și bătrânul amnezic. Regizorul (care e și scenarist) reușește să schimbe tonul vizual al filmului de câteva ori, pentru a puncta nepotrivirea dintre dorință și realitate.

a r t e

Întâlnire de gradul trei

retrospective etc.), sâmbătă 4 iunie s-a acordat, la încheierea avanpremierii Festivalului Filmului Italian, Premiul Fellini 2005 pentru excelență artistică, în Italia un Nobel al cinematografiei. Juriul (nume de referință ale cinematografiei italiene, precum Mario Monicelli, Suso Cecchi D'Amico, Tonino Guerra, Ennio Morricone, Giuseppe Rotunno, Vittorio De Seta), a acordat în unanimitate importanta distincție regizorului suedez Ingmar Bergman. În Laudatio, se afirmă: "Creația lui Ingmar Bergman este o continuă invenție, o surpriză fără timp, un mod întotdeauna nou de a povesti o istorie inedită și originală. Filmele sale sunt copii propriului pământ și ai propriei culturi. De aceea știu să devină metafore universale".

Vârsta înaintată (în curând 87 de ani), dar mai ales izolarea pe care marele regizor și-a impus-o de mai multă vreme pe Insula Faro, l-au împiedicat să se deplaseze la Roma; Bergman a delegat-o aici pe Liv Ullmann, fosta sa soție, interpreta unor filme inconfundabile, în același timp ambasadoare UNICEF, regizoare și autoare de cărți. La ceremonie, onorată de prezența E. S. Ambasadorul Suediei la Roma, Liv Ullmann a adus cu ea lumina calmă a Nordului. Părul, blond cenușiu, ochii luminoși, hainele de culoarea nisipului... Ovaționată la intrare, ea a declarat:

"M-am întrebat, de mai multe ori, de ce am fost eu aleasă să-l reprezint pe Bergman. Am fost în viață colegi, iubiți, prieteni, părinți. El este un geniu, eu ceea ce sunt. O dată l-am întrebat, Mi-a răspuns: «Liv, n-ai înțeles nimic. Tu ești Stradivariul meu»".

"Pe Insula Faro, pe care n-o mai părăsește, a continuat Liv Ullmann, Ingmar Bergman trăiește într-o solitudine populată de cei ce au fost și nu mai sunt. Toți sunt vii pentru el, și cei ce trăiesc, și cei dispăruți. Merg pe bicicletă, descoperă mereu locuri și părți launtrice pe care le ignorase. Citește mult, vrea să înțeleagă care este originea muzicii, fiindcă ar dori să realizeze un film cu acest subiect. Pe planeta noastră, condusă de prea mulți oameni fără minte și populată de prea multă cruzime, poezia absolută a muzicii este un adevărat miracol. I-am telefonat ieri. Mi l-am imaginat acolo, singur, în seara rece. M-a întrebat dacă-mi aminteam de călătoria noastră la Roma, acum 39 de ani, de Paști, spre a-l întâlni pe Fellini. S-au înțeles imediat. Eu eram o umbră între ei. S-au plimbat noaptea pe străzi, râdeau. Gesticulau veseli, ca și cum ar fi vrut să prindă inefabilul din aer, aidoma balerinelor suspendate în zbor. "Am început să văd lumea ca Fellini" spunea. "Am vrut atât de mult, măcar o dată, să realizez un film cum îl făcea el, dar nu mă simt capabil de așa ceva". Este cel mai mare compliment pe care un regizor poate să-l facă altui regizor".

Într-o scrisoare plină de afecțiune trimisă în 1979, Bergman îi scria lui Fellini: "Dragă Federico, Am fost atât de bucuros să am vești de la tine, după toți acești ani, deși tu nu ai fost niciodată departe. Acum câteva zile am văzut *Amarcord*, pentru a șaptea oară. Cred că este unul din cele mai minunate filme realizate vreodată". Cei doi mari regizori aveau un proiect comun, un film în trei episoade despre dragoste, la care urma să participe și Kurosawa, nerealizat însă.

Antonioni, Bergman, Fellini...

În decursul unei singure zile am avut bucuria să îl vad pe Antonioni privindu-se în oglinda sinelui, să ascult "vociile" lui Bergman, rostite de muza sa, să simt spiritul lui Fellini coborât printre noi. Și mi i-am închipuit pentru o clipă pe toți trei, muritori și nemuritori, oprindu-se pe Via Veneto, loc emblematic al atâtor filme ale lui Federico, să scruteze scena lumii de azi...

Mugur POPOVICI

Ghitara și cultura spaniolă

S-au împlinit patru secole de la nașterea, de la prima publicare, a acestei fabuloase creații a geniului spaniol care este *Don Quijote de la Mancha*. Este perioada în care fermentul creației germină în întreaga Europă. În același prim deceniu al secolului, în Italia, rodea geniul operei, al dramei muzicale, iar personalitatea lui Claudio Monteverdi, spre exemplu, avea să ofere lumii marea sa capodoperă care este *Orfeo*. Ambele s-au născut sub semnul permanenței acestui simbol al comunicării musical poetice, comunicare veche de când lumea, și pe care o înlesnește acest instrument aparent modest, simplu, care este lăută, de asemenea specia acesteia ghitara. Un instrument atât de popular în spațiul vest-european al timpului. Lumea lui Cervantes, a mijlocului de secol XVI, a începutului de secol XVII, de asemenea armoniile care sprijineau monodia acompaniată în lumea operei, lume ce se naște în zorii aceluiași secol XVII, sunt aglomerate de sonorități, de armonii pe care le regăsim în întreaga Europă centrală, inclusiv în zonele răsăritene, în principatul Transilvaniei; printre alții grație acestui mare spirit călător al muzicii care a fost brașoveanul Valentin Gref Bakfarc, celebru în epocă în anii tinereții lui Cervantes.

Nici că se putea imagina o mai potrivită sărbătorire la noi a celui de al patrulea Centenar Cervantes – Don Quijote, decât apropierea de acest simbol al spiritului hispanic care este ghitara. Comemorând patru secole de la intrarea în lume a acestei fabuloase epopei cavalești care este *Don Quijote de la Mancha*, se argumentează în egală măsură personalitatea unei culturi; de ființa acesteia spiritul însuși al ghitarei – element al comunicării sensibile muzical poetice – este imposibil de separat.

Impresia unei exemplare adresări muzicale artistice o lasă audierea acestui tânăr maestru care este ghtaristul

spaniol Jose Maria Gallardo del Ray. E o impresie determinată în două paliere, anume acela al tradiției mari a ghitarei spaniole drept o cultură multiseclară de pregnantă personalitate – pe de-o parte – și – pe de alta – impactul de ordin artistic, impact datorat unei individualități artistice de sobră, de autentică comunicare. Gallardo del Ray aparține acestei tradiții seculare marcând cu demnitate profesională, în egală măsură, momentul actual. Mai mult decât performanța instrumentală în sine, mai mult decât performanța muzicală, este de observat prefașanța în planul culturii.

Susținut la Ateneul Român și organizat cu concursul Institutului "Cervantes" din București, recitalul oferit de Gallardo del Ray a fost structurat în două secțiuni distincte dintre care prima, consistentă, a fost dedicată creației spaniole a Renașterii; este o creație puternic marcată de cele două genuri caracteristice care sunt "Diferencias", variațiuni improvizate și scrise pe teme de cântece de

largă circulație în epocă, în egală măsură în mediul burghez, în cel țărănesc, și – de asemenea – genul dansului; popularele pavana și gallarda, cuplaj de dansuri precursore ale celebrelor suite, succesiuni de mișcări dansante, invadează, literalmente, viața publică în secolul al XVI-lea, marele secol al Renașterii spaniole, de la Luys de Narváez, Diego Pisador, Enríques Valderrábano, Alonso Mudarra și până în secolul următor, secolul marilor așezări în planul culturii europene, moment ilustru reprezentat în muzica spaniolă de Gaspar Sanz, spre exemplu.

O muzicalitate clar formulată, o claritate a tonului, o fină coloristică timbrală ce argumentează departajarea netă a planurilor și, mai ales, susținerea interioară vie, permanent logică, de o dinamică echilibrată; ...totul desemnează în cazul lui Gallardo del Ray o personalitate artistică puternică, anume personalitatea unui muzician virtuoz de aleasă clasă. Se poate vorbi și în acest caz de un profesionalism de largă extensie, aspect ce atinge esența însăși a profesionalismului în domeniul muzicii, anume creația de specific ghtaristic; este prezentă prin lucrări din zona suitei de dansuri, gen ce continuă în zilele noastre; continuă cu aceleași pitorești momente prilejuite de ritmurile marcate în mișcare de bolero, de jota, de fandango, mișcări între care se înserează o seducătoare "romance". La cererea insistență a publicului, Gallardo del Ray ne-a oferit pitorescul *Dans al morarului*, transcripție personală a mișcării cu același titlu din baletul *Tricornul* de Manuel de Falla.

În mod cert, într-o perioadă în care mișcarea ghtaristică cunoaște la noi o evidentă dinamizare, prezența în viața noastră de concert a unui muzician de asemenea calibru se constituie, indubitabil, într-un moment de exemplară referință.

Dumitru AVAKIAN

a r t e

Cine este Paula Ribariu? Cum reușește ea să transforme o ființă delicată și sfioasă, o persoană timidă și de o civilitate rar întâlnită, într-un luptător neînfricat și într-un model de rigoare morală și de solidaritate profesională, cum reușește să adune în jurul ei oameni atât de diferiți și de unde îi vine energia de a lupta cu impostura și cu veleitarismul, iată câteva întrebări de al căror răspuns poate depinde însăși diagnosticarea disfuncțiilor vieții noastre publice de astăzi și chiar primul pas către tratament. Obstinația de a scoate o publicație în zece exemplare, analiza unor probleme grave care viciază timpul în care trăim, identificarea subtilă a oazelor de normalitate în deșertul unor imense confuzii, intră, prin însăși circulația lor extrem de restrânsă, de-a dreptul confidențială, mai degrabă într-o zonă a magiei decât într-una pragmatică și devine, pe nesimțite, nu un act punitiv, ci unul exorcizator. În contextul luptei pe care Paula Ribariu, acest David transparent și fragil, a angajat-o cu Muzeul Național de Artă Contemporană, cu acest Goliat înfatuat, semidot și dogmatic, întrebarea de la început este pe deplin legitimă. Textul care urmează, comentariu mai vechi la o expoziție a Paulei Ribariu, încearcă să readucă în discuție o prezență artistică remarcabilă și o conștiință profesională pe măsură. Așadar: cine este Paula Ribariu?

Pavel Șușară

CRONICA PLASTICĂ

Cine este Paula Ribariu

decenii, așa cum a fost ea oferită prin expozițiile semnificative din acest interval.

Față de momentele sale anterioare, pictura din ultimii ani a Paulei Ribariu a suferit câteva importante modificări, înăuntrul evidentei sale continuități stilistice. Prima dintre ele este una materială, de ordin mecanic, și ea se referă la o mult mai decisă evoluție spre **obiect**. Dacă tridimensionalul se rezuma, într-o perioadă ceva mai veche, la câteva **altare**, un fel de prisme verticale cu o geometrie amintind de perspectiva inversă din pictura bizantină, care erau folosite, însă, în continuare, ca suport pentru compoziții bidimensionale, mai recent el capătă o cu totul altă pondere. Ba s-ar putea spune chiar că accentul se deplasează fără echivoc de pe bidimensional pe tridimensional, în condițiile în care ideea de tridimensional acoperă un alt conținut. În timp ce altarele aveau, pe lângă funcția imediată de suport, și un rost ambiental într-un sens mai larg, într-o etapă ulterioară tridimensionalul este înțeles într-o cu totul altă perspectivă. El este abia în al doilea rând o problemă de spațiu, pentru că mai întâi este o provocare de ordin moral și o interogație de natură simbolică. Altarele se metamorfozează din punct de vedere formal, își părăsesc rigorile geometrice abstracte și devin siluete umane, figuri hieratice, personaje împietrite într-o frontalitate ce amintește de reprezentările egiptene. Dar poate că această antropomorfizare în spațiu nu este atât o modificare a unor forme tridimensionale deja preexistente, cât o materializare a iluziei bidimensionale, o întrupare a semnului care altădată funcționa doar în convenția tabloului. Civilizația bizară (și pierdută), pe

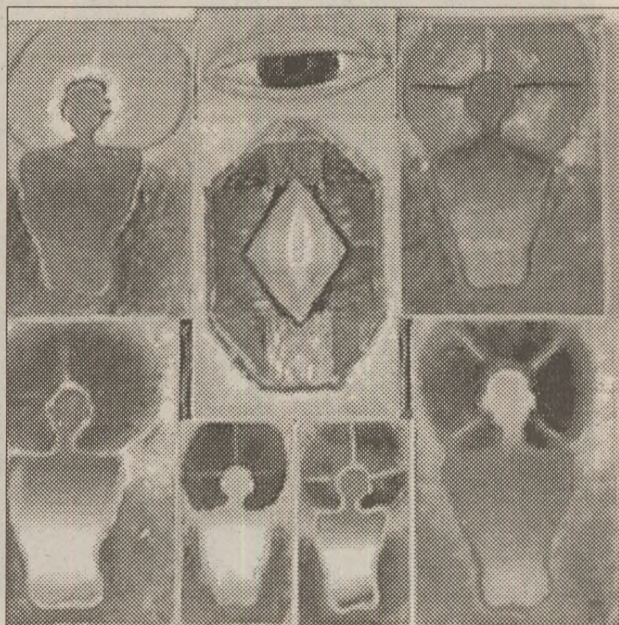
care Paula Ribariu o invocă permanent prin citate plastice, prin fragmente de imagini recuperate, prin aluzii ceremoniale și printr-o cromatică în care tonul viu, lumina și apăsarea nocturnă comunicau până la contopire, este acum redimensionată prin punerea ei în relație directă cu efigia unei umanități la fel de ciudate. Ceea ce până nu demult era doar memorie și ipoteză, devine acum un fel de certitudine glacială. Reperle umane ale Paulei Ribariu, acele structuri împietrite într-o fizionomie vagă, sugerează, cu o imensă putere a expresiei, tipul generic al arhaicității, al întemeietorului, al omului primordial. Sînt absorbite aici nenumărate istorii și geografii, coduri culturale și niveluri simbolice. Egiptul și Bizanțul, lumea precolumbiană și straturi etnografice nedeterminate și nelocalizabile se întîlnesc și fuzionează într-o tipologie unică, într-un chip generic foarte apropiat de neantul măștii. Inventarul acestei absolute arhaicități, fără definiție și fără identitate, este și el unul greu de citit într-un cod anume. Un amestec de funerar și de ludic, de mumie carbonizată și de păpușă cioplită cu o bucurie gratuită, sfîrșește prin a delimita un spațiu magic, cu nenumărate compartimente obscure, în care neoliticul, arta sepulcrală și ornamentica pastorală și agrariană fuzionează iarăși într-o unitate misterioasă. Privită astfel, arta Paulei Ribariu este o artă a memoriei, o formă de resuscitare sau, poate, numai de preservare, a unui timp mitic, ieșit din circuitul istoriei. Formele lui, sustrate și ele oricărei funcții previzibile, nu par a avea decât un singur sens: acela de a media între om și univers, de a celebra frumusețea creației sau de a sancționa dezordinile și erorile acesteia.

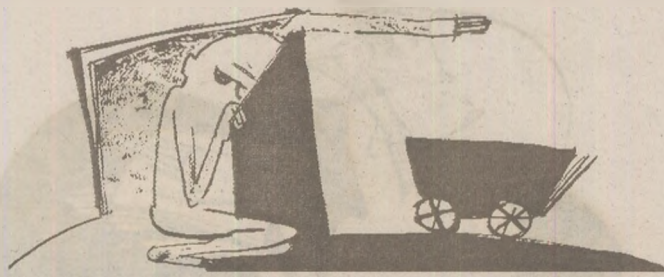
Însă la fel de bine, și cu o îndreptățire egală, pictura Paulei Ribariu poate fi un proiect, o formă de a anticipa o existență exemplară, sustrasă accidentalului și derizoriului. Artista pare a fi găsit un numitor comun al existenței în spațiu și în timp, un set de forme exemplare și de valori incontestabile pe care le propune apoi ca sistem de referință pentru o lume ipotetică. Umanitatea ei aspiră la o reintegrare în sacru, visează obiecte încărcate de sensuri, acte rituale și desfășurări ceremoniale. Însă această lume nu este numai una a faptelor senzoriale, nici doar a angajamentelor morale, oricâtă încărcătură spirituală ar avea lucrările în subtext, ci și o lume a codurilor lingvistice și a Textului ca echivalent al Creației. Paula Ribariu construiește prin imagine dar, în aceeași măsură, construiește prin cuvinte. Lumea se naște pe măsură ce este formulată, iar expresia, odată eliberată, se ordonează de la sine în adevărate arhitecturi. Dintr-un univers al arhetipurilor, al începuturilor mitice, această pictură tinde să devină un model ideal nelocalizat încă și aparținând unui viitor continuu. Prezentul acestei forme de existență cu totul speciale, disputată în aceeași măsură de memorie și de visul proiectiv, este unul tentacular: discursul și logica formelor, provocările optice nemijlocite, trăirea estetică la temperatură înaltă. În afara acestor elemente, în afara coerenței lor exterioare și a coeziunii lor interioare, n-ar exista nimic: nici trecut, nici viitor și nici măcar fabulație critică. ■

Prima întrebare care se naște în fața picturii Paulei Ribariu este dacă această pictură încearcă să rememoreze trecutul sau intră mai degrabă în zona anticipației, dacă este un sondaj al originilor ori o provocare a viitorului? Pentru că oricâtă detașare estetică ne-ar însoți privirea și oricât scepticism ne-ar clătina permanent conștiința receptării, un lucru este sigur: un asemenea discurs obligă la reconsiderarea mesajului, la efortul de a pătrunde sensul, la transgresarea limbajului ca realitate în sine și la readucerea lui la condiția de vehicul, de purtător al unei informații de dincolo de propria sa existență. Este lipsit, la urma urmei, de orice importanță dacă artistul își articulează conștient și voluntar narațiunea sau el este doar agentul pasiv, factorul mediumnic al unei înțelepciuni care, din cînd în cînd, îl fecundează și îi organizează tacit formele de comunicare, dacă este stăpînul deplin și lucid al lumii pe care tocmai o dezvăluie sau, dimpotrivă, este un simplu locuitor al acesteia, fatalmente integrat într-un mecanism infailibil. Variantele de răspuns le oferă însăși evoluția picturii Paulei Ribariu din ultimile două

Lucrări de Paula Ribariu

meridiane

În istoria literaturii polone, Bruno Schulz e o personalitate mai mult decât interesantă a avangardei dintre cele două războaie. Abia consemnat în puține rânduri în unele lucrări de sinteză poate, pe de o parte, pentru că n-a publicat decât două volume de proză: *Prăvăliile de scorțișoară* (*Sklepy cyrmonowe*, 1934) și *Sanatoriul timpului* (*Sanatorium pod klepsydrą*, 1937), iar pe de alta, întrucât caracterele distinctivă ale literaturii pe care a cultivat-o nu prezentau interes și din cauza restricțiilor ideologice de după al Doilea Război, scrierile lui au resuscitat în deceniile din urmă un interes sporit, articolele și studiile despre el, ca și despre alți creatori de factură apropiată, crescând relativ repede în volume consistente. Istoricii literari polonezi și străini au scos în evidență și au demonstrat cu argumente convingătoare polimorfismul lui Schulz, subliniat sugestiv și de N. Manolescu în prefața care însoțește versiunea românească apărută recent la Editura Polirom, sub semnătura polonistului Ion Petrică; prima ediție cu același titlu generic, *Manechinele*, s-a tipărit în 1976. Polimorfism în care s-ar putea recunoaște, parțial sau împletite cu alte surse, ori aproape în întregime, nu puține idei care au contribuit substanțial la dezvoltarea modernismului și chiar a postmodernismului zilelor noastre.

Născut la 12 iunie 1892, într-un orașel acum în Ucraina subcarpatică, Drohobycz, așezat pitoresc pe un afluent al Nistrului, Tyśmienica, Bruno Schulz începe să scrie de timpuriu dar, speriat de asprimea recenzenților, va debuta relativ târziu și doar la îndemnul insistente ale scriitoarei Zofia Nałkowska. Intuindu-i originalitatea talentului, ea îl ajută să-și învingă timiditatea proverbială și să-și încredințeze tiparului primele proze: în 1934, *Prăvăliile de scorțișoară*, urmate la numai câțiva ani, în 1937, de *Sanatoriul timpului*. Cu tot succesul reputat în lumea literară, prozele acestea vor fi și ultimele, din cauza morții premature, survenite în 1942, când este împușcat de un soldat german în timpul ocupației, tocmai când se pregătea să plece la Varșovia. Excepționând, așadar, anii studiilor superioare de pictură și arhitectură neîncheiate și câteva călătorii nu prea depărtate, Bruno Schulz își va

petrece întreaga viață în atmosfera lănced-moleșitoare din târgul provincial, unde venise pe lume, îndeplinindu-și cu conștiinciozitate îndatoririle de profesor de desen și lucru manual la o școală medie din Drohobycz. Departe de efervescența spirituală din marile aglomerări urbane, este aproape exclus ca, pe atunci, să se fi gândit că cele două plachete de proză aveau să-l impună în curând drept unul dintre reprezentanții reputați ai avangardei poloneze interbelice, în același timp, precursor al modernismului contemporan. Afirmția este confirmată de W. Gombrowicz în *Jurnalul* său: „Situată în fruntea orientărilor avangardiste – susținea fără ezitare autorul *Cununii*, – triada noastră reprezenta șansa literaturii polone în aria universală: Witkiewicz, un nebun disperat – afirmarea premeditată a nebuniilor artei pure; Schulz, un nebun sacrificat – rătăcirea în meandrele formalizării, iar eu, un nebun răzvrătit – intenția de a răzbate prin formă la sinele-mi autentic și la realitate”.

Asemenea concepte estetice, interferente sau comune, care se întâlnesc în câmpul mai amplu al experimentului artistic, i-au apropiat într-o solidaritate de idei și atelier ori de câte ori au avut prilejul să-și aplece reciproc evaziunile metafizice din realitatea *de facto* în cea de ficțiune a operei, evaziuni criticate fără menajamente și partizan de ceilalți confrăți. De altminteri, controversale adesea au vehemente denigratoare, câteodată chiar scandalul *sui generis*, în legătură cu o scriere mai puțin ortodoxă a unuia dintre cei trei „magi” ai avangardei din Polonia interbelică, nu s-au încheiat nici acum, nu puține semne de întrebare, insuficient lămurite, păstrându-și actualitatea și așteptându-și decriptarea din partea specialiștilor.

În acest sens, despre Schulz nu se poate spune că s-a scris prea mult sau prea puțin, atâtea vreme cât opiniile exegeților îl așază pe poziții ireconciliabile, fiecare pledând cu argumente aparent convingătoare că dreptatea se află de partea lui. Dacă unii critici, întemeiați pe singularitatea operei fără antecesor și fără urmași imediați, rămân la mai puțin operante formule mai generale: T. Breza („copil găsit”), B. Lewitówna („fenomen neobișnuit”), J. Ficowski („expresie unică”) ș.a., alții, în schimb, îl apropie precumpănitor, spre a-l defini astfel, de ceilalți scriitori: - E. Orzeszkowa, de Witkacy, J. Kryszyanowski, N. Manolescu de Kafka -, sau de unele direcții literare: P. Kuncewicz, J. Speina (suprarealismul lui A. Breton și L. Aragon), J. Kryszyanowski („arta pură” a lui Witkacy), St. Jaworski (psihanaliza). Sunt, însă, și unii interpreți care-i lipesc cam exclusivist câte o locuțiune evidențiind un aspect anume: „raiul copilariei” (d. Cieślowski), „atemporalitatea” (E. Krasowska), „iederă pe ruine” (W. Pietrzak), „metafora dezvoltată în imagine” (M. Chmielowiec, P. Szymański, J. Ficowski), „omul mecanomorf” (N. Manolescu). Mai puțin, fără îndoială, sunt istoricii literari care ambiționează cuprinderi mai ample, încheindu-și expunerile analitice cu concluzii sintetice: J. Kryszyanowski (portret), A. Sandauer (fragmente ale unei autobiografii fantastice), St. Jaworski (medalion), J. Speina (roman experimental inimitabil, fantastic, imagine labirintică, interpretarea subiectiv-mitologică a lumii copilariei), B. Mamon (lumea descrisă prin senzații, impresii și fiori) etc. Se înțelege că toate aceste lucrări ilustrative și multe altele își găsesc acoperiri temeinice în materia reală, în elementele concrete, și metafizică în ansamblu a prozei lui Br. Schulz, demonstrându-i în acest fel, direct și mijlocit, complexitatea și valoarea, într-un cuvânt, durabilitatea în timp, cu tot caracterul ei accentuat experimental.

Pentru a sublinia specificitatea scriiturii schulziene, se vădesc necesare, fie și numai exemplificativ, măcar câteva dintre preceptele teoretice, așa cum le-a formulat scriitorul însuși în volumul *Manechinele*. Asamblate într-un întreg *sui generis*, cu oricâte fragilități de construcție, ele trimit adesea nu numai asociativ, ci și genetic la principii din poeticile modernismului contemporan. Mai sintetic sau mai descriptiv, în raport și de auditoriu, tatal, personaj prezent în aproape toate excursurile narative, își expune doctrina „eretică” îndeosebi în *Tratatul despre manechine*, tonurile parodice, grotesc-comice, alternând cu cele aparent serioase, toate exprimând sensurile profunde ale unei metafore. Pregătindu-le în cel dintâi prin explicitarea relației conținut-formă și a creației-evaziune dintr-un plectis paralizant, naratorul își începe propriu-zis prelegerile relatând *ex abrupto* susținerile tatălui despre creatorul-

Bruno Schulz, precursorul

Autoportret

spirit, materie și creație. Respingând categoric monopolul Demiurgului asupra creației, acordă tuturor spiritelor acest privilegiu și implicit dreptul de a fi demiurgi. Întrucât fertilitatea, forța vitală și capacitatea de seducție ale materiei sunt nelimitate. Pulsând de posibilități nesfârșite, ea așteaptă stimulul spiritului pentru a trece dintr-o formă în alta, ademenind cu nenumărate rezultate ale delirului ei orb. Atenție, însă: pasivă, senzual-receptivă, de o plasticitate feminină și disponibilă față de toți stimulii, ea reprezintă un teritoriu în afara legii, deschis șarlataniei și diletantismului, abuzurilor și manipularii Demiurgului. Existența inofensivă în cosmos, oricine poate s-o modeleze cum vrea. Cu toate că orice organizare a materiei este efemeră și inconsistentă, lesne de descompus și de redus la forme inițiale. Nu există materie moartă, ci doar necunoscută. Criticând teroarea perfecțiunii descurajante a Demiurgului, tatăl clama, chipurile, modest: „Nu avem ambiția sa-L concurăm. Vrem să fim creatori în sfera noastră inferioară, vrem creația pentru noi, tindem spre voluptatea creației, vrem, într-un cuvânt, să fim creatori”. Nu pretind perenitatea, mulțumindu-se cu provizoratul și efemeritatea unei singure forme. Altminteri spus, omul-manechin.

Și continuarea „lecției” este cu adevărat surprinzătoare. Omul-manechin nu trebuie tratat cu ușurință, căci materia nu cunoaște gluma, este de o gravitate tragică. Rezultatul oricărei intervenții asupra ei se contopește cu ea imediat, identificându-se cu destinul. Suferința ferecată într-o formă impusă arbitrar materiei inconștiente, în fond, o parodie, este totală, chinuind-o veșnic, stăpânind-o despot și transformând-o într-o însușire intrinsecă a obiectului, fără antecedente și fără posteritate, transferată într-o trăire psihică. Acest tip de falsitate comică nu poate fi suportată, ci numai ignorată. De aci frecvențele avertismente ale autorului în această privință. Tirania formei asupra materiei violente de Demiurg, care provoacă râsul prin aparența ei, este sadică și abuzivă, exprimând protestul pasiv, și cu atât mai dureros în neputința lui, împotriva grimaselor comice care le-au fost impuse prin simpla

meridiane

Bruno Schultz

Vedere din Drohobycz

numire abuzivă ca atare.

Din fermentația explozivă a materiei provine, la a doua mână parcă, și un fel de *generatio aequivoca*, constituită din ființe semiorganice, pseudovegetație și pseudofaună, aparent asemănătoare cu făpturile vii. În fapt, sunt viețuitoare amorfe, fără structuri interne, rod al tendinței imitative a materiei a cărei memorie reproduce forme cunoscute anterior. Fiindcă morfologia materiei este limitată și unele exemplare se repetă la diferite niveluri ale existenței. Este procesul care întemeiază și apariția omului mecanomorf. O simulare a materiei care se ascunde sub aparențele înșelătoare ale vieții. Existențe de o clipă și imperfecte, născute de spirite-demiurgi ca replici la perfecțiunea celor create de Demiurgul-divinitate. Tatăl, mort demult, se metamorfozează în acest mod în pasăre gânditoare și crab, ambele ipostaze-imitații parțiale care dispar fără urmă în neantul materiei în continuă mișcare și modificare de forme. Presupunând, însă, totodată, posibilitatea reapariției în virtutea aceluiași principiu într-un moment cu totul imprezvizibil și într-o formă tot atât de imprecisă.

Celelalte texte, cuprinse în volumul intitulat generic *Manechinele*, extind ilustrările nu numai aparent narative asupra spațiului și timpului care găzduiesc și asistă generativ aceleași procedee de mitologizare a unei realități aparținând primei vârste a naratorului. Realitate percepută precumpănitor senzorial, asemenea unei lumi de senzații, impresii și halucinații într-o poetică a visului-visare, interferează armonios, câteodată și contrapunctic, asprimile ambianței palpabile cu digresiunile lejere ale închipuirii. Avem doar de-a face, cum s-a mai spus, cu o „autobiografie fantastică”.

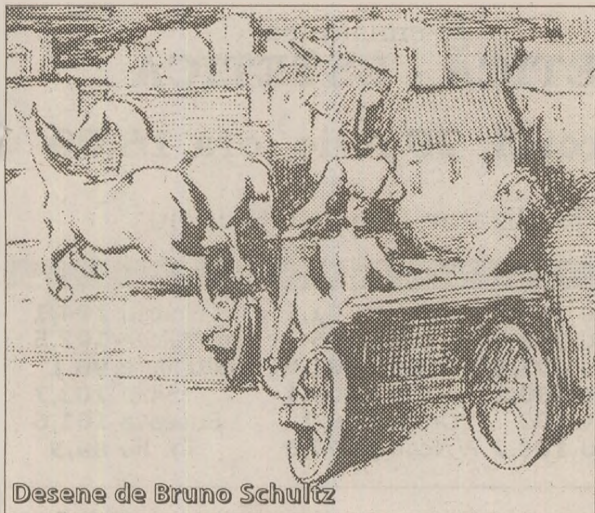
Considerată din perspectiva teoretică a celor câteva

repere poetice amintite care tind să se aglutineze într-un sistem coerent și unitar, cu oricâte neîmpliniri, lumea în care trăiește autorul se alcătuieste mai ales pe principiul antinomiilor existențiale: spirit-corporalitate, absolut-materie, masculin-feminin, evidențiate prin intermediul unui procedeu de aceeași natură dual-contradictorie – prezentul contemporan și trecutul redimensionat cu ajutorul amintirilor oricât de subiective. Fragmentele proprii biografiei fantastice, opina naratorului-autor, deși nu sunt legate fabular prin relații de cauză și efect ca în relatarea obiectivă, se înlanțuie în întregul universal, rezumându-și rolul la sugerarea unor rudimente ale unei mitologii integratoare. Contemporaneitatea formelor degradante, cum o cataloga W. Gombrowicz, este, prin urmare, recepționată critic și înlocuită cu una proprie, guvernată premeditat de reacțiile eului „autentic” în retrospectiva scrierii și sub auspiciile arabescurilor nu doar onirice. Societatea polonă din Drohobycz, (orașul se afla pe atunci în teritoriul Poloniei) reprezenta un stadiu insuficient cristalizat și steril, în toate domeniile simțindu-se influențele dezvoltării industriale din Boryslaw, care respingea de *plano* ordinea tradițională, instăpânind victoria civilizației mașiniste, a materiei. Filtrat și prin catastrofismul interbelic, progresul era, așadar, numai aparent, menținându-se în forme insuficient stabilizate și premature, însemna deci în realitate un regres al formelor trecute, o tot mai rapidă degradare a lor. Concluziile lui Schulz pe această direcție se aflau, era de așteptat, în deplin consens cu aprecierea lui Gombrowicz, formulată în teoria formelor degradante care împiedicau exprimarea identității reale și totale a individului. Comparațiile dintre cei doi scriitori

pe linia asemănarilor și deosebirilor dintre ei, conceptual și artizanal, ar putea conduce la concluzii rodnice. Cea despre imaturitate și maturitate, din primele opere, spre exemplu.

Având ca punct de plecare astfel de motivații și altele, cu oricâte diferențe de nuanță sau de fond, caracterele diferențiale ale prozelor lui Schulz, atâtea câte s-au păstrat, îl situează pe autorul *Manechinelor*, fie și izolat, printre înaintea-mergătorii literaturii de azi. Nu puține dintre înnoirile de concepție sau de atelier, care domină proza zilelor noastre, își pot găsi similitudini frapante sau doar o atmosferă-îndemn mai mult decât stimulativă în creațiile sale. Cu unele dificultăți specifice în pledoariile de amănunt, în problemele mai generale de concepție și formalizare – precum relativizarea canoanelor teoretice și de elaborare la toate nivelurile (fabulă, personaje, timp, spațiu, semnificații), modificarea exigențelor atribuirii de valoare, eliminarea intruziunilor extraliterare ori, nu în ultimul rând, reintroducerea cu drepturi depline în cetatea literelor a subiectivității eliberate de tirania comenzi sociale, a utilitarismului publicistic etc., – demonstrația nu presupune obstacole de netrecut, acordându-i scriitorului polonez calitatea de precursor mijlocit sau direct în procesele de înnoire ale creației universale prin cuvânt. Este și ceea ce lămurește interesul din ce în ce mai susținut pentru opera lui, judecarea ei din cât mai multe unghiuri și de pe poziții cât mai diverse soldându-se cu rezultate benefice pe mai multe registre interpretative și istorico-literare. Ca și creșterea notabilă a apetitului cititorului de la noi pentru versiunea românească retipărită la Polirom.

Stan VELEA

Desene de Bruno Schultz

m e r i d i a n e

Discret, dar temeinic, școala de anglistică clujeană și-a manifestat de la începuturile sale interesul pentru traducerea literaturii române în limba engleză, gest cultural de mare importanță pentru cunoașterea României în lume. Se cuvin amintite, în acest sens, traduceri eminesciene ale lui Peter Grimm, întemeietorul catedrei de engleză de la Cluj-Napoca, prima catedră de anglistică din România, ori versiunile din poezia blagiană la care a trudit cu har Mihail Bogdan, continuatorul lui Peter Grimm la conducerea catedrei de specialitate din Cluj-Napoca. Din generațiile mai noi au tradus literatură română în limba engleză angliști clujeni Virgil Stanciu, Fred Nădăban, Ancuța Vultur, Liviu Bleoca, Cristina Litvinchivici, Cristina Tătaru.

O ofertă de acest fel a fost sprijinită de editura clujeană Limes care a oferit iubitorilor din România sau de aiurea ai lui George Topîrceanu versiunea engleză a unora dintre poeziile sale. Traducerea și competentul studiu însoțitor aparțin Cristinei Tătaru. Absolventă strălucită a Facultății de Litere a Universității Babeș-Bolyai, Cristina Tătaru este, în prezent, cadru didactic la aceeași instituție de învățământ superior. Anglista clujeană nu este la prima încercare de acest fel. Ea a mai publicat traduceri din poezia lui Vasile Voiculescu, Ștefan Augustin Doinaș și Mircea Petean.

Studiul introductiv al volumului apărut la Editura Limes pleacă de la constatarea că "de tare multă vreme nu s-a mai scris despre Topîrceanu...". Chiar dacă perspectiva anglistei clujene este mai aparte deoarece ea pornește de la necesitatea de a-l racorda pe Topîrceanu la perspective luate din critica străină (anglo-saxonă, cu precădere), sau de a-l judeca stilistic din perspectiva celui/celei domic/e a-l trece pe poet Styxul unei alte limbi, aserțiunea privind presupusul recent deșert al... topîrceanologiei nu se confirmă. Ultimul deceniu a înregistrat o serie de contribuții în domeniu: Codreanu Theodor, *Provocarea valorilor*, 1997 (culegere de studii, dintre care unul este dedicat lui Topîrceanu); Liviu Grăsoiu, *George Topîrceanu sau chirișul grăbit al literaturii române*, 1999; precum și un text inedit apărut sub îngrijirea și cu prefața Sandei George, *Țiganul în cer, revistă cu 2 acte și 2 prologuri*, 2001. La acestea se cuvin adăugate articolele despre Topîrceanu apărute în diferite reviste literare. Dar, chiar dacă nu este singular, studiul Cristinei Tătaru are propria însemnătate. Perspectiva anglistei pornește de la raportul margine/centru extrem de mult vehiculat în critica anglo-saxonă. Din acest punct de vedere, Topîrceanu respinge capitala și adoptă cu entuziasm provincia. O altă interesantă evaluare a lui Topîrceanu este cea lingvistică, deosebit de importantă pentru un traducător. Cristina Tătaru îl apreciază pe George Topîrceanu ca un neo-clasic, un poet cu o limbă extrem de șlefuită, care respinge, în ciuda provincialismului său asumat, regionalismul. Un loc important în studiul introductiv îl ocupă considerațiile privind umorul poetic. Cristina Tătaru, care a analizat și în teza sa de doctorat mecanismele lingvistice ale umorului, pornește de la o apreciere globală a mecanismelor umorului în limba română. Ele "sunt mai degrabă bazate pe redundanță și pe adăugare sintagmatică, decît pe ambiguitate și selecție

Topîrceanu în englezește

George Topîrceanu. *Poezii/Poems*.
Traducere, studiu introductiv și note:
Cristina Tătaru. Cluj-Napoca: Editura Limes.

paradigmatică". Topîrceanu, apreciază Cristina Tătaru, nu folosește excesiv avantajele oferite de limba română în acest sens, el este un artist care își permite să creeze efecte umoristice extrem de variate.

Volumul de traduceri apărut la Editura Limes nu este exhaustiv. Cristina Tătaru a operat propria selecție în corpul de texte vizat, lucru pe deplin justificat. Emoționantă este, însă, justificarea opțiunilor ei. Proiectul Topîrceanu ar fi

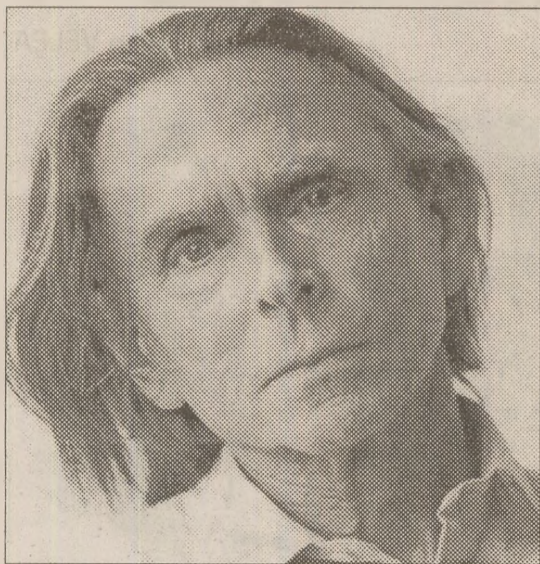
trebuit să fie rezultatul unei cooperări la care participă și Dan Duțescu, Leon Levițchi și Eugenia Farca. Cui, îngerul morții a convocat pe unii dintre participanții la proiect, Cristina Tătaru și-a îndeplinit partea din întreg sfiindu-se să se atingă de poeziile rezervate celor plecați. Respectul față de maeștri explică unele absențe notabile din volum.

Rămîn, însă, destule piese de rezistență: *Acceleratul*, *Balada popii din Rudeni*, *Balada unui greier mic*, *Balada chirișului grăbit*, *Rapsodii de toamnă*, sau *Bacilul lui Koch*. Traducerea dovedește o bună stăpînire a limbii țintă și o reușită traversare a acelor cercuri infernale ale traducătorului, cum le numea Leon Levițchi: denotația, accentuarea, modalitatea, coerența și, împlinirea tuturor, stilul. Ca exemplificare, redăm două strofe din celebra *Rapsodie de toamnă* în versiunea Cristinei Tătaru: "All the garden blooms are fretting/ A georgine, in haste./ Like a highlife dame, is setting/ Up her flawless waist./ Three petunias, full of grace./ Voice with charm their rue./ While they chatter: 'In this case./ Girls, what shall we do?'"

Fără îndoială, orice traducere este o lucrare perfectibilă. Uneori rima din engleză șchioapă, nu are ușurința originalului, precum în aceste două strofe din *Rapsodiile de toamnă*: "An accacia watched the braes./ Like a banner, staunch;/ All his leaves, like tiny scales./ Bristled on a branch./ Later on, a magpie, who/ Had no occupation./ Flew in with a rumour new./ Stirring a sensation". O soluție mai puțin inspirată ni se pare și traducerea pentru versul „Un domn serios de la culte” din „Balada” celebrului „chiriș” al lui Topîrceanu. În englezește, starea civilă și locul de muncă al personajului devine: "A bachelor, gloomy, next-door,/ And who, since he worked at Religions,". Pe lingă o anume stîngăcie a cauzalei, am remarca și nota explicativă în care cititorul de limbă engleză află că domnul în chestiune lucra la "the Department of Cults, in th, then Government".

Observațiile de mai sus nu afectează, însă, impresia de ansamblu a traducerilor Cristinei Tătaru. Editura Limes a oferit un cadru excelent de manifestare uneia dintre cele mai bune traducătoare de limba engleză a momentului. Este de sperat că și alți scriitori români vor reține atenția universității clujene care mai are încă mult de oferit literaturii române și universale. În lumea tot mai globalizantă în care trăim, astfel de eforturi de translație sunt o necesitate, mai ales, pentru o literatură precum cea română. Nu putem aștepta ca străinii să își însușească limba română pentru a ne cunoaște. Este mult mai înțelept să venim noi în întîmpinarea lor, oferindu-le astfel de plăcute "peșchereșuri" precum traduceri în limbi de circulație internațională.

Mihaela MUDURE

Ultimul suprarealist

• Marea istorie n-a fost deloc blîndă cu Radovan Ivšić. Născut la Zagreb în 1921, poetul și dramaturgul croat a fost interzis atît de regimul fascist al lui Pavelic, cît și de cel comunist al lui Tito. În 1942, poemul lui, *Narcis*, a fost considerat de ustași un simbol al artei decadente, iar poetului i s-a luat dreptul de a publica. Începînd din 1945, realismul socialist i-a închis porțile teatrelor și editurilor și l-a constrîns să-și cîștige existența doar ca traducător din franceză în croată, piesele și poemele lui devenind opere de sertar. În 1954, a fugit din Iugoslavia și s-a stabilit la Paris, unde s-a imprietenit cu André Breton și a participat la toate manifestările grupului suprarealist, continuînd să scrie exclusiv în franceză. Opera lui Radovan Ivšić a fost retipărită recent la Gallimard, în două volume - unul de poeme și altul de teatru, aducîndu-i-se astfel un omagiu „ultimului suprarealist”, acum în vîrstă de 84 de ani.

Societatea Română de Radiodifuziune
RADIO ROMÂNIA CULTURAL

**Temeiurile diversității credințelor
și prestigiul adevărului unic**

Retorica dreptului la diferență

În emisiunea
ETICĂ - ESTETICĂ

Miercuri, 20 iulie, ora 15.00

Realizator: Teodora Stanciu

fm

Arad 106,8	Craiova 101,1	Ploiești 104,1
București 101,3	Deva 105	Rm. Vâlcea 102,5
Bacău 101,8	Galați 101,6	Satu Mare 96,1
Baia Mare 100,1	Iași 103,1	Sibiu 103,7
Brașov 105	Oradea 96,1	Suceava 101,6
Buzău 103,7	P. Neamț 100,3	Tg. Jiu 89,5

m e r i d i a n e

Micul Prinț și Roza lui

● Secretarul soției lui Antoine de Saint-Exupéry, José Martinez Fructuoso, a pus la dispoziția scriitorului Alain Vircondelet arhiva sa: fotografii, scrisori, desene, obiecte personale, din care a rezultat un volum bogat ilustrat cu titlul *Antoine și Consuelo de Saint-Exupéry, o iubire de legendă* (Ed. Les Arènes-France-Info). Prin text și imagini e reconstituită legătura zbuciumată dintre autorul *Micul Prinț* și salvadoriana Consuelo Suncin Sandoval care, în momentul primei întâlniri la Buenos Aires în 1930, era, la 27 de ani, de două ori văduvă. A fost o dragoste la prima vedere și în aprilie 1931 s-au căsătorit. Dar Saint-Ex, căruia îi plăceau mult femeile, nu era un soț fidel și după succesul adus de *Zbor de noapte* și Premiul Femina în toamna 1931, tentațiile s-au înmulțit. Oricât de frumoasă și iubitoare era Consuelo, nu se putea abține să n-o înșele. Deși femeia neglijată s-a consolată un timp cu un arhitect, cuplul lor a rezistat și a fost de ajuns ca „Tonino” să facă un semn, ca ea să-l urmeze la New York. Pasiunea care-i lega era mai puternică decât geloziiile. Fără îndoială, dacă el nu s-ar fi prăbușit cu avionul în mare la 31 iulie 1944, Saint-Ex ar mai fi avut încă multe iubite și Consuelo ar fi suferit încă mai mult. Dar niciodată Micul Prinț nu s-ar fi despărțit de Roza lui, de care era legat în fața Domnului. Cel puțin așa susține Alain Vircondelet, argumentând cu scrisorile pe care Tonino le-a adresat soției lui.

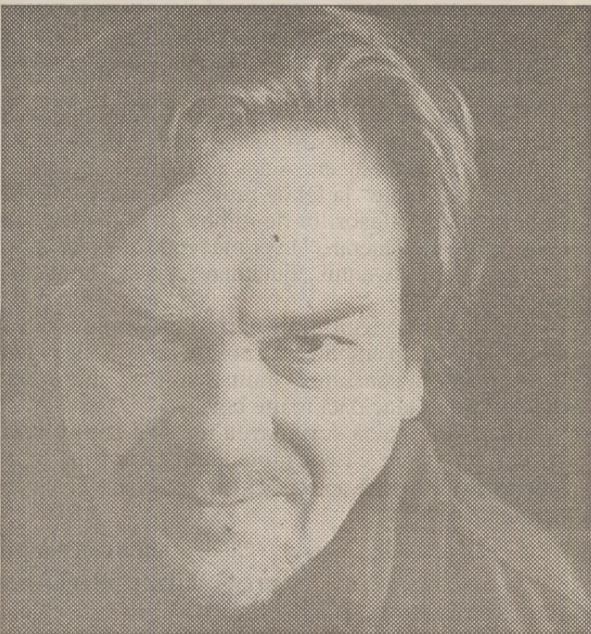

Splendoarea matematicii

● Cine vrea să câștige un milion de dolari va trebui să rezolve una din cele șapte enigme ale matematicii rămase obscure pînă azi pentru savanții disciplinei, în ciuda eforturilor de o viață. Probleme de o abstracție extremă, plecînd de la ipoteze lansate odinioară de așii matematicii, confirmate de practică, nu au putut fi încă demonstrate. Patronînd competiția pentru rezolvarea lor, miliardarul informaticii Landon Clay (cel care a creat și vestitul Clay Mathematical Institute) își completează opera de filantrop în favoarea domeniului de care e îndrăgostit. Încă de la începutul secolului XX fusese lansată o provocare asemănătoare, fiind supuse experților 23 de probleme, dintre care multe și-au găsit rezolvarea (faimoasa Teoremă a lui Fermat abia în 1994). Keith Devlin, autorul cărții *Enigmele matematicii celui de al treilea mileniu*, enumeră și face istoricul acestor probleme, de la ipoteza lui Riemann asupra numerelor prime la conjectura lui Hodge asupra construcției obiectelor matematice complexe pornind de la obiecte simple, insistînd asupra frumuseții domeniului și importanței sale: „Cunoașterea matematică a unui fenomen reprezintă

cel mai înalt grad de înțelegere. Or, în măsura în care cunoașterea e fundamentală, cu atît beneficiile ce decurg din ea sînt mai importante”. Volumul lui Devlin fiind conceput pentru marele public, autorul insistă și asupra personalităților uriașe de matematicieni, relevînd că nu erau deloc din categoria „premiatului clasei”. De pildă, Riemann – complexat, maladiv, exprimîndu-se greu, incapabil să învețe latina și limbi străine, se simțea în largul său doar printre cifre. Sau Henri Poincaré, pe care Devlin îl consideră egalul lui Einstein, detesta sportul, n-avea nici o îndemînare la desen și era nul la muzică. Vederea slabă l-a făcut să se concentreze pe viziunea mentală a problemelor. „Matematica? Singura disciplină în care pot să mă întind pe canapea, să închid ochii și să spun: lucrez” – explică specialistul american, neobosit să laude frumusețea matematicii, eleganța ei, capacitatea de a împinge gîndirea pînă la limite pentru a schimba percepția lumii. De aceea, nu recompensa bănească, e de părere Devlin, va motiva matematicienii în rezolvarea celor șapte enigme, ci ideea escaladării unei culmi pînă acum inaccesibile a minții.

Bu–Ba–Bu

● Poet, romancier, eseist și traducător, Iuri Andrukovici este, la 45 de ani, unul din scriitorii cei mai buni ai noii literaturi ucrainene, cunoscut și în Polonia, Germania și țările anglofone unde a fost tradus. Născut la Ivano-Frankisk, în vestul Ucrainei, unde locuiește și acum, a fondat în 1985, împreună cu Viktor Neborak și Oleksandr Ivaniet, grupul poetic *Bu-Ba-Bu*, prescurtare de la *Burlesk-Balagan* (Atracție)-Bufonada, care a avut o influență durabilă pe scena artistică a țării sale. Programul estetic bazat pe carnavalesc, artificiu burlesc, influențe ale literaturii central-europene se regăsește și în cele patru romane publicate de Andrukovici după căderea comunismului: *Rekreații* (1992), *Moskoviada* (1993), *Perversia* (1996) și *Dvanadziat obruciv/Douăsprezece cercuri* (2003) – acesta din urmă, cel mai ambițios proiect al său, deja tradus în Polonia și Germania. Împreună cu polonezul Andrzej Stasiuk (cunoscut în cercurile literare românești, cu care s-a întâlnit grație Institutului Polonez din București) a publicat în Franța, la Ed. Noir sur Blanc, volumul *Mon Europe*, urmînd ca aceeași editură să-i traducă la anul *Moskoviada*. În „*Courrier international*” nr. 760 e reproducă cronică apărută în Polonia la romanul *Douăsprezece cercuri* – în care sînt apreciate talentul, umorul și originalitatea lui Iuri Andrukovici.

De la cuvinte la idei

● „Să stăm, ca vaca nietzscheeană, lingă calea ferată și să rumegăm urmărind cu ochii vagoanele”. În ipostaza vacii se plasează Pierre-Marc de Biasi, specialist în Flaubert și în genetica textului, autor al unei cărți apărute de curînd la Ed. Calmann-Lévy, *Lexique de l'actuel*. Iar vagoanele sînt, în acest caz, cuvinte. Autorul care le observă „rumegînd” știe că vorbele ce alcătuiesc „logosfera” ascund o istorie, exprimă un punct de vedere, implică o viziune asupra lumii, iar *Lexicul* lui Biasi, scris cu umor și spirit critic, e, în felul lui, un „dicționar de idei primite”. Logosfera, susține specialistul, vorbește mai iute decît gîndește, iar cuvintele cu care ne bombardează acționează asupra credințelor noastre, fără să ne dăm seama. Fiecare din termenii și expresiile la care se oprește autorul face obiectul unui eseu ce relevă și principalele probleme cu care se confruntă azi gîndirea, pornind de la istoria unui cuvînt, a semnificațiilor pe care le-a căpătat în timp.

Povestea unui fiasco

● Californianul sexagenar Tobias Wolff este considerat în SUA un maestru al prozei scurte. Schițele și nuvelele lui sînt instantanee, efemere fulgurații de viață ce surprind ca un Polaroid personaje la răscruce, basculînd către un nou drum, gata să facă saltul în necunoscut, precum cele din volumul *Vînător în ninsoare*. Trecînd de la *short story* la roman, cu *Portretul clasei*, Tobias Wolff folosește aceeași tehnică *pointillista* pentru a surprinde ambianța de la începutul anilor '60, într-un liceu elitist din Noua Anglie. Elevii bine educați organizează concursuri literare, laureatul avînd dreptul la o discuție particulară cu un mare scriitor, invitat la serbarea de premiere. Cînd se anunță că Hemingway va fi invitatul de onoare, naratorul adolescent se decide să obțină cu orice preț trofeul, dar pentru că inspirația nu-l ajută, plagiază fără rușine un text dintr-o revistă obscură și e declarat învingător. Ghinionul lui e că Hemingway nu mai vine – tocmai se sinucisese – iar înșelătoria iese la iveală. Roman subtil și ironic, *Portretul clasei* este o remarcabilă anatomie a adolescenței, dar și o fabulă despre ambiție și impostură.

Peter Pan pe divan

● La 27 decembrie 1904, Londra aplauda piesa pentru copii *Peter Pan sau băiatul care nu voia să crească* a unui autor dramatic mic de statură, cu ochi albaștri încercanați și frunte înaltă - James Matthew Barrie. Scoțianul venit la Londra cu ambiția de a trăi din scris nu bănuia că Peter Pan al său va face înconjurul lumii în cărți, pe scene și pe ecranele de cinema, străbătînd prin timp pînă la copiii secolului XXI, cei crescuți cu jocuri pe calculator. J. M. Barrie își datorează perenitatea inteligenței, dar mai ales candorii și încrederii sale în imaginația care, din copilărie, l-a făcut să treacă peste culpabilitatea morții unui frate preferat de părinți și să-și ia revanșa socială față de sărăcia familiei din care provenea. Este ceea ce relevă biografia *J. M. Barrie, băiatul care nu voia să crească* de Francois Rivière, reeditată la Ed. Calmann-Lévy. Dar Peter Pan, cel care-i face să viseze pe copiii din toată lumea, a devenit și subiect de psihanaliză, nu doar de divertisment. În volumul *Peter Pan sau copilul trist*, apărut la aceeași editură cu biografia, Kathleen Kelley-Lainé vede în refuzul de maturizare, de detașare al personajului o consecință a traumatismului suferit de Barrie în copilărie și analizează „sindromul Peter Pan” prin propria experiență.

Clasic în viață

● Michel Houellebecq e pe culmea valului. Noul său roman, *Posibilitatea unei insule*, va apărea la 1 septembrie, simultan, în Franța, la Ed. Fayard, dar și în Germania, Italia și Anglia. Faptul că a ajuns un „clasic în viață” e confirmat și de faptul că i s-a scris deja o biografie, semnată de Denis Demonpion, anunțată tot pentru la toamnă, cînd va fi reeditată, la Ed. Cherche Midi, cartea pe care Houellebecq i-a consacrat-o lui Lovecraft și care e prefăcută de Stephen King.

actualitatea

Un semn bun, de bună receptare, transcrierea aici a unui dintre poeme, *Piperul de pe Krinos* de pildă, ar putea fi pentru toată lumea semnul, oare, de revenire dintr-o criză existențială? Contextul în care acest lucru făcându-se deocamdată aici, mie mi s-ar părea, dacă mie mi s-ar întâmpla, onorant, de încredere și liniștitor, așa cum este, să zicem, luna răsărind a n-a oară pe-același cer cu toate stelele, văzute și invizibile, aceeași, misterioasă și în drepturi, după un timp îndelungat de înnoare, după o iarnă ploioasă, după o depresie? Iată poemul: „Ca din lăuntru un paradox, cu uși/ care se-nchid asurzitor în porturile lumii/(neunse pe fusul lor orar) / minunea -/ Deschisese ochii și își intra în drepturi,/ cînd înfloriseră catargele pe Krinos/ cu tot ce-avea mai negru-n el, piperul./ L-am atins cu buzele, dulce arsură, cum/ ai săruta o iconiță de la Sfîntul Munte/ și țiuie aroma lui, de negri licurici/ făcînd vocalize-n palma lui Dumnezeu./ Vindecătoare de amăgiri, băteau în retragere/ - plantațiile de ceai, câte offuri afli/ stînd la sfat cu ele, cînd efemerul/ poate fi virtute. Gaița, becața, nagățul/ tipau pe țarm că țin pe-o ață înțesați trei/ inițiați tipari țestoși și că lumina-i/ palidă, ca după post, și doar piperul o va pune/ pe picioare. Cînd Fericirea e încă subiectivă/ și lista ei secretă; clepsidra nu mai/ cerne bine; aromele se-mpotrivesc a fi/ adulmecate, și țiuie la unison pe suflet...” „E splendoare și rafinement aici, e cultură și degajare, e locul cu dovezi unde întâmplătorul dvs. cititor de-acum nu poate fi, fatalmente, același cu cititorul dintr-un februarie 1966, cînd ați debutat în revista *Amfiteatru*, dar și puțin după, cînd eram studenți și ne citeam în revistele clujene *Tribuna* și *Steaua*, în *Echinox* apoi, cu o pagină întreagă, clujean fiind, în contextul remarcabil al grupării echinoxiste, numele dvs. de care vor vorbi Laurențiu Ulici, și Ion Pop, întemeietorul publicației. Din '69 până-n '89 ați colaborat cu poezie la *Transilvania*, *Viața Românească* și *Orizont*, apoi la *Contrapunct*, *Luceafărul* și la Radio, în momente poetice alcătuite de T. Vișeu și Liliana Ursu. Nu v-ați strâns însă într-o carte poemele, ați suferit un accident, v-ați pensionat din TVR, unde erați realizator. Stimate domn, mă bucur că sunteți în revenire. Ce trebuie să vă îndemnați să faceți, și cred că și cu oarecare grabire, este că încercați, nu știu cu ce mijloace, să scoateți o carte, nu o plachetă, un prim volum, cu un sumar bine ales, cu poemele cele mai bune din toate perioadele dvs. Acum e ca și cum ați bătut la ușă, din interiorul în care v-ați lăsat constrîns, spre în afara pe care nu se îndoieste nimeni că o cunoașteți și de care vă este dor. Aș mai transcrie aici un poem interesant, datat, ca și cel de mai sus, aprilie 2005. Dvs. scrieți cu î din i, și bine faceți. Iată *Noaptea*

Constanța Buzea

POST-RESTANT

Sfîntului Bartolomeu, prin care spunându-vă *La bună vedere*, și urîndu-vă sănătate, închei acest colegial demers: „Un testament – ediție rară; «Cine are aurul,/ vrea și argintul.» și-un loc de veci,/ gard în gard cu Raiul. Apasă pana dintr-o/ cerneală care arde,- spalturile sunt topite - / n-ai cum afla ce-ți este scris.../ Cînd te-am plîns, Viață, mi-ai arătat colții/ și-un car de luptă, drumul de aici/ acolo, sfîrșește altundeva, - scadența ce va/ veni – e fără martori. Scîrția Carul Mare,/ tras de carul mic de luptă, un du-te vino/ de nouri, o vraște de negru de fum,/ cu pumnale, săgeți și praf de pușcă, și cînd pe virfuri, din curtea Medicilor privea,/ iarăși apocalipsa; nimănu-i nu-i pasă de/ nimeni, de nimic; se surpau imperii și/ strigătele se țineau în două-trei vocale./ Nepotcoviți, pur-sînge cai de mare, cabrați,/ pe cai mărunți de munte, cu alte legiuni de/ crustacee-n cadențări crescendo – decimau/ lumina. -.../ Cînd nu toate corăbiile ajung pînă-n pinzele/ albe/ victoria și-nfrigurarea, au moartea-/ numitor comun, pe blazonul dinastiei:/ un vultur.” (*Romea Cantemir*, București) ☒ Ce v-aș putea spune, dacă am sta în liniște și-am vorbi pe marginea versurilor, dacă timpul ne-ar mai prisosi. Intrăm însă, fiecare altfel, într-o criză de timp despre care preferăm să tăcem, și nici nu ne-ar folosi cine știe cît, să ne plîngem. La 32 nu este cu puțință să fie ca la 64, adică la dublul vârstei și la jumătatea ei, nu-i așa?, aproape-departele lucrînd după legi rezistente într-un Babel niciodată unificator. Totuși, citindu-vă textele lăsate, aș rezuma situația și aș spera că v-aș potoli curiozitatea,

spunându-vă lucruri ce o să vă mire și o să vă neliniștească puțin. Pentru că mie mi se pare că ar fi trebuit, din toate punctele de vedere privind modul dvs. de a aborda poezia, de a versifica, forma deci, și fondul ei, tematica exercițiilor și prozodia, lovite sunt, din păcate, de o monotonie din care se iese cu dificultate sau nu se mai iese deloc. Nu vă întreb de ce scrieți, și nu vă întreb nici ce citiți pentru că se vede câte ceva, se intuiește. Dacă nu un handicap oarecare proliferînd într-o uriașă sfilă și într-o neputință de autoevaluare, sufletul dvs. are, în schimb, între secretele lui, motive să se simtă apt pentru poezie. Scrieți pentru că de fiecare dată cînd o faceți, aveți sentimentul unei salvări interioare, dintr-o calamitate cu sau fără biografie. Scrieți în momente de limită, cînd altceva de făcut nu-și mai găsește rostul. Scrieți cînd nu mai suportați urâtul lumii. Scrieți din disperare căci încercînd a-i impune lumii un ideal, ea reacționează altfel decît vă așteptați. Și scrieți doar atunci cînd intrați în rezonanță cu muzicalele dvs. oglinzi din cerul clasic, unde Eminescu, fără s-o știe, vă tutelează pînă la anulare: „Toți pus-au întrebarea privind înaltul Cer/ - Ce-mpodobit cu stele părea un giuvaer”, „Proroci citind oracoli sau preoți cuvioși/ Copii de împărați cu ochii curioși”, „Sau regele ce ține sub sceptrul lui o lume/ Și bietul om sârman din casa lui de bărne./ Bufonul care rîde ca și ceilalți să rădă/ Și-acela care-n temniți își plînge soarta crudă”, „Toți ce-s din neamul verde, prin lunci și pe ponoare/ Cu mica buruiănă ce crește pe ogoare/ Și cu un dafin mîndru venit din lauri antici./ Făcuți din catifea, de-s trandafiri romantici/ Cu toți, calde podoabe sub infinitul Cer./ Se leagănă sub vînt cu-același vechi mister.” Am extras la întâmplare aceste versuri dintr-un poem mai amplu, pe care l-ați datat 20 august 1992. Dar dacă aș fi luat probe din altul, compus peste alți trei ani, metrica acestuia, ritmul interior și problematic, par în continuarea deplină a celui dintîi. Nici o modificare în viziune, în tropi, în sacadarea cuvintelor spre punctul în care oboșită fiind de lungă demonstrație, amănați, cine știe, într-un viitor fără noutăți și el, clipa de grație. Cu dvs. e mai greu de vorbit și de ajuns la o înțelegere. Ar trebui poate să citiți mai mult, mult mai mult. Nu vă detestați singurătatea aparentă. Cărțile sunt prieteni adevărați în vremuri de restrînte, interioară sau exterioară. Citiți la întâmplare și citiți un pic altfel decît ați făcut-o pînă acum. Uitați instrumentele eminesciene, pana romantică, idealismele. Lăsați un timp să treacă peste rîni, și mai veniți pe la noi, cu texte în care să se vadă o reală schimbare la față. Vă dorim din tot sufletul să fim atunci de acord că lucrurile au intrat pe un făgaș bun. (Anca Iulia Petrescu, București) ■

voci din public

Stimate Doamnă Nicolae Manolescu,

Îmi exprim satisfacția pentru calitatea excepțională a materialelor publicate în revista **România literară**, pe care o conduceți cu pricepere de atîția ani. Din păcate, mai apar unele articole oarecum stridente, care ating sensibilitatea unor cititori. Mă refer, în special, la Mircea Mihaies și, mai nou, la Cristian Teodorescu.

Acesta în articolul „Mafiotismul mediocrităților” din **România literară**, nr. 25, atacă furibund în bloc manualele de limba și literatura română, cărțile ajutoare și „ineptia” profesorilor de gimnaziu și liceu, uitînd cu bună știință de editurile „Humanitas” sau „Corint”. Apelînd la aceste manuale, elevii n-ar mai avea nevoie de nici o carte ajutoare.

De asemenea, el uită că printre „ineptii” profesori se mai întîlnește și azi câte un „domn Trandafir”, care sîdește în sufletele elevilor dragostea pentru literatura bună.

Pentru dumnealui toate manualele sunt proaste, toți

profesorii sunt inepti...

Un lucru care m-a mai intrigat în acel articol a fost faptul că dl. Teodorescu nu prea reușește să folosească corect semnele de ortografie și punctuație. Bunăoară, la început, o frază clară e transformată în două propoziții, dintre care a doua este incoerentă, plus o greșeală de tipar:

„Îmi trec prin mîină în ultimele zile cărți ajutoare pentru candidații la Bacalaureat. Cărți pe care liceenii trebuie să le cumpere fiindcă manualele au diverse lacune.”

Cele două „propoziții” formează, de fapt, o frază, iar punctul folosit trebuie să fie o virgulă. Tot o virgulă trebuia pusă în fața conjuncției „fiindcă”, care introduce o cauzală.

Cuvîntul „bacalaureat”, din câte știm noi, este substantiv comun, așa că litera inițială mare nu se justifică.

În fraza, care începe cu cuvintele: „Dar dacă n-ai încotro, te avînti, ca părinte grijuliu...”, după conjuncția „dar” trebuia automat să se pună virgulă, căci ea aparține propoziției principale „te avînti”, nu condiționalei, care-i urmează.

Intervine o altă greșeală amuzantă de tipar: „Or băieții (în loc de bieții) universitari...”, care, desigur, nu i se poate imputa autorului.

Urmează alte două propoziții, care de fapt aparțin unei fraze, căci a două propoziție nu are nici un înțeles: „Ea e provocată și de acest cerc vicios al manualelor proaste și cărților „ajutoare” la fel de proaste ca manualele. Dar și de ineptia profesorilor de gimnaziu și de liceu care transformă textul literar...” În prima propoziție mai lipsește o virgulă după cuvîntul „ajutoare”, iar în a doua, după cuvîntul „liceu”.

De fapt, cu virgula, dl. Cristian Teodorescu stă destul de prost. În articolul său lipsesc peste 20 de virgule! Îi recomand să consulte „Gramatica Academiei”, unde problema este elucidată foarte bine.

Mă îndoiesc că scrisoarea mea va fi publicată. Totuși, vă asigur că voi rămîne un cititor devotat al **România literară**, apreciînd materialele bune, echilibrate, bazate pe adevăr.

Cu deosebită considerație.
prof. Mihai SPĂTARIU,
Radauț.

actualitatea

Cristian Teodorescu

LA MICROSCOP

Un circ vechi: bacalaureatul

că n-au avut loc de uteciștii emeriti și de făcătorii de cadouri, pentru a ajunge în funcții pe care le-ar fi meritat.

Din câte știu, azi nici una dintre facultățile din România nu se află între primele 500 din lume, pe profilul lor. Cît despre așa-numita faimă a învățămîntului românesc, de ea s-a cam ales praful. Am ajuns chiar sub cota de avarie, tot făcînd reforme, dar fără a-i trece prin sită pe cei care le aplică. Și plătindu-i pe profesorii debutanți atît

de prost, încît absolvenții de valoare se apucă de alte meserii.

Profesorul de liceu, ale cărui venituri sînt egale cu cele ale taximetriștilor care nu-și fac norma, nu se mai consideră reprezentantul unei elite, cu pretenții morale adecvate unei asemenea altitudini. El flendurește social și ca să lege două-n trei trebuie să dea meditații pînă se tîmpește sau să mai scoată un ban din negocierea notelor cu părinții. Așa că în momentul în care elevii săi ajung la Bacalaureat, profesorul e în stare să ungă osia și singur, ca să nu pice și el prost dacă examenele ar avea loc fără pile. Mai e ceva, însă, și mai rău. Profesorii nu mai au încredere unii în alții în privința gradului lor de competență, ca examinatori. Unii dintre cei care îi sfătuiesc pe părinți să scoată bani pentru o notă mai bună sau pentru una de trecere sînt, în felul lor, bine intenționați. E de preferat să dai un ban ca să n-ai surprize decît să te trezești că cine știe ce ignorant îți trîntește progenitura sau îi dă notă mică la examen.

Filtrele care ar trebui să funcționeze pentru a împiedica profesorii de liceu să nu se plafoneze sînt înfundate de ani de zile. Examenele de grad au ajuns o formalitate, cu sau fără sarsana - de obicei, cu. Un sindicalism prost înțeles a dat naștere unei complicități a submediocrității, cu efecte tot mai vădite în cunoștințele pe care le au copiii noștri. Traficul cu note, *miserupismul* profesorului care merge la ore, ca și cum le-ar face elevilor o favoare, au transformat Bacalaureatul într-un circ tot mai previzibil. Ne facem că sîntem exigenți cu cine are curajul să nu cotizeze, din principiu sau fiindcă nu are cu ce. Asta ca să facem plauzibile notele date pe ochi sau pe bani frumoși.

cronica tv

„Thalatta! Thalatta!”

Acum, după ce Haralampy s-a întors de la mare colorat ca un crevet în perioada împerecherii, se cuvin câteva precizări pînă apucăm să ne revenim din uimirea că Andreea Marin a participat la o emisiune *Ciao Darwin*. Personal, n-o credeam în stare, dar mari is minunile Domnului...

Așadar, câteva veri la rînd, după ce vea în reportaje tv cum se rătăceau turiștii prin munți și cădeau în prăpastii ca snopii, prietenul Haralampy pregătea rucsacul ca pentru escaladarea Chomolung-mei și pleca spre piscurile Carpaților. Mi-e greu să-i descriu orga eroi-comică pe care o afișa spre familie în acele momente și cuvintele de încurajare adresate soției și soacră-care îl îmbărbătau și ele, *bolintinian*, în fiecare sezon ival:

-Lasă, Cory, dragă, că, dacă mori, ne-ă ajuta Dumnezeu ne descurcăm și fără tine...

Dar, spre disperarea soacră-si, de obicei nu i se întîmpla nic, întorcându-se acasă teafăr, ba mai și laudându-se cu sadism că a jucat remy în Poiana Brașov cu flebeșea Dan Negru. Aceasta în timp ce pe lângă masa de joc erau agale ursoaicele ducându-și puii la cină în Cartierul cădau din orașul de la poalele Tâmppei, dar și pentru a avea apoi cu ei în reportaje tv de familie, făcându-și sta sub privirile respectuos-îngrozite ale locatarilor și utorilor din zonă, unii cu aspect și comportament de ituri...

În acest an se pare că va fi altfel: prietenul Haralampy așut la televizor litoralul cu ademenitoarele prețuri, fe și pe primarul Radu Mazăre tăind chitanțe la bariera a Mamaia, așa că, după ce a recitat *Anabasis*-ul xenofonian bind rar dintr-o bîrdacă pântecoasă niște *târie* de prin

zona Turtului și văzând apoi și cum realizatorii de emisiuni tv năvălesc spre litoral pentru a transmite aceleași emisiuni-improvizații de doi bani, a început să strige prin casă: *Thalatta! Thalatta!*, făcînd-o pe soacră-sa să creadă că o înjură de muma lui Ștefan cel Mare.

-Gata! Pregătiți-vă: mergem la mare, a lămurit lucrurile ceva mai târziu, după ce un vecin l-a apostrofat cu un sucitor:

-Dom' Haralampy, vezi că mă cam conturbi de la *Vacanța Mare* și n-aș vrea să te deranjez de la concediu cu vreo spitalizare, că mie mi se rupe de-o amendă...

-Am înțeles, bade s-a trezit prietenul.

...În așteptarea întoarcerii sale de la mare, află că „Parte de carte”, emisiune realizată de Cristian Tabără la Pro Tv, de fapt, una dintre tot mai rarele emisiuni bune de cultură (chiar unica de acest fel, din câte știu eu), transmise de televiziunile noastre, va avea un statut de „schoping”. Că zice Președintele CNA-ului, domnul Ralu Filip: „...la un post privat (de televiziune, n.D.H.), o emisiune ca aceasta nu are succes.”

I-auzi!

Însă, după ce editurile, ca orice SRL-uri cu profil ABC-ist din România, sunt jupuite financiar de către stat în fel și chip, îndoiescu-mă că vor da buzna spre Pro Tv cu bani pentru a-și face reclamă. Cât despre autori, ce să mai vorbim ? Ca și despre subvențiile de la Ministerul Culturii care se acordă, de multe ori, în baza unor criterii misterioase, cu întârziere, sau... deloc. Și-atunci, să nu ne mai mirăm că se lățește segmentul de populație iubitor de emisiuni tv insipide, care ajută foarte bine la rotunjirea zestrei de incultură. Sper că nici domnul Ralu Filip nu se miră, ci vede cu plăcere la aceleași posturi de televiziune „becalismele”, la care se referea cu ușoară ironie domnia sa...

Și mai sper ca Pro Tv-ul să nu ne lipsească de prezența absolut agreabilă, semisobră și discret-ironică a distinsului Dan C.Mihăilescu, precum și de aceea a îngăduitorului cu cărțile, Cristian Tabără...

Și n-am spus nimic despre denominare ??? *Mea culpa!* A fost super! Ne-am tulburat adânc-sufletește cu domnul Președinte Băsescu când i-a spus unei reportere tv că își va cumpăra biscuiți „Eugenia” cu banii scoși de la bancomat¹⁾ și, mai ales, când domnul Prim-ministru Tăriceanu ne-a recitat cu emoție de debutant primul(?) său produs liric²⁾. După momentul „scoatere televizată din bancomat”, trecînd și prietenul Haralampy la denominare, a descoperit că bancnotelor sale nu li se puteau tăia zerourile,

fiindcă ele însele lipseau din suma ținută sub televizor, pe bază de nevastă-sa. Acum, pe ușa apartamentului său, de după care se aud onomatopee de tot felul, cineva a scris cu vopsea: *Cercul mare „HARALAMPY”*. Iar din când în când se aude vocea soacră-si:

-Mai bine te înecai, dragu' mamii...

DIN LECTURILE TELEVIZATE ȘI RECOMANDATE DE HARALAMPY.

Traian Băsescu, DENOMINAREA, Capitolul: **Biscuiții „Eugenia”** – contravaloarea noii monezi naționale (Maxime și cugetări sincere). Ed.Pescărușul sinucigaș, iulie, 2005.

Mona Muscă, Denominarea în creația lirică a lui Călin Popescu Tăriceanu, compendiu. În seria „Teorii”...

Mircea Cîntează, Opere alese. Vol.I. **Coada, la farmacie** (studiu de caz. Și de piață); vol.II. **Moartea vine de la fondul de sănătate**, roman polițist pentru sugari, pensionari și bolnavi incurabili, ediție aproape princeps;

Traian Băsescu, Opere complete. Vol.I. **Să trăiți bine!** Vol.II. **Trăiți, bine ?** Vol.III. **Mai trăiți ?** În colecția „Amintiri din campania electorală”

Călin Popescu Tăriceanu, **Mi-am văzut tranziția cu ochii**, poeme; volumul cuprinde și ciclul: **Ultimul meu cântec de lebedă...** Editura „Demisia S.A.”, iulie, 2005. Cu un cuvânt înaintea *bancomatului* de T.Băsescu.

Radu Berceanu: **Crăcănații** – colegii noștri de la guvernare, sau istoria exhaustivă a Partidului Conservator condus de Dan Voiculescu; tiraj intim.

POȘTA „CRONICII”

Ioachim Vasilescu, Alexandria. Theodor Stolojan?! N-am auzit. Trimiteți-mi fotografia și niște detalii...

Dumitru HURUBĂ

P.S.În subsolul unei „Cronici” anterioare propuneam spre publicare o **Listă referitoare la aparițiile televizate ale fotbalistului Mutu**. Din anumite motive, televizate, ma văd nevoit să o reiau, cu câteva completări...

MUTU legându-și șireturile, **Mutu** înainte și după **Alexandra**, **Mutu**, înainte și după **Consu**... Adică, asta nu! **Mutu** aplecându-se, **Mutu** strănutînd, **Mutu** cumpărînd un ceas, **Mutu** intrînd și ieșind de la closet, **Mutu** vânzînd un iaht (pardon, nici asta), **Mutu** scuipînd, **Mutu** în fotografii de familie cu **Giovanni Becali** și **Gică Popescu**, **Mutu** suflîndu-și nasul, **Mutu** legându-și brăcinarul, **Mutu** scărpinîndu-se, **Mutu** deschizînd poarta ogrăzii de la casa părintească, **Mutu** închizînd poarta...etc. etc.

actualitatea

Engleza noastră cea de toate zilele

În mereu atractiva revistă *LITERE* de la Tîrgoviște, citim, în numărul de mai un binevenit editorial al dlui Tudor Cristea, care ne atrage atenția că uităm evenimente importante din istoria noastră literară (125 de ani de la nașterea lui Arghezi!), preocupați de tot felul de nimicuri. „Nu vreau cîntări, nu voi lumini de baluri, scrie autorul. Dar parcă prea strigă-n noi nepăsarea, ca-ntr-o peșteră vastă!” Ce e drept. (În paranteză fie zis, romanul *Băgău* aparține Ioanei Bradea, nu Ioanei Baetica). • Tot acolo, un citat de un savuros agramatism dintr-o notă semnată Nina Vasilie, în *ALA* postStănescu: „Visez la acea revistă în care să citesc o pagină întreagă de poezie a unui singur autor, dublată de o contextualizare necesară în care eu, ca cititor (sic!), aflu despre restul creației poetului ca și despre el, cel mai potrivit într-un interviu, apoi sub confirmarea autoritară a unui <critic> (sic!) ce legitimează puterea artistică a textului”. Mai trebuie un sic! și după virgula dintre subiect și predicat. • Înfine, dl. Alexandru George se plînge de ostilitatea dnilor Manolescu de la *R.L.* și Simion de la *A.R.*, care l-ar fi simțit ca posibil concurent și etc. Cronicarul îl roagă sfios pe dl. George să producă un singur rînd ostil d-sale scris de directorul *R.L.* sau, măcar, în care prețuirea și admirația dlui N. Manolescu pentru opera d-sale să nu fie bătaoare la ochi. • Doi scriitori străini la modă în publicistica românească: Paolo Coelho și Pascal Bruckner. Nu deschidem o revistă fără să dăm de domniile-lor. Spiritul critic pare să ne fi părăsit cu desăvîrșire. Ar fi de cercetat asemenea mode și în interbelic. Despre scriitori aflați atunci în toate revistele, nu se mai știe astăzi nimic. • Revista 22 din 5-11 iulie publică o interesantă discuție, consemnată de dna Gabriela Adameșteanu, între Joaquín Garrigós și Pericle Martinescu despre M. Sebastian și alți scriitori români din anii '30. • În același număr, dna Tania Radu comentează ediția definitivă a *Caravanei cinematografice* a lui Ioan Groșan sub un titlu care spune tot: *Despre optzecismul îmbogățit*. • Ziarul *GÂNDUL* publică luni, 4 iulie, un supliment educațional consacrat analizei mediului universitar și care conține un cod etic, al cărui proiect a fost redactat sub conducerea dnei Mihaela Miroiu. Citind proiectul, ne-a urmărit o puternică senzație de traducere. Multe formulări nu sînt uzuale în română. Iar cînd am dat, într-un interviu al ministrului învățămîntului, peste verbul, la persoana întîi plural, *upgradeăm*, ne-am dat seama că limba din care par să provină prin calc lingvistic multe dintre pasajele proiectului este chiar aceea din care domnul Micle a fost acuzat (din fericire pentru d-sa, fără temei) că și-a plagiat o carte. Ca să vezi unde era engleza noastră cea de toate zilele!

Zilele Culturale POESIS

Între 30 iunie și 2 iulie a avut loc la Satu Mare cea de a 15-a ediție a *Zilelor Culturale POESIS*. Manifestarea s-a bucurat, ca și în alți ani, de o bună participare. Pentru șaptezeci și două de ore, orașul din Nord Vest a fost capitala culturală a țării. Ca o noutate, în cadrul *Zilelor* s-au desfășurat *Conferințele Cuvîntului*, coordonate de dl. Mircea Martin, și care au avut ca temă *Cercul literar de la Sibiu*. Prelecțiunea principală a aparținut dlui Daniel Cristea-Enache iar aceea complementară dlui Cornel Ungureanu (care a mai tras o

dată spuză pe turta Banatului, revendicîndu-i pe o parte din cerchiști). A doua prelecțiune complementară n-a mai fost rostită, în lipsa (motivată în ceasul al doisprezecelea) a dlui Petru Poantă. Un recital de poezie și muzică, un turneu prin Maramureșul vecin (la Rohia lui N. Steinhardt), acordarea premiilor anuale au completat programul unei manifestări devenită tradițională și care-și datorează vigoarea poeziilor George Vulturescu, de ani buni în fruntea Direcției Județene de Cultură, și D. Păcuraru, redactor-șef al

INFORMAȚIEI ZILEI, cel mai cunoscut ziar din Oaș, ocazia ediției recente, a fost inaugurat Centrul Multicultural Poesis de la Vila Poesis, despre care cel mai plăcut lucru de spus este că dă noțiunii de cultură o accepție pe cît de cuprinzătoare, pe atît de savuroasă.

Nord Literar

Sub acest nume apare în cîțiva ani la Baia Mare sub egida C. J. Maramureș, o publicație mensuală în 16 pagini, al cărei director este criticul Gh. Glodeanu. • La Salaj, și tot sub priveghere județeană și municipală, apar *CAIETE SILVANE* într-o serie nouă, sub direcția lui Cristian Contraș. În fiecare număr, o excelentă pagină intitulată *Malaxorul de știri; opinii culturale*, cu informații din toate domeniile culturii și artei. Autor, poetul Daniel Săuca, al cărui volor din 1999 *Gîndacul cu pene roz* a produs o bună impresie. • Numărul pe iunie-iulie al revistei săptămîrene *POESIS* prefătează, într-un fel, *Zilele*, neomițînd o ingenioasă prezentare cu imagini a Conferinței Naționale a Scriitorilor în care „alegătorii” sînt mai mult la Terasa Tosca de în Aula Facultății de Drept din București, pe fețele lor citîndu-se satisfacții multiple, nu toate profesionale. Remarcabil, în totul, acest număr (din care nu lipsește *Bookarest 2005*), ca de altfel și precedentele.

Cronica

Școala de vară de la Sighet

Școala de Vară care se desfășoară la Memoria Sighet a ajuns la a opta ediție. Ea a întrunit o sută de elevi din România și Republica Moldova, selecționați prin concurs. Programul a constatat în prelegeri pe teme de istorie, artă, literatură, economie, urmate de discuții deosebit de animate între conferențieri și elevi. Printre cei treizeci de profesori ai Școlii s-au numărat în acest an istoricii Alexandru Zub, Stéphane Courtois, Pierre Hassner, Tom Gallagher, Ruxandra Cesereanu, Adrian Cioroianu, artistul plastic Camilian Demetrescu, Maria Brătianu, profesor dr. Dinu Antonescu, arhitectul Aurelian Trișcu, actorul Dan Puric.

Cercetătorul Helmut Müller - Enbergs de la *Oficiul pentru cercetarea documentelor Stasi* din Berlin a discutat cu Constantin Ticu Dumitrescu, președintele AFDPR, și cu istoricul Claudiu Secașiu pe tema: *Prelucrarea critică a trecutului comunist. Modelul german - rezultatele românești*.

A fost vernisată o sală a muzeului din Sighet („Cehoslovacia sub regimul comunist”) realizată de Jiri Gruntorad, Petrușca Șuștrova, Libuše Valentova și Romulus Rusan, precum și o expoziție temporară a Doinei Jela intitulată „Înscrisuri dușmănoase”.

Ana Blandiana, președinta Fundației Academia Civică, organizatoarea *Memorialului Victimelor Comunismului și al Rezistenței*, a deschis Școala de Vară de la Sighet luni 11 iulie a.c., împreună cu reprezentanți ai Biroului de Informare al Consiliului Europei și ai Fundației Konrad Adenauer, aceasta din urmă fiind principalul sponsor al importantei manifestări.

România literară - Abonamente la redacție pentru anul 2005

Talon de abonare
Începînd cu

- ☐ abonament trei luni (13 numere) - 26 lei (260.000 lei vechi)
- ☐ abonament șase luni (26 numere) - 52 lei (520.000 lei vechi)
- ☐ abonament un an (52 numere) - 104 lei (1.040.000 lei vechi)

Nume Prenume
str. nr. bl. sc. et. ap.
sector. localitate. cod poștal. județ.
telefon

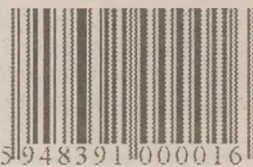
Trimiteți prin mandat poștal contravaloarea abonamentului solicitat, pe adresa: Fundația România literară, dir. adm. Corneliu Ionescu, Calea Victoriei 133, sector 1, București, cod 010071, OP 22, și, prin poștă, pe aceeași adresă, talonul de abonare completat și copie a mandatului poștal. Prețul include și cheltuielile poștale de transmitere a revistei. Cititorii din străinătate sunt rugați să trimită prin poștă un plic cu un cec în valoare de 130 \$ sau 100 euro pentru un an sau prin virament în conturile specificate în pag. 2, caz în care trimiteți prin poștă o copie a ordinului de plată și adresa dumneavoastră completă.

32 pagini - 2 le

(20.000 lei vechi)

La redacție: 1,50 le

(15.000 lei vechi)

5948391000016

28